

БИБЛИОТЕКА • ГАЛАКТИКА •  
БИБЛИОТЕКА • ГАЛАКТИКА •

КАРЕЛ ЧАПЕК

# ФАБРИКА ЗА АБСОЛЮТ





# **КАРЕЛ ЧАПЕК**

# **ФАБРИКА ЗА АБСОЛЮТ**

Превод: Светомир Иванчев, Ясен Иванчев

[chitanka.info](http://chitanka.info)

Независимо от привидната външна „лекомисленост“ и занимателност на изложението, романът „Фабрика за Абсолют“ се отличава с изключително сериозното си съдържание. Романът не включва в себе си само сатиричния образ на излязлото от кризата на Първата световна война буржоазно общество. Изхождайки от реминисценциите за една току-що преминала война, произведението на Чапек е изпълнено и с предчувствие за нова световна война. Тази тревога и загриженост за бъдещето на човечеството придават на романа голяма обществена значимост.

# ЯСЕН ИВАНЧЕВ

## ПРЕДГОВОР

В литературата на XX век особено място заемат утопията и антиутопията. В този вид произведения много релефно се проявява общата характерна черта на литературата на изпълненото с небивали исторически катаклизми столетие — стремежът към обобщено интелектуално осмисляне на живота и търсене на по-нови форми за философско-аналитичното му възпроизвеждане.

Един от най-своеобразните писатели, които се заемат с тази задача, е Карел Чапек. Неговите романи са един вид литературни хипотези за художественото реализиране на един абстрактен мисловен модел. Рационалистическото изследване на данните и след това извеждането на съответните резултати са характерни по-скоро за Бредбъри или Лем, отколкото например за Уелз и в това отношение Карел Чапек стои по-близо до съвременната научна фантастика. Освен това проблемът за противоречивостта на съвременния прогрес у Чапек се състои не толкова в това, че далеч не всички жители на земята могат в еднаква степен да се ползват от неговите плодове (главната тема у Уелз), колкото в изоставането на духовната култура и на морала от техническите възможности на човечеството. На времето това е нов аспект на проблема за съдбата на човечеството и тук писателят отново е по-близо до фантастиката от втората половина на нашия век. Разбира се, такова пренасяне на конфликта в моралната сфера е свързано с известна едностранчивост, но в същото време то носи белега на една огромна значимост и актуалност.

Както у Уелз, така и у Чапек наблюдаваме елементи на сатирично иносказание, но сатирата на Карел Чапек като че ли е по-динамична. Той изобразява съвременното общество винаги в движение към катастрофа, при това не към катастрофа „изпратена отвън“, а, така да се каже, структурно обусловена. Катастрофата в романите на Х. Уелз възникват в резултат на обстоятелства, които са противни на човешката природа (например нападенията на уродливите марсианци). У Чапек

катастрофата — това е резултат от надделяването на някои качества, заложили в човешката природа (алчността, користта и т.н.).

Като конкретен обект на сатирата в романа „Фабрика за Абсолют“ на преден план излизат най-враждебните сили в съвременния свят — монополистическият капитал и клерикализмът, нетърпимата „абсолютизация“ на „частните“ интереси. Самата фантастична идея за появяването на дух-абсолют, уж възникващ при разпадането на материята в атомния „карбуратор“, се превръща в пародия на представата за божествената субстанция, разпростряла се над всичко.

За разлика от пиесите „Р.У.Р.“ и „Делото Макропулос“ с техните „затворени“ и „заклучени“ сюжети, романът на Чапек — „Фабрика за Абсолют“ — е построен като наниз от епизоди и събития, като хроника. Ненапразно авторът е нарекъл произведението си „роман-фейлетон“, като е искал да подчертае особената му структура. „Фабрика за Абсолют“, независимо от привидната външна „лекомисленост“ и занимателност на изложението, се отличава с едно изключително сериозно съдържание. Романът не включва в себе си само сатиричния образ на излязлото от кризата на Първата световна война буржоазно общество. Той осмива интригите на дипломатите, борбата на империалистическите държави за колонии и хегемония, надсмива се над кандидатите за нови императори, които, подобни на лейтенант Бобине, се стремят към неограничена власт, пародира многочислените конференции, провеждащи се под покровителството на Обществото на народите и израждащи се в преливане от пусто в празно. Изхождащо от реминисценциите за една току-що преминала война, произведението на Чапек е изпълнено и с предчувствието за нова световна война, която приближава и заплашва да наруши относителното равновесие на социалните сили в следверсаялска Европа и е в състояние да въвлече в неограничен конфликт Америка и страните от Азия. Тази тревога и загриженост за бъдещето придават на романа голяма обществена значимост.

Много оригинална и остроумна е изходната мисъл, първоначалната идея във „Фабрика за Абсолют“. Ако се съгласим с твърдението на пантеистите за това, че бог съществува във всичко и е субстанция на материята, то вероятно човек, владеещ средствата на съвременната наука, би бил способен — ще-неще — да получи тази

субстанция от каквото и да било материално вещество и да ѝ предостави простор и свобода на действие. И ето, гениалният инженер Марек, след като конструира първия в света атомен „карбуратор“, неочаквано получава божествената субстанция, освободена в резултат от разбиването на атома, което довежда до невероятни и необичайни последиствия...

Главните герои в романа са изобретателят на атомния „карбуратор“ инженер Марек и бизнесменът Бонди, който купува от Марек изобретението и започва да го произвежда серийно, а заедно с него и абсолюта. Но ролята на тези главни герои в романа е незначителна (в следващата книга на автора „Война със саламандрите“ тя се свежда до минимум).

Според Чапек, както това произтича от романа му, в съвременното общество „самата Абсолютна Истина“, „самият бог“ са станали предмет на политически и търговски бизнес. Колкото и да е парадоксално, оказва се, че католическата църква не е свикнала да се съобразява с реалното съществуване на бога. „Пантеистичният“ бог, появил се на бял свят благодарение на инженер Марек и на търговеца Бонди, преобръща с главата надолу догмите ѝ! Той е просто един еретик! Но този бог не задоволява и самия Бонди. Деловите хора, в това число и акционерите от МЕАД, доброволно отстъпват на работниците правото си на собственост, а служащите от банките раздават или изгарят парите. Собствениците на магазини широко отварят вратите им. Култът към собствеността се руши. Абсолютът се превръща в Безкраен работник. Светът се задръства от фабрични изделия. Настъпва неограничено изобилие. Човешкият труд вече не съществува — той е премахнат, обезсмислен. Ако в „Р.У.Р.“ Чапек е обсъждал подобна възможност от морална гледна точка, то сега той подхожда към нея като към икономически проблем. Изключителната дееспособност на абсолюта отначало довежда до безработица, а след това до хаос в държавата. Защо? Защото са нарушени закономерностите на производството и потреблението, отговаря Чапек, прекрасно разбиращ значението на промишлеността и народните маси.

Във втората част на романа писателят отчита политическите последиствия от присъствието на бога на земята. Потвърждава се най-страшното опасение на инженер Марек. Абсолютът поражда религиозен, научен и политически фанатизъм. Международната мирна

конференция довежда до... всеобща война. Романът се превръща в изобличител на милитаризма и от сатирична утопия прераства в пародия на историята. Човечеството отново преживява религиозните войни. Научните и религиозни спорове се решават с оръжие в ръка. Лейтенантът от френската артилерия Тони Бобине повтаря главозамайващата кариера на Наполеон Бонапарт.

Карел Чапек изобразява войната като нещо безсмислено, нелепо и абсурдно, като един хаос от религиозни, политически, междудържавни и расови борби. Това е едно взаимно и кърваво изстребление на хора и народи. Тук Карел Чапек все още не прави разлика между гражданските, завоевателните и освободителните войни, както ще направи това по-късно в пиесата „Майка“. Сега той просто по принцип протестира против войната.

Изход от фаталната и неразрешима (от гледна точка философията на Чапек) противоречивост и конфликтност на човешкия свят е Чапековият, ако може така да се каже, обществен пацифизъм. Релативистичната философия е породила у Чапек представата и идеята за плурализма, за множествеността на истината, а следователно и за неизбежността и непрекъснатото повтаряне на трагичните конфликти, в които няма виновен, тъй като всеки е прав за себе си. Тук Карел Чапек не е могъл да се издигне до диалектиката на абсолютната и относителната истина и е виждал съотношението им чисто механично.

В края на романа малцината останали живи след световната кланица, които се броят на пръсти, разбират, че е безсмислено да се убиват, и се разотиват по домовете си. Всичко протича в старото си русло. Сега вече авторът заедно с героите си се опитва да разбере как е избухнала тази война на всички против всички. Прави са онези критици и изследователи на Чапековите творби, които констатираат, че след като няма какво да противопостави на статуквото, Карел Чапек се оказва в задънена улица.

Смисълът на щастливия финал на Чапековите утопии обаче не е само в призива назад, към патриархалната идилия, а по-скоро в опита да се реабилитират някакви първични, основни, абсолютни човешки ценности, които са се оказали загубени и забравени. Писателят е прав, когато, показвайки ни противоположните интереси на различни обществени слоеве и класи, несходството на национални характери, разпокъсаността на общественото съзнание, ни казва, че „най-силната

религия е вярата в хората“, когато се бори догмата и сектантските лозунги да не задушат многообразието и сложността на света, когато твърди, че абсолютната истина е безкрайна. Във „Фабрика за Абсолют“ бог е изгонен не само от живота, но и от човешките сърца. Чисто и просто той е опасен за човечеството. В относителния свят на човека няма място за абсолюти.



## ГЛАВА I

### ОБЯВАТА

На 1 януари 1943 година Г. Х. Бонди, президент на заводите МЕАД, както всеки друг ден четеше вестника; той прескочи малко пренебрежително новините от фронта, отмина съобщенията за кабинетната криза и с пълни платна (а тъй като страниците на „Лидове новини“ вече отдавна бяха станали пет пъти повече, то тези платна биха били предостатъчни и за едно презокеанско плаване) навлезе в рубриката на Икономиста. Тук той кръстосва доста дълго, след което сви платната и се отдаде на размисъл.

„Каменовъглена криза, рече си той наум, изчерпване на мините; островският басейн спира работа за дълги години. По дяволите, това е истинско бедствие. Налага се да внасяме въглища от Горна Силезия; направете една проста сметка с колко ще оскъпи това продукцията ни и след това ми говорете за конкурентноспособност! Оплескахме я; и ако Германия увеличи цените, направо ще трябва да затворим кепенците. Акциите на Занаятчийско-промишлената банка паднаха. Боже мой, каква лоша конюнктура! Каква мизерна, неблагоприятна, ялова конюнктура! Проклетата криза!“

Г. Х. Бонди, председател на Управителния съвет, се сепна. Нещо неопределено не преставаше да се натрапва на вниманието му. Той запрелиства отново вестника и чак на последната страница намери думичката ЕНИЕ. Всъщност това беше само част от дума, тъй като вестникът беше сгънат точно пред буквата Е. Именно тази половинчатост беше провокирала любопитството му. „Е, да, имение трябва да е, мислеше си Бонди неопределено, или управление. Или намаление. И азотните акции също паднаха. Страхотна стагнация. Мизерна, безкрайно мизерна конюнктура. Що за глупост, не може да бъде намаление, сигурно е увеличение. Така е, но може и да е друго.“

Малко разстроен, Г. Х. Бонди разгърна вестника, за да се отърве от неприятната дума. Тя съвсем изчезна в лабиринта от обяви. Той я преследваше упорито колонка след колонка; тя като че ли нарочно, за

да го дразни, се криеше. Сега вече Бонди подхвана търсенето отдолу, и то от дясната страна. Противното намаление потъна като че ли вдън земя.

Г. Х. Бонди не се предаваше. Отново сгъна вестника и ето, омразното ЕНИЕ самичко изскочи на единия край; той го затисна с пръст, бързо отвори вестника и намери... Бонди тихо изпсува. Едно твърде незначително, твърде банално обявление:

#### ИЗОБРЕТЕНИЕ

Много износно, изгодно за всяка фабрика, се продава незабавно по съображения от личен характер. Запитвания: инж. Р. Марек, Бржевнов 1651.

„Голяма работа! — помисли си разочарован Г. Х. Бонди. — Най-обикновена патентна история; дребно мошеничество или залъгалка на някакъв идиот; а аз губя цели пет минути за тая работа! Вече и аз взех да откачам. Нищожна конюнктура. И никакъв замах, никакъв полет!“

Президентът Бонди се отпусна върху стола-люлка, за да може при по-голямо удобство да изпита цялата горчивина, с която го изпълваше нищожната, мизерна конюнктура. Вярно, че МЕАД имаше десет фабрики и тридесет и четири хиляди работници. МЕАД беше на първо място в металургията. По производство на котли МЕАД беше без конкуренция. Скарите на МЕАД се ползуваха със световна известност. Но за двадесет години работа, дявол да го вземе, в друга страна биха получили къде-къде по-големи резултати.

Г. Х. Бонди внезапно промени положението си и седна. „Инженер Марек, инженер Марек! Чакай, да не би да е рижият Марек, как му беше името, Рудолф, Руда Марек, приятелят му Марек от Техниката? Ама, разбира се, в обявата е точно така: инж. Р. Марек. Руда, сине майчин, възможно ли е? Ах, завалията, докъде я е докарал! Продава «много износно изобретение», хе-хе, «по лични съображения»; знаем ги ние тези лични съображения; закъсал си я с парите, нали? Искат ти се да хванеш на въдицата си някой промишлен лапнишаран; е, да, ти винаги си бил малко ударен на тема

преустройство на света. Къде останаха големите ни идеи! Нашата безгрижна и шарлатанска младост!“

Президентът Бонди отново се облегна назад. „Може пък да е наистина Марек — мислеше си той. — Но Марек беше умна глава. Малко нещо падаше бърборко това момче, но в него имаше нещо гениално. Имаше идеи. Иначе страшно непрактичен човек. Всъщност, направо ненормален. Странно — каза си Бонди, — че не е станал професор. Повече от двайсет години не съм го виждал, бог знае с какво ли се е занимавал през това време; може съвсем да е изпаднал. Да, наистина трябва да е изпаднал; живее чак в Бржевнов, горкия... и преживява от изобретения! Какъв страшен край!“

Бонди се опитваше да си представи мизерията на изпадналия изобретател. Благодарение на въображението си той успя да си представи ужасно брадясала и разчорлена глава; стените наоколо мрачни и мукавени, също като на филм. Мебели никакви; в единия ъгъл дюшек, на масата жалък модел, построен от макари, гвоздеи и обгорели кибритени клечки, едно мръсно прозорче гледа към двора. И в тази неописуемо мизерна обстановка влиза посетител с кожено палто. „Идвам да видя изобретението ви.“ Полуслепият изобретател не може да познае стария си приятел; покорно свежда рошавата си глава, суети се и търси къде да настани госта си да седне, а след това, — о боже! — се опитва с премръзналите си, нещастни и треперещи пръсти да приведе в движение жалкото си изобретение, някаква налудничава идея за перпетуум мобиле, и бърбори несвързано, разяснявайки как би трябвало да работи и как би работило в действителност устройството му, ако — ако би имал, — ако би могъл да купи. Очите на посетителя с коженото палто шарят из таванската килийка; изведнъж той изважда от джоба си кожен портфейл и слага на масата една хилядарка, втора („Стига толкова!“ изплаши се самият Бонди), че даже и трета — („Всъщност и с една хилядарка можеше да мине — засега“, съобразява нещо Бонди.) „Това е... за по-нататъшната ви работа, господин Марек; не, не, абсолютно никак не се чувствувате задължен. Как, кой съм аз, питате? Не е важно. Смятайте, че съм ваш приятел.“

Президентът Бонди остана много доволен и трогнат от картината, която нарисува въображението му. „Ще изпратя при Марек секретаря си — реши той, — веднага или най-късно утре. А днес аз какво ще правя? Празник е, няма да ходя във фабриката; всъщност

днес съм напълно свободен. Ах, тази мизерна конюнктура! По цял ден няма какво да правиш! Ами, ако аз сам, днес...”

Г. Х. Бонди се поколеба. Би могло да се стори малко авантюристично да отиде и види нещастния хал на онзи чудак в Бржевнов. „В края на краищата, ние бяхме такива приятели! И спомените също си имат права. Отивам!“ — реши Бонди. И отиде.

По-късно, когато автомобилът му зашари из целия Бржевнов, за да търси най-загубената къщурка под номер 1651, той малко се поотегчи. Наложил се дори да попита в полицейския участък.

— Марек, Марек — зае се инспекторът да рови в паметта си — това трябва да е инженер Рудолф Марек, Марек и &, Фабрика за електрически крушки, улица „Миксова“ 1651.

Фабрика за електрически крушки! — Президентът Бонди се разочарова и дори огорчи. „Руда Марек, значи, не живееше в таванска стаичка! Фабрикант бил господинът и по «лични съображения» сега продава някакво изобретение! Това ми мирише на фалит, старче! Да не се казвам Бонди, ако не е така!“

— А как вървят работите му, фабриката на господин Марек? — запита той като че ли между другото полицейския инспектор, сядайки в колата.

— О, отлично! — отвърна инспекторът. — Много красив завод. Голяма фирма — добави той с локален патриотизъм. — Богат човек — обясни допълнително — и много учен. Все някакви опити прави.

— Улица „Миксова“! — нареди Бонди на шофьора си.

— Третата улица вдясно! — извика инспекторът подир автомобила.

И ето, Бонди вече звъни на вратата на жилищната пристройка на една съвсем прилична фабричка. „Виж колко е чисто, на двора цветни лехи, по зидовете кучешко грозде. Хм — помисли си Бонди, — открай време си беше такъв, пустият му Марек, малко хуманист и реформатор.“ В този миг отсреща на стълбището се появи самият Марек, Руда Марек; страшно мършав и сериозен, и някак си тържествен; нещо не може да я смеле тая работа Бонди, че Руда не е ни толкова млад, какъвто беше едно време, нито такъв небръснат, както си го беше представил като изобретател, че е съвсем различен от всичко, което можеше да предположи Бонди, и че дори човек трудно може да

го познае; но още преди Бонди да осъзнае напълно разочарованието си, инженер Марек му подаде ръка и тихо каза:

— Е, добре, че дойде, Бонди! Аз те чаках!



## ГЛАВА II

### КАРБУРАТОРЪТ

— Чаках те! — повтори Марек, след като настани госта си в коженото кресло. Сега Бонди за нищо на света не би признал как си беше представял западналия изобретател.

— Виждаш ли — силеше се той да се представи по-радостен — каква случайност! Тая сутрин, не знам защо, ми хрумна, че не сме се виждали от двайсет години! Двайсет години, Руда! Имаш ли представа!

— Хм — издаде Марек в отговор. — Значи, искаш да купиш изобретението ми?

— Да го купя? — изрече Г. Х. Бонди с колебание. — Не знам... Да ти кажа право, не съм и мислил за това. Исках да те видя и...

— Моля ти се, не се преструвай! — прекъсна го Марек. — Аз знаех, че ще дойдеш. Не можеше да не дойдеш. За такова нещо... Да ти кажа, това изобретение е тъкмо за тебе. От него такива пари могат да се изкарат — махна той с ръка, прокашля се и продължи равномерно. — Изобретението, което ще ти демонстрирам, представлява много по-голям преврат в техниката, отколкото откриването от Уат на парната машина. Ако трябва да го характеризирам с една дума, ще кажа, че теоретически става дума за съвършеното използване на атомната енергия...

Бонди скри прозявката си.

— Я кажи, ти какво прави през тези двадесет години?

Марек го погледна леко изненадан.

— Модерната наука твърди, че материята, тоест атомът, се състои от огромен брой единици енергия; атомът всъщност е сгрупване на електрони, тоест на най-малките електрически частици...

— Много интересно — прекъсна го президентът Бонди. — Аз, нали знаеш, съм си бил винаги слаб по физика. Ама ти изглеждаш много лошо бе, Марек! А впрочем, как се сдоби с тая играч... хм, с тази фабрика?

— Аз ли? Съвсем случайно. Открих нов тип жички за електрически крушки. Дребна работа, хрумна ми между другото. Знаеш, аз от двайсет години работя върху въпроса за изгарянето на веществата. Ти сам ми кажи, Бонди, кой е най-големият проблем на модерната техника?

— Търговията — отвърна президентът. — А ти вече ожени ли се?

— Жена ми умря — каза Марек и скочи развълнуван. — Каква ти търговия! Изгарянето, разбираш ли? Съвършеното използване на топлинната енергия, която е във веществото! Забележи, че при изгаряне на въглища ние използваме само една стохилядна от това, което бихме могли да оползотворим! Разбираш ли?

— Да, въглищата са ужасно скъпи. — отсъди многозначително Бонди.

Марек седна и каза ядосан:

— Ако не си дошъл заради моя Карбуратор, Бонди, можеш да си вървиш.

— Давай, давай — отвърна кротко президентът.

Марек обхвана главата си с длани.

— Двайсет години съм работил върху това нещо — проговори той с мъка — и сега, сега ще го продавам на първия, който се изпречи на пътя ми! Голямата ми мечта! Най-голямото изобретение, което е правено досега! Сериозно, Бонди; страхотно нещо е.

— Разбира се, при нашите условия — отговори Бонди.

— Не, това изобщо е нещо страхотно. Представи си, че атомната енергия може да се оползотвори абсолютно, без остатък!

— Бре — рече президентът. — Ще се отопляваме с атоми. Защо пък не. Хубаво си се обзавел, Руда; малка и хубава фабрика. Колко работника имаш?

Марек не го слушаше.

— Знаеш ли — говореше той замислено, — все едно е как ще се каже: „оползотворяване на атомната енергия“ или „изгаряне на веществото“, или „разбиване на материята“. Както искаш можеш да го наречеш.

— Аз съм за изгарянето — каза Бонди — това звучи някак си по-интимно.

— Но по-точно е „разбиване на материята“; разбираш ли, да разбиеш атомите на електрони и да впрегнеш електроните на работа, разбираш ли?

— Абсолютно — съгласи се президентът. — Впрягай ги и това е!

— Представи си, да речем, че два коня дърпат с всички сили въже, някакво въже от двата му края, но в различни посоки. Знаеш ли какво е това?

— Трябва да е някакъв вид спорт — предположи Бонди.

— Не, това е покой — конете дърпат, но не се придвижват. А ако вземеш да пресечеш въжето...

— Конете ще паднат — извика Г. Х. Бонди с възторг.

— Не, те ще се затичат; ще се превърнат в освободени енергии. Погледни сега: материята представлява именно такъв вързан впряг. Разсечи връзката, която свързва електроните помежду им, и те ще се...

— Затичат!

— Да, но ние можем да ги хванем и да ги впрегнем, разбра ли? Или пък си представи следното: ние се отопляваме, да речем, с едно парче въглища. Това ни стопля малко, освен топлината се получава пепел, въгледвуокис и сажди. Веществото не се губи, разбираш ли?

— Да. Ще запалиш ли една пура?

— Не. Но материята, която остава, съдържа маса неизразходвана атомна енергия. Ако ни се удаде да изразходваме всичката атомна енергия изобщо, с това ние ще изразходваме и атомите. С една дума, материята би изчезнала.

— А, сега разбирам...

— Все едно, че става дума за лошо смилане на житото; все едно, че сваляме само люспата на зърното, а останалото го изхвърляме, както се изхвърля пепелта. При съвършеното смилане на зърното от него няма да остане нищо или почти нищо, нали? А същото е и при съвършеното изгаряне на веществото, от него няма да остане нищо или почти нищо. Ще се смеле съвсем. Ще се изразходва докрай. Ще се превърне в първичното нищо... Знаеш ли, материята изразходва огромно количество енергия само за да съществува изобщо; отнеми от материята съществуването ѝ, принуди я да не бъде и с това ще освободиш огромен резерв от сила. Така е, Бонди...

— Ъхъ — и не е лошо.

— Пфлюгер например е изчислил, че в един килограм въглища се съдържат двадесет и три билиона калории. Струва ми се, че Пфлюгер преувеличава.

— Решително.

— По теоретически път аз стигнах до седем билиона. Но дори и само това означава, че един килограм въглища при съвършеното им изгаряне биха били достатъчни да задвижат една прилична фабрика в продължение на няколко стотин часа!

— По дяволите! — извика Бонди и скочи.

— Не мога да ти кажа точния брой на часовете. В продължение на шест седмици вече аз горя половин килограм въглища под налягане на тридесет килограмометра, и знаеш ли, че фабриката работи... работи... работи — шепнеше Марек преbledнял.

Президентът Бонди смутен поглаждаше брадичката си, гладка и закръглена като детско дупенце.

— Слушай, Марек — подхвана той колебливо, — ти трябва да си се преуморил малко нещо.

Марек махна с ръка.

— Нищо ми няма... Ако разбираше поне малко от физика, бих ти обяснил принципа на моя Карбуратор<sup>[1]</sup>, в който става изгарянето. Но това е цяла глава от висшата физика. Ще го видиш долу, в мазето. Аз сипах половин кило въглища в машината, след това я затворих и я пломбирах по нотариален път, пред свидетели, за да не може никой да досипва въглища. Иди го виж, иди, хайде върви! Все едно, нищо няма да разбереш, но — иди в мазето! Хайде, тръгвай де!

— Ама ти няма ли да дойдеш? — попита Бонди с учудване.

— Не, върви сам. И — виж какво, Бонди... не оставай дълго там.

— Защо? — попита Бонди малко подозрително.

— Просто така. Все едно, че... че не е много здравословно. И запали лампата, ключът е непосредствено до вратата. Шумът, който се чува в мазето, не е от машината; тя работи съвсем тихо, търпеливо, без миризма... Шумът идва, какво да ти кажа, от един вентилатор. Хайде, върви вече, аз ще те почакам тук. После ще ми кажеш...

Президентът Бонди слиза в мазето до известна степен доволен, че се е отървал за малко от този луд човек (ясно е, няма никакво съмнение в това, че е луд) и малко потиснат от мисълта как най-бързо да се измъкне оттук. Я виж ти каква е вратата на мазето, огромна,

дебела врата с уплътнение, съвсем като бронираните врати в банковите подземия. Е, добре, сега да светнем. Ключът е непосредствено до вратата. В средата на засводено, бетонно и чисто като манастирска килия мазе се намира огромен метален цилиндър, разположен върху бетонни магарета. Затворен от всички страни, само отгоре някаква мрежичка, осеяна с пломби. Вътре в машината — мрак и тишина. От цилиндъра с равномерно и хлъзгаво движение излиза бутало, което върти бавно тежък маховик. Това е всичко. Само вентилаторът в прозореца на мазето бръмчи неуморимо.

Може би това е течението от вентилатора или нещо подобно — Бонди усеща по челото си особен полъх и има чувството, че косите му се изправят; после му се струва, като че ли се носи из някакво безкрайно пространство; сега пък като че ли лети, без да усеща собственото си тегло. Г. Х. Бонди е коленичил в някакво изумително, сияйно блаженство, иска му се да вика и да пее, струва му се, че чува шум от огромни и неизброими криле. И внезапно някой го хваща енергично за ръка и го измъква от мазето. Инженер Марек, с маска на главата си или със скафандър като водолаз, повлича Бонди нагоре, по стълбите. В антрето той сменя металния шлем и бърше потта, оросила челото му.

— Крайно време — задъхва се той ужасно развълнуван.

---

[1] Названието, дадено от инж. Марек на неговия атомен котел, е, разбира се, съвсем неправилно; това е печална последица от факта, че техниците не учат латински. По-правилни биха били названията Комбуратор, Atomkettle, Carbowatt, Disqreqator, Motor M, Bondymover, Hylergon, Molekularstoffzersetzungskraftrad, E. W. и други, които бяха предлагани по-късно; усвоено бе, разбира се, тъкмо най-лошото. ↑



## ГЛАВА III

### ПАНТЕИЗЪМ

Президентът Бонди има усещането като че ли сънува. С майчинска грижа Марек го слага в креслото и бърза да му налее коняк.

— На, изпий го по-бързо — бърбори той, като му подава с разтреперана ръка чашката. — Май и на тебе ти стана лошо?

— Напротив — отговаря Бонди малко несигурно. — То беше... толкова хубаво, братле! Имах усещането, че летя или нещо подобно.

— Да, да — побърза да каже Марек, — точно това имам пред вид. Човек като че ли лети или изобщо като че ли се носи във въздуха някак си, нали?

— Извънредно приятно усещане — каза Бонди. — Мисля, че го наричат екстаз. Като че ли там има нещо... нещо...

— Нещо свято? — попита Марек колебливо.

— Може би. Точно така, братле. Никога, откак се помня, не съм ходил на църква, Руда, но в това мазе аз се чувствавах като в църква. И какво, моля ти се, правех аз там? Как ме завари?

— Коленичил беше — измърмори Марек горчиво и взе да се разхожда из стаята.

Президентът Бонди смутен се поглаждаше с длан по плешивото теме.

— Странно. Аз да съм коленичел? Моля ти се! Но я ми кажи какво — какво всъщност — му въздейства така особено на човек — в това мазе?

— Карбураторът — изръмжа Марек, като си хапеше устните. Лицето му като че ли още повече измършавя и презеления.

— Гледай ти, дяволска работа — учуди се Бонди. — И как става цялата работа?

Инженер Марек само вдигна рамене и продължи да се разхожда из стаята с наведена глава.

Погледът на Бонди го следеше с детско любопитство. Марек е луд, си каза той; но какво, по дяволите, му става на човек в това мазе?

Едно такова мъчително блаженство, една изключителна самоувереност, изумление, потресаеща вяра в бога — как да го нарека. — Бонди стана и си наля още една чашка коняк.

— Ей, Марек — каза той, — сещам се.

— Какво има? — сепна се Марек и се спря на едно място.

— Онова, в мазето. Странното душевно състояние. Това се дължи на някаква отрова, нали?

— Отрова, като нищо — засмя се Марек свирепо.

— Веднага ми мина през ума — заяви Бонди успокоен. — Твоят апарат, значи, трябва да произвежда нещо, хм, нещо като озон, нали? Или по-скоро някакъв отровен газ. И когато човек поеме от него, той го... отравя малко... или пък го ободрява, нали? Сто на сто, братле, това не са нищо друго освен отровни газове; трябва да се появяват в резултат от изгарянето на въглицата в тоя... в тоя твой Карбуратор. Някакъв светилен или райски газ, или фосген, или нещо подобно. Затова си сложил там тоя вентилатор. И затова влизаш в мазето с газова маска, нали? Дяволски опасни газове има там, да му се не види.

— Де да бяха само газове — избухна Марек, размахал пестници. — Ето, Бонди, разбираш ли, защо трябва да продам Карбуратора! Чисто и просто аз не мога да го понеса, не мога да го понеса това, не мога да го понеса — викаше той почти разплакан. — Не съм очаквал, че моят Карбуратор ще прави такива работи! Такива... ужасни... бели! И, разбираш ли, тия номера ми ги прави още от началото! И няма човек да не го усети, достатъчно е само малко да се приближи. Ти още нищо не знаеш, Бонди. Но моят портиер си изпати здравата.

— Горкият — учуди се Бонди със съчувствие. — Да не би да е умрял?

— Не, но повярва в бога, стана религиозен. — извика Марек отчаяно. — На тебе ще ти кажа, Бонди: Моето изобретение, моят Карбуратор има голям недостатък. Но ти, въпреки всичко, ще го купиш или ще го вземеш даром от мен; уверен съм, че ти ще го направиш, Бонди, даже и дяволи да изскачат от него. На тебе, Бонди, ти е все едно, важното е да натрупаш милиарди. И ще ги натрупаш, уверявам те. Това е голяма работа, но аз вече не искам да имам нищо общо с нея. Твоята съвест не е толкова чувствителна като моята, чуваш ли, Бонди? Милиарди, ще ти донесе хиляди милиарди; но съвестта ти ще трябва да поеме страхотна отговорност. Хайде, вземи го!

— Остави ме на мира — дърпаше се Бонди. — Ако изпуска отровни газове, властите ще го забранят, и край. Нали знаеш нашата дребнавост. Виж, в Америка...

— Никакви отровни газове — избълва инженер Марек. — Нещо хиляди пъти по-лошо. Внимавай какво ще ти кажа, Бонди; човешкият разум не може да го проумее, но в това няма нито капка шмекерия. Трябва да знаеш, че моят Карбуратор наистина изгаря веществото, изгаря го докрай и без остатък, така че не остава дори и пращец; или по-скоро го разбива, разнищва, разлага го на електрони, изконсумира го, смиля го, не знам как да се изразя; с една дума, напълно го изчерпва. Ти нямаш понятие каква огромна енергия се крие в атомите. С половин центнер въглища в пещта можеш да обиколиш света, да осветляваш цяла Прага, да движиш цялата Рустонка<sup>[1]</sup> или не знам какво още; с едно късче въглища на големина колкото орех ще отопляваш цяло семейство и ще му готвиш. А на края няма да са нужни даже и въглища; ще можем да се отопляваме с всяко камъче или с шепата пръст, която ще нагребем пред дома си. Всяко късче материя крие в себе си повече енергия, отколкото се съдържа в огромен парен котел; въпросът е да я изцедиш! Да съумееш напълно да изгориш материята! Бонди, аз постигнах това; моят Карбуратор го прави, ще признаеш, Бонди, че това си струва двадесетгодишна работа.

— Слушай, Руда-подхвана бавно президентът, — това наистина е много странно; но аз нещо съм склонен да ти вярвам. Вярвам ти, дявол да го вземе. Знаеш ли, когато се бях озовал пред твоя Карбуратор, знаеш, усещах, че тук се крие нещо страшно велико, нещо, което е в състояние направо да смаже човека. Няма как: вярвам ти. Там, долу, в мазето ти, има нещо тайнствено. Нещо, което ще преобърне целия свят.

— Ах, Бонди — прошепна Марек със свито сърце, — точно там е въпросът. Чакай, всичко ще ти кажа. Чел ли си някога Спиноза?

— Не.

— И аз не съм; но сега, разбираш ли, сега съм взел да чета такива неща. Не ги разбирам, за нас, техниците, това е ужасно трудно, но има нещо в тая работа. Може би вярваш в бога?

— Аз? Ами — замисли се Г. Х. Бонди — и аз не знам, да ти кажа. Може и да има бог, но на някаква друга звезда. Тук няма. Къде ти!

Такова нещо дори не пасва на нашето модерно време. Какво ще прави тук, моля ти се?

— Аз не вярвам в бога — каза Марек твърдо. — Аз не искам да вярвам. Винаги съм бил атеист. Вярвал съм в материята и в прогреса и в нищо друго. Човек на науката съм, Бонди; а науката не може да допусне, че съществува бог.

— От гледна точка на търговията — заяви Бонди — това е съвсем безразлично. Ако иска, нека си го има, боже мой. Ние не се изключваме взаимно.

— Но от гледна точка на науката — извика Марек строго — това е абсолютно несъвместимо. Или той, или науката. Аз не твърдя, че няма бог; аз само твърдя, че не трябва да го има или поне, че не бива да се проявява. Аз вярвам, че науката стъпка по стъпка го избутва или че поне пречи на проявлението му; и аз вярвам, че това е нейната най-висша мисия.

— Възможно е — каза примирително президентът. — Карай по-нататък.

— А сега си представи, Бонди, че — или не, не така: знаеш ли какво е това пантеизъм? Това е вярването, че във всичко съществуващо се проявява един Бог или един Абсолют, както искаш. В човека и в камъка, в тревата, във водата, навсякъде. И знаеш ли какво учи Спиноза? Че материалното е само едната проява или едната страна на божествената субстанция, докато другата страна е само духът. А знаеш ли какво учи Фехнер?

— Не знам — призна си президентът Бонди.

— Фехнер учи, че всичко, изобщо всичко е одушевено, че Бог одушевява цялата материя в света. А чел ли си Лайбниц? Лайбниц учи, че материята се състои от душевни точки, от монади, чиято субстанция е божествена. Какво ще кажеш?

— Не знам — отвърна Г. Х. Бонди, — не ги разбирам тия работи.

— Аз също; ужасно е комплицирано. Но да допуснем, че наистина във всяка материя съществува Бог, че той е затворен по някакъв начин в нея. И когато я разбиеш основно тази материя, той ще изхвъркне навън като от кутийка. Ще се почувствува развързан. Ще се породи от материята, както се поражда светилният газ от въглищата. Изгаряш един атом и ето ти цяло мазе Абсолют. Изумително, колко бързо се разпространява.

— Чакай — обади се Бонди. — Кажи го още веднъж, но по-бавно.

— Представи си, значи — повтори Марек, — че във всяка материя Абсолютът се съдържа в някакво несвободно състояние, да речем, като обвързана, инертна енергия; или по-просто, че Бог е вездесъщ и че, следователно, присъствува във всяка материя и във всяка частица от материята. И сега си представи, че унищожил напълно част от материята, привидно без остатък; но тъй като всяка материя е всъщност материя плюс Абсолют, то ти унищожаваш само материята, но продължава да е налице неунищожимият остатък: чистият, освободен, активен Абсолют. Останал е химически неразложимият, нематериалният остатък, който не притежава нито спектрални линии, нито атомно тегло, нито химическа съединимост, нито закона на Мариот, нищо, нищо, ама съвсем нищо от свойствата на материята. Останал е чистият Бог. Химическото нищо, което действа с огромна енергия. И тъй като е нематериално, то не е свързано със законите на материята. От самото това следва, че то се проявява по противоположен, съвсем чудотворен начин. Всичко това произтича от предположението, че Бог присъствува в материята. Можеш ли да си представиш, че, примерно казано, той се намира в нея.

— Мога — отговори Бонди. — По-нататък?

— Добре — каза Марек и се надигна, — тогава това е наистина така.

---

[1] Рустонка — фабрика в Прага. Б.пр. ↑



## ГЛАВА IV

### БОЖЕСТВЕННОТО МАЗЕ

Президентът Бонди замислено пушеше пурата си.

— И как го разбра това бе, братле?

— Изпитах го сам върху себе си — рече инженер Марек, като се зае отново да кръстосва стаята. — Освен че разлага напълно материята, моят Карбуратор Перфект произвежда и страничен продукт: чистия и необвързан свободен Абсолют. Бог в химически най-чист вид. Ако мога да се изразя така, от едната си страна бълва механична енергия, а от другата — божествена субстанция. Също както когато водата се разлага на водород и кислород, само че в невъобразимо по-голямо количество.

— Хм, — измънка Бонди. — Давай нататък.

— На мен ми се струва — продължи Марек предпазливо, — че някои изключителни личности са в състояние сами в себе си да разграничат материалната от божествената субстанция; разбираш ли, да отделят просто или да изцедят Абсолюта от собствената си материя. Примерно Христос, чудотворците, факирите, медиумите и пророците успяват да правят това с помощта на някаква психическа сила. Моят Карбуратор го прави по чисто машинен път. Това е нещо като фабрика за Абсолют.

— Фактите — изтъкна Г. Х. Бонди. — Ограничи се във фактите.

— Ето ти фактите. Отначало аз построих моят Карбуратор Перфект само на теория. След това направих малък модел, който не се движеше. Едва четвъртият модел се задвижи. Беше само ей толкова голям, но работеше великолепно. И още, когато работех с него, при неговите малки размери почувствувах особеното му психическо въздействие. Едно особено развеселяване и очарование. Но аз си мислех, че това е само радостта от изобретението, и в краен случай, последица от преумората. Тогава за пръв път започнах да пророкувам и да правя чудеса.

— Какво? — извика президентът Бонди.

— Да пророкувам и да правя чудеса — проговори мрачно Марек. — Имах, разбираш ли, мигове на изумително просветление. Съвсем ми беше ясно например, какво ще стане в бъдеще. И твоето посещение предсказах. Веднъж, при непредпазлива работа на струга, си откъснах нокътя. И докато гледах наранения си пръст, ето че пред очите ми израсна нов нокът. Навярно съм си го пожелал, но това е странно и страшно. Или друго, можеш ли да си представиш, аз ходех и във въздуха, без да стъпвам на земята. Това явление се нарича левитация. Никога не съм вярвал на такива глупости. Представи си колко се ужасих.

— Вярвам ти — каза Бонди сериозно. — Трябва да е доста мъчително и неприятно.

— Страшно. Мислех си, че е от нервите, че е някакво самовнушение и знам ли какво. През това време успях да построя в мазето големия Карбуратор и го приведох в движение. Както ти казах вече, от шест седмици той се движи денонощно без прекъсване. И едва тогава ми стана ясно положението. За един ден мазето се зареди до пръсване с Абсолют, който започна да пълзи из цялата къща. Имай пред вид, че чистият Абсолют прониква през всяка материя, но през твърдите материи преминава малко по-бавно. Във въздуха се разпространява със скоростта на светлината. Когато за пръв път влязох там, бях обзет, като че ли от някакъв припадък. Крещях на глас. Не знам откъде намерих сили да избягам. След това тук, горе, аз се замислих върху цялата тази история; първото нещо, което помислих, беше, че това е някакъв нов упоителен, развеселяващ газ, който се получава при пълното изгаряне. Затова наредих да монтират отвън вентилатора. По време на монтажа двама от монтьорите бяха обхванати от просветление и имаха видения; третият беше алкохолик и това трябва да му беше създало нещо като имунитет. Докато смятах, че това е само газ, аз направих редица опити; любопитно е, че в Абсолютата всеки пламък дава несравнено по-силна светлина. Ако можех да го задържа в стъклена лампа, щях да го слагам в крушките, но Абсолютът намира начин да се измъкне от всеки съд, та дори и от херметически затворения. След това си помислих, че може да се касае за някакво ултрахикс излъчване, но няма никакви следи от електричество, а не действа и на фоточувствителна плака. На третия ден трябваше да откараме в санаториума портиера и жена му, които живеят над мазето.

— Защо? — попита Бонди.

— Повярва в бога. Изпадна в екстаз. Проповядваше и правеше чудеса. Жена му започна да пророкува. Портиерът ми беше съвсем солиден човек, монист и свободомислещ, необичайно порядъчен човек. Представи си, съвсем неочаквано започна да лекува хората само с докосване на ръката си. Разбира се, веднага донесоха за него, а окръжният лекар, мой приятел, побесня; за да се избягнат усложненията, наредих да откарат портиера в санаториум. Разправят, че бил по-добре, оздравял бил, загубил чудотворната си способност; ще го изпратят на село, за да се възстанови напълно. Аз, от своя страна, започнах да правя чудеса и да виждам в далечното. Между другото имах видения на огромни хвощове, мочурливи девствени гори със странни животни; явно поради това, че употребих за гориво в Карбуратора горносилезийски въглища, които са най-старите. В тях трябва да се намира Каменовъгленият бог.

Президентът Бонди потръпна.

— Но това е страшно, Марек!

— Да — изрече Марек опечален. — Малко по малко започнах да разбирам, че това не е газ, а е Абсолютът. Страдах от най-ужасни симптоми. Четях мислите на хората, от мен се лееше светлина, трябваше отчаяно да се боря със себе си, за да не започна да се моля и да проповядвам вярата в бога. Поисках да затрупам Карбуратора с пясък, но тъкмо тогава изпаднах в левитация. Машината не може да се спре по никакъв начин. Вече не спя в къщи. И във фабриката, между работниците, се появиха тежки случаи на просветление. Не знам какво да правя, Бонди. Да, изпробвах всички възможни изолационни материали, които да ограничат Абсолюта само в мазето. Пепел, пясък, металически стени, нищо не може да го спре. Опитах да обградя мазето със съчиненията на доктор Крейчи, Спенсър, Хекел, с най-различни позитивисти; представяш ли си, Абсолютът преминава даже и през такива неща! Дори и вестниците, молитвениците, свети Войтех, патриотичните пеенки, университетските курсови лекции, книгите на Кв. М. Вискочил, политическите брошури и стенограмите от Народното събрание не са непроницаеми за Абсолюта. Аз просто съм отчаян. Той нито може да се затвори, нито да се изчерпи. Той е освободеното зло.

— Дай да видим — каза Бонди — наистина ли Абсолютът е такова зло? Даже и всичко да е истина... толкова ли е голямо нещастieto?

— Бонди, моят Карбуратор е велика работа. Той ще преобърне света в техническо и социално отношение; безкрайно ще поевтини продукцията; ще премахне мизерията и глада; ще предпази някога планетата ни от измръзване. Но, от друга страна, бълва в света бога като вторичен продукт. Заклевам те, Бонди, не го подценявай; ние не сме свикнали да се съобразяваме със истинския бог; не знаем какви беди може да ни донесе присъствието му — в културно, морално и друго отношение, да кажем. Става въпрос за човешката цивилизация! Разбираш ли?

— Чакай — рече замислено президентът Бонди. — Може пък да помогнат някакви заклинания срещу него. Викал ли си попове?

— Какви попове?

— Каквито и да са. Разбираш ли, вероизповеданието в дадения случай няма значение. Може да успеят някак да го спрат.

— Суеверие — избухна Марек. — Не ми споменавай за тая пасмина! Ще вземат да превърнат мазето ми в чудотворно място за поклонения! Аз ли с моите възгледи да правя това!

— Хубаво — заяви Бонди. — Тогава аз ще ги извикам. Де да знае човек... Но във всички случаи няма да навреди. В края на краищата аз нямам нищо против бога. Само да не ми пречи на работата. Не се ли опита да се разбереш с него с добро?

— Не — запротестира инженер Марек.

— Грешка — каза сухо Г. Х. Бонди. — Може би не е невъзможно да се сключи с него някакъв договор. Съвсем прецизен контракт с приблизително следното съдържание; Задължаваме се да ви произвеждаме безплатно непрекъснато в определени от договора количества; срещу това вие се задължавате да се откажете от проявление на божествената си същност в радиус на толкова и толкова метра от мястото на производството. Как мислиш, би ли приел тези условия?

— Не знам — отговори Марек без желание. — Изглежда, че му доставя известно удоволствие да продължава да съществува съвсем независимо от материята. Може би, в негов собствен интерес... той би

се съгласил на един разговор с тебе. Но не искам аз да участвам в тази работа.

— Добре — съгласи се президентът, — ще изпратя своя нотариус. Много тактичен и обигран човек. И трето — хм, може би няма да е лошо да му се предложи някаква църква. То това мазе и всичко останало наоколо е малко нещо, хм, малко недостойно за него. Би трябвало да разучим какви са вкусовете му. Не си ли опитвал?

— Не; с най-голямо удоволствие бих наводнил с вода мазето.

— По-полека, Марек. Аз навярно ще купя изобретението ти. Но ти разбираш, естествено, че... ще изпратя техниците си... Работата трябва да се проучи. Може да е наистина силно отровен газ. Но даже и да се окаже, че е самият бог, няма значение, важното е Карбураторът да не спира да работи.

Марек стана.

— Ти се решаваеш да монтираш Карбуратора във фабрика на МЕАД?

— Аз съм решил — каза президентът Бонди, като стана — да произвеждам Карбуратори на едро. Карбуратори за влакове и кораби, Карбуратори за централно отопление, за учреждения и за домашно ползуване, за фабрики и училища. След десет години хората по цял свят ще се отопляват само с Карбуратори. Предлагам ти три на сто от брутната печалба. Първата година това ще представлява може би само няколко милиона. Засега можеш да се преместиш другаде, за да мога да изпратя тук хората си. Утре заранта ще доведе тук епископа за водосвет. Гледай да не те завари тук, Руда. Изобщо, не ми се иска да се мотаеш тук. Прекалено си рязък; не искам да обидя Абсолюта, още преди да започна.

— Бонди — прошепна Марек ужасен, — предупреждавам те за последен път: ще докараш бога на белия свят!

— В такъв случай — каза Г. Х. Бонди с достойнство — той ще ми бъде много задължен. И се надявам, че няма да ми отвърне с мръсотии.

## ГЛАВА V

### ЕПИСКОПЪТ

Четиринайсетина дни след Нова година инженер Марек седеше в работния кабинет на президента Бонди.

— Докъде стигнахте? — подхвърли Бонди, като вдигна поглед от някакви документи.

— Аз свърших — отговори инженер Марек. — Предадох на инженерите ти подробни схеми на Карбуратора. Оня, плешивия, как се казваше...

— Кролмус.

— Да, инженер Кролмус по един великолепен начин опрости атомния мотор; разбираш ли, става дума за пренасяне на електронната енергия в работата. Много е добър тоя Кролмус. Иначе какво ново?

Президентът Г. Х. Бонди пишеше и мълчеше.

— Строим — каза той след малко. — Седем хиляди работника. Фабрика за Карбуратори.

— Къде?

— Във Височани<sup>[1]</sup>. Увеличихме акционерния капитал. С един и половина милиарда. Вестниците пишат за някакво наше ново изобретение. Прегледай ги. — добави той и стовари в скута на Марек петдесет кила чешки и чужди вестници, след което потъна в разглеждане на някакви книжа.

— От четиринайсет дни вече не съм... хм, — обади се Марек притеснено.

— Какво?

— От четиринайсет дни вече не съм ходил във фабричката си в Бржевнов. Не смея. Какво става там?

— Мхм.

— А моят Карбуратор? — попита плахо Марек.

— Продължава да си работи.

— Ами... какво прави... онова, другото?

Президентът въздъхна и остави писалката.

— Знаеш ли, че трябваше да наредим да затворят улица „Миксова“?

— Защо?

— Хората ходеха на молитва там. На цели тълпи. Полицията се опита да ги разгони, седем трупа останаха. Оставиха се да ги трепят като говеда.

— Това можеше да се очаква, това можеше да се очаква — измънка Марек отчаяно.

— Преградихме улицата с бодлива тел — продължи Бонди. — Трябваше да изселим околните къщи; разбираш ли, съвсем фанатизирани религиозни прояви. Сега там работи комисия от Министерството на здравеопазването и от Министерството на просветата.

— Струва ми се — произнесе Марек с известно облекчение, — че властите ще забранят Карбуратора.

— Ами — каза Г. Х. Бонди. — Клерикалите страшно са се настроили против твоя Карбуратор, и затова прогресивните партии нарочно го защитават. Никой от тях всъщност не знае за какво става въпрос. Вижда се, че не четеш вестници, братле. Всичко се изроди в една съвсем банална и излишна полемика против клерикализма. А пък църквата в случая има малко повече право. Пустият му епископ взе, че информира кардинал-архиепископа.

— Какъв епископ?

— А бе, някой си епископ Линда, иначе разумен човек. Нали трябваше да го заведе, за да види там като специалист това чудо Абсолюта. Проучва го цели три дни, стоя непрекъснато в мазето и...

— Се побърка? — прохърка Марек.

— Ами! Той или има голям тренинг в отношенията си с бога, или е по-отявлен атеист от тебе, не знам; но след три дена дойде при мен и ми каза, че от католическо гледище не можело и дума да става за някакъв бог, че църквата отхвърляла абсолютно и забранявала като ерес пантеистичната хипотеза; с една дума, това не бил никакъв легален, съществуващ с пълно право бог, ползущ се с авторитетната подкрепа на църквата: като свещеник той трябвало да заклеми всичко това като мошеничество, суеверие и ерес. Много разбрано говореше отчето.

— Значи той не е наблюдавал никакви свръхестествени явления?

— Всичко изпитал: и просветлението, и способността да прави чудеса, и изпадането в екстаз, всичко. Той не оспорва, че всички тези неща стават там.

— Е, добре де, как ги обяснява тогава?

— Никак. Каза, че църквата не обяснявала, ами заповядвала или забранявала. С една дума, той най-решително отказа да компрометира църквата с някакъв си нов, експериментален бог. Така поне го разбрах. Ти знаеш ли, че купих църквата на Бяла гора?

— Защо ти е?

— Най-близо е до Бржевнов. Триста хиляди ми струваше, братле. Предложих я в писмена и устна форма на Абсолюта в мазето, та да се пренесе в нея. Съвсем прилична църква е — в стил барок; освен това приех негласно да извърша в нея всички необходими преустройства. И много интересно, на няколко крачки от църквата, в дом номер 457, завчера в семейството на един водопроводчик е бил наблюдаван хубав случай на изпадане в екстаз, но в църквата нищо, нищо, абсолютно нищо свръхестествено! Един случай имаше чак във Воковице, два, даже чак в Коширже; в безжичната станция на Петршин религиозността е приела епидемически характер. Най-неочаквано всички радиотелеграфисти, които работят там, взели да излъчват по всички посоки на света екзалтирани телеграми, някакво ново евангелие; бог уж отново щял да слезе на земята, за да изкупи греховете на хората и такива ми ти работи; разбираш ли какво излагане! Прогресивните вестници сега така са се нахвърлили върху Министерството на пощите, че здраво място нямало да остане по него; разкрещали са се, че „клерикализъмът си показвал рогата“, и разни други тем подобни глупости. Досега никой не се досеща, че всичко това се намира в някаква връзка с Карбуратора. Марек — добави Бонди шепнешком, — ще ти кажа нещо под секрет: преди една седмица екзалтацията обхвана и министъра на войната.

— Кого? — извика Марек.

— Тихо. Министърът на войната. Най-неочаквано, когато бил във вилата си в Дейвице. Още на сутринта свикал пражкия гарнизон, говорил му за вечен мир и призовал войниците да станат мъченици. Разбира се, веднага му подписали паспорта. Вестниците писаха, че заболял тежко. Такива ми ти работи, приятелю.



— Значи вече и в Дейвице — каза инженерът загрижен. — Ей, дявол да го вземе, ами това е страшно бе, Бонди, колко бързо се разпространява само!

— С ужасна бързина — потвърди президентът Бонди. — Оня ден един човек премести пианото си от заразената улица „Миксова“ чак в Панкрац; за двадесет и четири часа пламна цялата къща...

Президентът не се доизказа. Влезе един прислужник и обяви за пристигането на епископ Линда. Марек се разбърза да си ходи, но Бонди насила го накара да седне и каза:

— Седни сега и мълчи; очарователен човек е този епископ.

В същия момент епископът влезе; беше дребен, засмян човек със златни очила и комична устица, която по попски маниер свиваше така, че тя приличаше на детско дупенце. Бонди му представи Марек като притежател на злополучното бржевново мазе. Епископът с удоволствие потриваше ръце, докато инженер Марек ядосано мърмореше, че му е особено приятно, а лицето му по-скоро прие вид, който говореше: взели те дяволите, клерикал с клерикал такъв. Епископът издаде устицата си напред и енергично се обърна към Бонди.

— Господин президент — започна чевръсто той, след като се поколеба малко. — идвам при вас по една много деликатна работа. Твърде деликатна — повтори той чревоугоднически. — В консисторията ние обсъдихме, хм, вашата работа. Негово високопреосвещенство, нашият архипастир, е склонен да уреди и тази неприятна работа, колкото се може по-безшумно. Нали разбирате — неприличната история с чудесата. Пардон, съвсем не искам да засягам чувствата на господин — господин съветника...

— Моля, моля, говорете — успокой го Марек грубо.

— Става дума следователно за целия този скандал. Негово високопреосвещенство се изрази, че от гледна точка на разума и религията няма нищо по-скандално от безбожното и направо богохулно нарушаване на природните закони...

— Моля — извика Марек, изпълнен с негодувание, — бъдете така добри и оставете на нас природните закони... Ние също не се занимаваме с вашите догми.

— И там е грешката ви, господине — извика епископът бодро. — Там е грешката ви. Науката без догми представлява една шепа

съмнения. По-лошото е, че вашият Абсолют противоречи на църковните закони. Не е в съгласие с науката за тайнствата. Не щади църковните традиции. Нарушава по един груб начин науката за Троицата. Не се съобразява с апостолическата иерархия на клира. Не се подчинява даже на църковния екзорцизъм. И така нататък. Накратко, държи се по един такъв начин, който трябва категорично да се отхвърли.

— Е, е — подхвърли президентът Бонди примирително, — досега той се е държал доста прилично.

Епископът предупредително вдигна пръст.

— Досега; но ние не знаем какво ще бъде поведението му в бъдеще. Слушайте, господин президент — каза той внезапно с поверителен тон, — вие сте заинтересуван да се избегне общественото възмущение. Ние също. Вие, като практичен човек, бихте искали да се ликвидира колкото се може по-скоро общественото възмущение. Ние като наместници и слуги на бога — също. Ние не можем да допуснем възникването на някакъв нов бог или дори на нова религия.

— Слава богу — отдъхна си Бонди, — аз си знаех, че ще се споразумеем.

— Отлично — извика епископът и очилата му блажено блещукаха. — Да се споразумеем! Достопочтената консистория реши, че с оглед на църковните интереси е склонна да се съгласи да поеме патронажа над този ваш, ммм, ммм, Абсолют; да направи опит да го приведе в хармония с католическото вероучение; ще обяви дом номер 1651 в Бржевнов за чудотворно място за поклонения.

— Охо — избухна Марек и скочи.

— Позволете — спря го епископът властно. — Чудотворно място за поклонения; но, разбира се, при някои условия. Първото условие е да се намали до минимум присъствието на Абсолют в посочения дом; да се произвежда там само някакъв слаб, слабо вирулентен, силно разреден Абсолют, който да се появява в значителна степен по-малко необуздано и само спорадично, например като в Лурд. Иначе не поемаме никакъв ангажимент.

— Добре — съгласи се господин Бонди. — По-нататък?

— По-нататък — продължи епископът — да се произвежда само от възлища, добивани в Мале Сваторъновице. Както ви е известно, това чудотворно място е под покровителството на Дева Мария, така че с

тамошните въглища, в дом номер 1651 в Бржевнов ние ще устроим параклис в чест на св. Мария.

— Без възражения — съгласи се Бонди. — Още нещо?

— Трето, вие се задължавате, сега и изобщо никога в бъдеще да не произвеждате на друго място Абсолюта.

— Ама как — извика президентът Бонди, — ами нашите Карбуратори?

— Няма да влязат никога в действие, с изключение на един от тях — бржевновския — собственост на светата църква, която ще го експлоатира.

— Глупости — възрази Г. Х. Бонди. — Карбураторите ще се произвеждат. До три седмици ще бъдат монтирани десет от тях. През първото полугодие — хиляда и двеста. До една година ще бъдат вече десет хиляди. Засега толкова сме планирали.

— А аз ви казвам — каза епископът тихо и сладко, — че след една година няма да работи нито един Карбуратор.

— Защо?

— Защото нито вярващите, нито неверниците не могат да имат нужда от един истински и действащ бог. Не могат да имат нужда, господа. Изключено.

— А пък аз ви казвам — намеси се сега страстно Марек, — че Карбураторите ще се произвеждат. Сега вече, сега и аз самият съм за тях; и ги искам точно за това, защото вие не ги искате; напук на вас, ваше епископско преосвещенство; напук на всички суеверия; напук на целия Рим! И аз пръв ще извикам — инженер Марек си пое въздух и извика с немелодично въодушевление: — Да живее Карбураторът Перфект!

— Ще видим — въздъхна епископ Линда. — Господата ще се уверят, че достопочтената консистория е имала право. До една година вие сами ще спрете производството на Абсолют. Но какви щети, какви щети ще нанесе той преди това! Господа, не си въобразявайте, за бога, че църквата внедрява бога в света. Църквата само го обвързва и регулира. А вие, господа неверници, вие само ще разрушите бента и ще предизвикате наводнение. Лодката на св. Петър ще оцелее и в този потоп; както Ноевия ковчег — тя ще преплава стихийното наводнение на Абсолюта, но вашето модерно общество — извика високо и силно епископът — ще пострада заради всичко това!

---

[1] Квартал в Прага Б.пр. ↑

## ГЛАВА VI

### МЕАД

— Господа — говореше президентът Г. Х. Бонди на срещата на Управителния съвет на заводите МЕАД (Metallum A. D.), която се провеждаше на 20 февруари, — мога да споделя с вас, че единият блок от новия фабричен комплекс във Височани бе предаден вчера за експлоатация. В най-близки дни ще започне серийното производство на Карбуратори, на първо време по 18 броя на ден. Предвиждаме през април цифрата да бъде вече 65 броя дневно. В края на юли двеста броя дневно. Прокарали сме петнадесет километра собствени ж.п. линии — главно за транспорт на въглища. В момента се монтират дванайсет парни котли. Започна строежа на нов работнически квартал.

— Дванайсет парни котли? — попита небрежно д-р Хубка, водачът на опозицията.

— Да, засега дванайсет — потвърди президентът Бонди.

— Странно — изрази мнение д-р Хубка.

— Аз питам, господа, какво странно има в дванайсетте парни котли? За такъв голям фабричен комплекс!

— Наистина — се чуха гласове.

Д-р Хубка иронично се усмихваше.

— И защо са тези петнайсет километра ж.п. линии?

— За транспорт на въглища и суровини. Предвижда се, че дневната консумация на въглища, когато заработим с пълен капацитет, ще бъде осем вагона дневно. Не зная защо възразява против транспорта на въглища д-р Хубка.

— Ето защо възразявам — извика д-р Хубка и скочи, — цялата тази работа е крайно съмнителна. Да, господа, безкрайно съмнителна! Господин президентът Бонди ни принуди да построим фабрика за Карбуратори. Карбураторът, както ни увери той, е единственият производител на енергия на бъдещето. Карбураторът, както изрично твърдеше той, можел да развие хиляди конски сили от една кофа въглища. А сега ни разправя нещо за дванайсет парни котли и за цели

вагони въглища за тях. Господа, моля ви, кажете ми, защо тогава една кофа въглища няма да е достатъчна като гориво за нашата фабрика? Защо строим парни котли, когато можем да имаме атомни мотори? Господа, ако целият този Карбуратор не е само празна шарлатания, то аз не разбирам защо господин президентът не е оборудвал нашата фабрика с карбураторна двигателна сила. Не го разбирам аз и няма да го разбере никой. Защо господин президентът няма доверие в тези свои Карбуратори, за да обзаведе с тях собствените ни заводи? Господа, това е много лоша реклама за нашите Карбуратори, когато самият им производител не иска или не може да ги използва! Моля ви, господа, попитайте президента Бонди, какви са съображенията му. Колкото се отнася до мене, моето заключение е готово. Това е, господа!

След което д-р Хубка енергично седна, като подсмърчаше победоносно.

Членовете на Управителния съвет смутени мълчаха; обвинението на д-р Хубка беше прекалено ясно. Президентът Бонди не вдигна поглед от папките си: нищо не трепна по лицето му.

— М-да — обади се примирително старият Розентал, — нашият президент ще ни го обясни... Ами да, работата ще се изясни, господа, струва ми се, ммм, ами да, в най-положителен смисъл. Доктор Хубка сигурно има, хм-хм... да-да, пред вид това, което ни съобщи.

Президентът Бонди на края вдигна поглед.

— Господа — каза той тихо, — аз ви запознах предварително с преценката на нашите инженери за Карбуратора. Всичко е точно така, както е посочено в преценката. Карбураторът не е шарлатания. Ние построихме десет броя от него за проба. И десетте работят безупречно. Ето документацията. Карбуратор номер едно движи водна помпа в Сазава, работи безотказно вече две седмици. Номер 2, багер на Горна Вълтава, работи превъзходно. Номер 3, в опитната лаборатория на Техниката в Бърно. Номер 4, повреден по време на транспорта. Номер 5, осветлява Храдец Кралове. Десеткилограмов модел. Петкилограмовият модел, номер 6, мелницата в Слани. Номер 7 е инсталиран за централно отопляване на комплекс от жилищни домове в Нове Место. Собственик на комплекса е тук присъстващият фабрикант Махат. Моля, господин Махат!

Възрастният господин с посоченото име се сепна като че ли от сън.

— Моля?

— Питаме ви, как работи новото ви централно отопление?

— Как? Какво отопление?

— Във вашия нов комплекс — каза кротко президентът Бонди.

— В какъв комплекс?

— В новите ви жилищни блокове.

— В моите блокове? Че аз нямам никакви жилищни блокове.

— Е, хайде, хайде — обади се Розентал. — Нали ги строихте миналата година.

— Аз. — продължаваше да се чуди Махат. — Имате право, вярно, че строих; но аз, знаете ли, аз сега съм ги раздал тези къщи. Разбирате ли, раздадох ги.

Президентът Бонди внимателно го загледа:

— На кого, Махат?

Махат леко се изчерви:

— Ами, на бедните, разбирате ли. Настаних там бедни хора. Аз, аз да ви кажа ли, се убедих и с една дума, на бедните, разбирате ли?

Бонди като съдия следовател не сваляше очи от него.

— Защо, Махат?

— Аз... аз някак си не можех да постъпя иначе — объркваше се Махат. — Така ми хрумна. Трябва да бъдем святи, разбирате ли?

Президентът барабанеше нервно по масата.

— А семейството ви?

По лицето на Махат се появи чаровна усмивка:

— О, всички ние сме на едно мнение, разбирате ли? Бедните са толкова святи. Между тях има болни — дъщеря ми ги обслужва, знаете. Всички толкова се променихме!

Г. Х. Бонди сведе поглед. Дъщерята на Махат, Елен, русокосата Елен, Елен със седемдесетте милиона обслужва болните! Елен, която можеше, която щеше, която вече почти беше дала съгласието си да стане госпожа Бонди! Бонди си хапеше устните; хубаво се наредихме!

— Господин Махат — обади се той със свито гърло, — аз исках само да знам, как работи при вас новият Карбуратор, как е отоплението?

— А, отлично! Във всички жилищни домове е толкова приятно топло! Като че ли безкрайна любов ги отоплява! Знаете ли — говореше Махат възторжено, като бършеше очи, — влезе ли някой там, изведнъж

става друг човек. Там е същински рай. Живеем си като на небето, ние всички. Ах, елате между нас!

— Виждате, господа — рече Президентът Бонди, като полагаше усилия да запази спокойствие, — Карбураторите работят така, както съм ви обещавал. Моля ви, да прекратим въпросите.

— Ние искаме само да знаем — извика войнствено д-р Хубка, — защо в такъв случай не оборудвате новата фабрика с Карбуратори? Защо ние трябва да горим скъпите въглища, когато при други въвеждаме атомната енергия? Възнамерява ли Президентът Бонди, да ни съобщи съображенията си?

— Не възнамерявам — заяви Бонди. — Ние ще използваме енергията на въглищата. По известни само на мен причини карбураторната енергия е неподходяща за нашето производство. Стига, господа! Считам това за въпрос на доверие към мен.

— Ако знаехте, господа — обади се Махат, — колко хубаво се чувства човек в състоянието на святост! Господа, съветвам ви най-искрено: раздайте всичко, което имате! Бъдете бедни и святи; освободете се от силата на златото и изповядавайте Единствения бог!

— Е, е — зае се кротко да го вразумява Розентал. — Господин Махат, вие сте много мил и добър човек, ами да, много добър. Но знаете ли, господин Бонди, аз ви вярвам; знаете ли, изпратете ми един Карбуратор за централното ми отопление? Господа, да взема и аз да го изпробвам? Не ще и дума! Нали, господин Бонди!

— Всички сме братя пред бога — продължаваше сияещият Махат. — Господа, да предадем фабриката на бедните! Правя предложение: да превърнем МЕАД в религиозно „Общество на покорните сърца“! Ние ще бъдем ядката, от която ще израсне дървото божие, нали? Царството божие на земята.

— Искам думата — изкрещя д-р Хубка.

— Хайде, господин Бонди — пазареше се старият Розентал. — Нали виждате, че ви поддържам. Хайде, заемете ми един Карбуратор! Господин Бонди!

— Тъй като сам бог слиза на земята — говореше в екстаз Махат, — чуйте неговите думи: Бъдете святи и естествени; отворете сърцето си за безкрайността; бъдете абсолютни в любовта си. Разбирате ли докрай, господа...

— Искам думата — хриптеше д-р Хубка.



— Тишина — извика президентът Бонди, бледен и с пламтящи очи, и се изправи с цялата си крупна фигура на стокилограмов мъж. — Господа, ако фабриката за Карбуратори не ви е по вкуса, ще я поема изцяло аз на собствени разноски. Ще ви изплатя до последната стотинка направените досега разходи. Давам си оставката, господа. Сбогом.

Доктор Хубка подскочи:

— Но, господа, аз протестирам! Ние протестираме! Ние няма да продадем производството на Карбуратори! Господа, такъв отличен артикул! Моля, ние няма да позволим на когото и да било да ни будалка с разни врели-некипели, за да ни застави да се откажем от толкова изгодно нещо! Позволете, господа...

Президентът Бонди удари звънеца.

— Приятели — рече той мрачно, — да оставим това за друг път. Приятелят Махат ми се струва малко, хм, малко болнав. Що се отнася до Карбураторите, гарантирам ви, господа, сто и петдесет процентови дивиденди. Предлагам да приключим разискванията.

Д-р Хубка взе думата:

— Предлагам, господа, всеки член на Управителния съвет да получи по един Карбуратор, за да го, така да се каже, изпробва!

Президентът Бонди огледа всички присъстващи; един мускул на лицето му конвулсивно трепна, той поиска да каже нещо, но само сви рамене и процеди през зъби:

— Добре.

## ГЛАВА VII

### GO ON!<sup>[1]</sup>

— Как сме в Лондон?

— Акциите на МЕАД, вчера 1470, завчера 720.

— Добре.

— Инженер Марек избран за почетен член на седемдесет научни дружества. И съвсем сигурно ще получи Нобеловата награда.

— Добре.

— Голям наплив от поръчки в Германия. Повече от пет хиляди Карбуратора.

— Тъхъ.

— От Япония деветстотин поръчки.

— Гледай ти!

— В Чехия интересът е незначителен. Три нови заявки.

— Хм. Това можеше да се предвижда. На дребно живеем ние, това е то!

— Руското правителство поръчва направо двеста броя.

— Добре. Общо?

— Тринайсет хиляди поръчки.

— Добре. Докъде стигнахме със строежа?

— Цехът за атомни автомобили е вече покрит. Секцията за атомни самолети най-късно след една седмица започва работа. Полагаме основите на атомния локомотивен завод. Едното крило на цеха за корабни двигатели вече работи.

— Чакайте. Пуснете в обращение названията атомобил, атомотор, атомотив, разбирате ли? Какво прави Кролмус с атомните оръдия?

— Вече конструира модела им в Пълзен, атомният ни циклокар на брюкселския автодром прави вече тридесетхилядния си километър;

скорост 270 км в час. През последните два дни имаме седемдесет хиляди поръчки за половин килограмови атомоторчета.

— Преди малко казахте, че са тринайсет хиляди общо.

— Тринайсет хиляди неподвижни лежащи атомни котли. Осем хиляди отоплителни тела за централно отопляване. Почти десет хиляди атомобила. Шестстотин и двадесет атомни самолета. Нашият самолет А7 прелита трасето Прага-Мелбърн, Австралия, без кацане, всички на борда са здрави. Ето телеграмата.

Президентът Бонди се изправи:

— Ама тя тая работа вървяла чудесно!

— В цеха за селскостопански машини пет хиляди заявки. В цеха за малки мотори дващест и две хиляди. Сто и петдесет атомни помпи. Три атомни преси. Дванайсет атомни пещи за високи температури. Седемдесет и пет атомни радиотелеграфни станции. Сто и десет атомни локомотива, всичките за Русия. Основахме генерални представителства в четиридесет и осем столици. Американският Стийл-Тръст, АЕГ в Берлин, италианският Фиат, Манесман, Кръозо и шведските стоманолейарни предлагат да се обединим. Концернът Круп купува акциите ни на всякаква цена.

— Новата емисия?

— Заявките са трийсет и пет пъти повече. Вестниците пророкуват двестапроцентови супердивиденти. Впрочем вестниците не пишат за нищо друго освен за нашата работа; специалната политика, спортът, техниката, науката, всичко се свежда до Карбуратора. Кореспондент в Германия ни изпрати седем тона изрезки; френският кореспондент — четири центнера; английският — един вагон. Предвижда се, че научната, специална литература за атомния мотор, която трябва да излезе през тази година, ще възлезе на около шейсет тона. Англо-японската война е преустановена поради липса на интерес сред обществото. Само в Англия има деветстотин хиляди безработни въглекопачи. В белгийския каменовъглен басейн избухнало въстание: към четири хиляди убити. Повече от половината рудници в света са спрели работа. „Нафта“ в Пенсилвания запали препълнените си складове. Пожарът продължава.

— Пожарът продължава — повтори президентът Бонди замечтан, — Пожарът продължава! Боже господи, ние спечелихме!

— Президентът на каменовъгленото дружество се е самоубил. Борсата направо е изпаднала в транс. В Берлин днес рано сутринта се котирахме над 8000. Министерският съвет е в перманентно заседание; иска да обяви военно положение. Господин президент, това не е изобретение, това е революция!

Президентът Бонди и централният управител на МЕАД мълчаливо се гледаха. Нито единият, нито другият беше поет; но в този миг душите им пееха.

Директорът притегли стола си по-близо до Бонди и каза полугласно:

— Господин президент, Розентал полудя.

— Розентал? — извика Г. Х. Бонди. Директорът мрачно потвърди.

— Превърна се в ортодоксален евреин. Проповядва талмудистка мистика и кабалистика. Дал е десет милиона за ционистите. Тия дни се скара страшно с доктор Хубка. Той, Хубка, се присъедини към Чешките братя<sup>[2]</sup>.

— И Хубка ли вече!

— Да. Аз мисля, че тая зараза я внесе в управителния съвет Махат. Вие бяхте на последното заседание, господин президент. Ужасно, всички държаха религиозни проповеди чак до сутринта. Хубка предложи да предадем заводите си на работниците. За щастие, забравиха да гласуват. Като пощръклели бяха.

Президентът Бонди си гризеше ноктите.

— Директоре, какво да ги правя?

— Хм, абсолютно нищо. Това е някаква невроза на епохата. Дори и във вестниците вече се промъква тук-там по нещо; но не остава място, понеже са задръстени от материали за Карбураторите. Огромен брой случаи на религиозни прояви. Някаква психическа епидемия ли е, що ли? Преди време видях д-р Хубка; проповядваше нещо на тълпа хора пред Занаятчийската банка, в смисъл да просветлят душите си и да пометат пътя към бога. Страшно конфузна реч беше. Дори и чудеса правеше. Форст също го е прихванало. Розентал е напълно откачил. Милер, Хомола и Колатор излязоха с предложение да преминем доброволно в редовете на сиромашията. Не можем вече да свикваме управителния съвет. Истинска лудница, господин президент. Трябва сам вие със собствените си ръце да се заемете с всичко това.

— Директоре, това е страшно — въздъхна Г. Х. Бонди.

— Да. Чухте ли за Захарната банка? Всички чиновници ги прихванало в един и същ момент. Отворили касите и взели да раздават пари на всеки появил се. В централната зала дори горили на клада пакети с банкноти. Религиозен болшеvizъм, бих казал.

— В Захарната банка... Тя нямаше ли нашия Карбуратор?

— Да. Монтираха го за централното им отопление. Захарната банка беше първата, която го въведе. Но полицията я затвори. Заразата не е отминала дори прокуристите и управителя.

— Директоре, забранявам да се продават Карбуратори на банките.

— Защо?

— Забранявам, и край! Да се отопляват с въглища.

— Малко късно. Всички банки вече инсталират нашето отопление. Сега го въвеждаме в парламента и във всички министерства. Централният Карбуратор в Штванице<sup>[3]</sup> е готов, за да осигури осветлението на цяла Прага. Петдесеткилограмов колос, прекрасен мотор. В други ден, в шест часа при тържествена обстановка и в присъствието на държавния глава, на кмета на градския съвет и на представители на МЕАД ще бъде пуснат в действие. Трябва да дойдете. Особено вие.

— Пази боже — извика господин Бонди ужасен, — Не, не, господ да ме пази! Няма да дойда!

— Трябва, господин президент. Не можем да пратим Розентал или Хубка. Та те са войнстващи безумци. Ще говорят ужасни неща. Става дума за честта на завода. Кметът на града е приготвил реч за нашите заслуги. Ще присъствуват представителите на други държави и задграничния печат. Голямо тържество. Щом запалят лампите по улиците, ще засвири военната музика, ще пеят хорове Хлахол, Кршижковски, Дедрасбор и хора на учителите, ще бъдат дадени сто и един оръдейни изстрела, ще има фойерверки и илюминация на Храдчани и не знам какво още. Господин президент, вие не може да не присъствувате.

Г. Х. Бонди стана измъчен.

— О, господи, боже мой, ако може — шепнеше той, — нека ме отmine... тая горчива чаша!

— Ще дойдете ли? — повтори неотстъпчивият директор.

— Боже, защо ме изостави, о боже!

---

[1] Англ. — карай — Б.пр. ↑

[2] Чешки братя — чешка религиозна секта, възникнала в 15 в. след разгрома на хусистите. Б.пр. ↑

[3] Остров на р. Вълтава в Прага — Б.пр. ↑

## ГЛАВА VIII

### НА ДЪЛБАЧКАТА

Над Штеховице, във вечерния сумрак стоеше неподвижен багер МЕ 28. Кофите на екскаватора отдавна вече бяха престанали да загребват студен пясък от дъното на Вълтава; вечерта беше топла и безветрена, изпълнена с дъх на окосено сено и полъх на гора. Северозападът все още припламваше с нежна оранжева светлина. Тук-там сред отражението на небесата проблясваше божествено вълна; запалваше се, прошумяваше и се разливаше в трептящата от отблясъци водна повърхност.

От Штеховице към багера се приближаваше лодка; плуваше бавно срещу бързото течение, черна, като водомерка върху прояснената река.

— Някой идва към нас — обади се спокойно капитанът на дълбачката Кузенда, седнал отзад.

— Двама са — каза след малко механикът Брих.

— Зная кои са — заяви Кузенда.

— Влюбените от Штеховице — рече Брих.

— Я да им сваря кафе — реши Кузенда и се спусна долу.

— Хайде, деца! — извика Брих към лодката. — Наляво! Наляво! Подай ми ръка, момиче, така! Хоп, ето!

— Аз и Пепоуш — заяви момичето на палубата, — ние искахме...

— Добър вечер — поздрави младият работник, който се беше изкачил след нея. — Къде е господин Кузенда?

— Вари кафе — каза механикът. — Седнете. Я, някой плава насам. Ти ли си бе, пекарю?

— Аз съм — обади се глас. — Добър вечер, господин Брих. Докарал съм ви раздавача и лесничея.

— Е, качете се горе, братя — рече Брих. — Щом Кузенда свари кафето, ще започнем. Кой още ще дойде?

— Аз — Худец, — чу се встрани от дълбачката. — И аз искам да ви чуя.

— Добре дошли, господин Худец — наведе се механикът надолу. — Качете се горе, ето тук има стълбичка. Почакайте, ще ви подам ръка, господин Худец, нали ви е за пръв път.

— Господин Брих — извикаха трима души от брега, — пратете ни, моля ви се, лодката. Искаме да дойдем при вас.

— Вие долу, идете да ги вземете — рече Брих. — Нека всеки чуе словото божие. Братя и сестро, заповядайте, седнете. Откакто работим с Карбуратора, тук вече е чистичко. Брат Кузенда ще донесе кафето и след това вече ще започваме. Добре дошли, момци. Качете се горе.

След което Брих се надвеси над отвора, през който по малката стълбичка се слизаше във вътрешността на дълбачката.

— Ало, Кузенда, десет души на палубата.

— Добре — извика от дълбочината брадясал глас. — Нося го, нося.

— Седнете де — обърна се загрижено Брих. — Господин Худец, ние тук имаме само кафе; мисля, че това няма да ви обиди.

— Моля ви се — отвърна Худец. — Исках само да видя вашето — вашата — вашето заседание.

— Нашата литургия — поправи го кротко Брих. — Тук, знаете, всички сме братя. Трябва да ви е известно, господин Худец: аз бях алкохолик, а Кузенда се занимаваше с политика, докато ни осени божията милост. И тези братя и сестри — посочи той наоколо — идват вечер при нас, за да измолят за себе си същия дар божи. Ето, пекарят имаше задуха и Кузенда го излекува. Хайде, пекарю, кажи как беше.

— Кузенда простря над мен ръце — заговори пекарят тихо и унесено — и изведнъж в гърдите ми се разля една топлина. Разбирате ли, нещо в мен се пропука и аз започнах да дишам така, като че ли летях в небесата.

— Почакай, пекарю — поправи го Брих. — Кузенда никакви ръце не беше прострял над теб. Той сам не знаеше, че ще направи чудо. Само ей така направи с ръка към тебе и ти тогава каза, че вече можеш да дишаш. Така беше.

— И ние присъствувахме тогава — потвърди девойката от Штеховице. — Освен това около главата на пекаря се появи светлина. А пък мен господин Кузенда ме отърва от охтиката, нали, Пепа?



Младежът от Штеховице каза:

— Самата истина, господин Худец. Но още по-чудно е това, което стана с мен. Аз бях лош човек, господин Худец; лежал съм вече и в затвора, разбирате ли, заради кражба и още нещо. Ето господин Брих може да ви каже.

— Остави, остави — махна с ръка Брих. — Само милостта божия ти липсваше. Но тук, на това място, стават чудни неща, господин Худец. То и вие може би ще усетите. Брат Кузенда по-добре ще ви го каже, защото преди мене е ходил на събрание. Ето че идва.

Всички се обърнаха към отвора, който водеше от палубата към машинното. Там се показва брадясало лице с принудена, стеснителна усмивка на човек, когото бутат отзад, а той сякаш ни лук ял, ни лук мирисал. Кузенда вече се виждаше до пояса — в двете си ръце държеше голям лист тенекия, а връз него — чашки и консервени кутии, усмихваше се несигурно и продължаваше да се изкачва. Вече се виждаха ходилата му на равнището на палубата, а той продължаваше да се изкачва все по-нагоре със своите чашчици. Едва половин метър над отвора се спря, като че търсеше твърда почва под краката си; висеше свободно във въздуха и явно се напругаше да достигне земята с краката си.

Худец го гледаше като насън.

— Какво ви стана, господин Кузенда? — каза той уплашен.

— Нищо, нищо — опита се да отклони вниманието му Кузенда и продължи да се отблъсква с крака от въздуха; и господин Худец си спомни, че над детското му креватче някога имаше картинка на Възнесение господне и че на нея Христос и апостолите му висяха точно така във въздуха, гребейки с крака, но с много по-непринудено изражение.

Изведнъж Кузенда се приведе напред и заплува, заплува във вечерния въздух над палубата, носен като че ли от тих ветреца; от време на време вдигаше крак, като че искаше да направи крачка или знам ли какво и явно се страхуваше за чашките си.

— Моля ви се, вземете кафето — рече той бързо. Механикът Брих вдигна двете си ръце и подхвана тенекията с чашките. В този момент Кузенда отпусна крака, скръсти ръце на гърдите си, увисна неподвижен, с малко наведена настрана глава и рече:

— Добре дошли, братя. Не се притеснявайте от това, че летя. Това е само знамение. Госпожице, вие вземете чашката с цветята.

Механикът Брих започна да раздава чашките и консервените кутийки. Никой не се осмеляваше да проговори; тези, които се бяха озовали тук за пръв път, наблюдаваха любопитно левитацията на Кузенда. Старите гости сърбаха по малко кафе и между всяка глътка като че се молеха.

— Изпихте ли го? — обади се след малко Кузенда и широко отвори бледите си, екзалтирани очи. — Да започна тогава. — След което се изкашля, помисли малко и започна: — В името на Отца! Братя и сестро, събрали сме се за богослужение на тази дълбачка, където добива конкретен израз милостта божия. Няма нужда да гоня неверниците и присмехулниците, както правят спиритистите. Господин Худец е дошъл като неверующ, а лесничейт се е накарал да присъствува на някакъв джумбуш. Добре сте дошли и двамата; но за да видите, че ви познавам всичките благодарение на божията милост, ще ви кажа, че лесничейт пиянствува, гони сиромашията от гората и псува без нужда. Не прави това повече, лесничейо! А вие, господин Худец, сте още по-голям разбойник, добре разбирате какво имам пред вид; и сте много сприхав. Вярата ще ви поправи и ще ви спаси.

На палубата цареше дълбока тишина. Господин Худец упорито гледаше в земята. Лесничейт хълцаше, подсмърчаше и с треперещи пръсти търсеше нещо в джоба си.

— Зная, зная, лесничейо — рече нежно Кузенда, носейки се във въздуха. — Много ви се иска да запушите. Запалете. Чувствавайте се като у дома си.

— Рибки — прошепна девойката и посочи повърхността на Вълтава. — Виж, Пепа, и шараните са дошли да послушат.

— Не са шарани — обади се милозливо Кузенда. — Това са костури. А вие, господин Худец, не се тормозете заради греховете си. Гледайте мене: аз от нищо друго не се интересувах на времето, освен от политика. Ще ви кажа, че и това е грях. А ти, лесничейо, не плачи, не го казах чак толкова сериозно. Който веднъж изпита милостта божия, той вижда хората като на длан. Брих, нали виждате какво става в душата на всекиго?

— Виждам — отговори Брих. — Ето, раздавачът точно сега си мисли дали не бихте могли да помогнете и на дъщеричката му. Тя

страда от скрофули, нали, раздавачо. Той, Кузенда, ще и помогне, като я доведете.

— Казват суеверие — продължи Кузенда. — Ако някой, братя, се беше заловил някога да ми говори за чудеса и за господ, щях да му се изсмея. Толкова бях развален. Когато на дълбачката получихме новата машина, която върви, без да я подклаждаш непрекъснато, свърши се и с цялата мръсна работа. Да, господин Худец, това е първото чудо, което ни се случи тук. Карбураторът прави всичко сам, като че ли има мозък. И дълбачката плава от само себе си, накъдето трябва, а вижте колко здраво стои на едно място. Погледнете, господин Худец, котвите са изтеглени. Стои си на едно място без котви и когато му дойде времето, сама се насочва там, където е нужно да се дълбае дъното, сама започва да работи, сама спира. Ние с Брих не пипаме нищичко. Нека някой да ми каже, че не е чудо! И когато видяхме това, нали, Брих, започнахме да разсъждаваме, докато всичко ни стана ясно. Това е божествена дълбачка, железен храм, а ние сме тук нещо като свещеници. Ако едно време дядо Господ се е вселявал в кладенче или както при старите гърци — в дъбове, а понякога и в жени, защо да не се всели и в дълбачката. Защо да се гнуси от машините? Машината понякога е по-чиста от калугерка, а пък Брих е лъснал всичко, та блести като бюфет в холна стая. Това само така, между другото. И да знаете, бог не е чак толкова безкраен, както твърдят католиците; диаметърът му е около шестстотин метра, а по периферията е вече по-слаб, пък най-силен е тук, на дълбачката. Тук той прави чудеса, но на брега само внушава вяра в бога, а в Штеховице, при по-силен вятър, човек го долавя само като свято ухание. Тия дни край нас минаха каякари от „Светкавица“ и от чешкия гребен клуб и всички се сподобиха с милостта божия. Такава му е силата. А това, което иска бог от нас, то може да се усети само тук, вътре — проповядваше Кузенда, като сочеше изразително сърцето си. — Аз зная, че той не може да понася политиката и парите, ума и гордостта, и главозамайването; зная, че много обича хората и животните, които идват тук, и че одобрява добрите дела. Той е голям демократ, братя. Ние двамата с Брих не можем да търпим халер в джоба си и все бързаеме да купим с него кафе за всички. Миналата неделя тук се бяха спрели неколкостотин души, и по двата бряга бяха насядали, а представяте ли си, кафето ни стана толкова много, че стигна за всички, и то какво кафе! Но това, братя, са само явления.

Най-голямото чудо е неговото влияние върху чувствата ни. Това е толкова прекрасно, че човек чак потръпва. Понякога ти иде да умреш от любов и щастие, като че ли си част от едно цяло заедно с водата долу и с всички животинки, и с пръстта и камъните, или пък ти се струва, че някой те люлее във великанска прегръдка; но никой не може да каже точно какво изпитва. Всичко наоколо пее и славослови, ти разбираш всички неми езици, водата и вятъра, проникваш с поглед във всичко, разбираш как всичко е свързано помежду си и заедно с тебе, изведнъж всичко ти става по-ясно, отколкото ако го четеш черно на бяло. Понякога то идва като пристъп, чак пяна излиза на устата ти; но друг път действието му е бавно и постепенно изпълва всяка ваша жилчица. Братя и сестро, не се страхувайте от нищо; ето сега към нас са се насочили двама стражари, за да ни разгонят, защото не сме декларирали събранието. Изчакайте спокойно и се доверете на бога в дълбачката.

Беше се стъмнило, но цялата палуба на дълбачката и лицата на присъстващите излъчваха нежно сияние. Под дълбачката плеснаха и се спряха веслата на лодка.

— Хей — извика мъжки глас, — тук ли е Кузенда?

— Тук съм — отговори с херувимски глас Кузенда. — Заповядайте горе, братя стражари. Зная, че ме е наклеветил гостилничарят от Штеховице.

Двамата стражари се качиха на палубата.

— Кой от вас е Кузенда? — попита по-старшият.

— Аз съм — отвърна Кузенда, като се дигна по-високо. — Моля, господин старши, качете се при мене.

В този миг двамата стражари плавно се възнесоха, и се насочиха по въздуха към Кузенда. Краката им отчаяно търсеха някаква опора, ръцете им се мъчеха да се хванат за нещо, чуваше се бързото им и уплашено дишане.

— Не бойте се, стражари — каза благо лодкарят Кузенда, — и се молете с мен: Боже отче, ти, който си се въплътил в този плавателен съд...

— Боже отче, ти, който си се въплътил в този плавателен съд — повтори старшият със свито гърло.

— Боже отче, ти, който си се въплътил в този плавателен съд — подхвана мощно Худец, като падна на колене и хор от гласове на

палубата се присъедини към него.

## ГЛАВА IX

### ТЪРЖЕСТВОТО

Журналистът Цирил Кевал, местният дописник на пражкия вестник „Лидове новини“, се облече този път в официален, черен костюм и непосредствено след шест часа вечерта забърза към Штванице, за да отрази тържественото откриване на новата централна Карбураторна електростанция за Голяма Прага. Той си проби път през тълпата любопитни, които бяха наводнили целия Петърски квартал, и се промъкна през тройния кордон от охрана чак до малката бетонна постройка, обкичена със знамена. Отвътре се чуваха ругатните на монтьорите, които, верни на себе си, все още не бяха свършили всичко докрай и сега бързаха да наваксат. Цялата централа бе не по-голяма от обществен клозет. А ето и замислената фигура на стария журналист Чванчара от вестник „Венков“, наподобяваща философстваща чапла.

Чванчара любезно заговори младия си колега:

— Готов съм да се обзаложа, колега, че днес ще се случи нещо. Не съм виждал досега тържество с големи церемонии, което да мине без някоя глупост. През цялата си четиридесетгодишна практика!

— Но трябва да се признае — подхвана Кевал, — голяма работа, а? Тази барака ще осветлява цяла Прага и ще задвижва влакове и трамваи с бързина до шестдесет километра в час, и хиляди фабрики, и... и...

Чванчара скептично поклати глава:

— Ще видим, колега, ще видим. Нас, старата гвардия, вече нищо не може да ни учуди; но — тук Чванчара понижи гласа си до шепот — забележете, колега, че тук няма даже и резервен Карбуратор. Ако този се повреди или пък, да допуснем, че го вдигнат във въздуха, тогава — тогава, разбирате ли?

На Кевал му стана досадно, че сам не се беше сетил за това. Ето защо се зае да възразява:

— Това е абсолютно изключено. Имам сигурна информация. Тази централа е построена само проформа. Истинската

електростанция е на друго място; тя е... тя е — зашепна той, като сочеше с пръст дълбоко под земята. — Нямам право да ви кажа къде. Обърнали ли сте внимание, колега, че непрекъснато разкопават Прага?

— Вече четиридесет години — каза Чванчара замислено.

— Точно така — продължи да съчинява победоносно Цирил Кевал. — Разбирате ли, важни военни съображения. Колосална система от подземни ходове. Складове, барутни погребни и тем подобни. Имам съвсем точна информация. Шестнайсет карбураторни подземни укрепени пункта около Прага. Отгоре нищо не личи, футболно игрище, павилион за закуски или патриотичен монумент, ха-ха, сещате ли се? Затова строим толкова паметници.

— Млади момко — подкачи Чванчара, — какво знае днешното поколение за войната! Нас питайте! Но, ето го вече и кмета.

— И новият министър на войната. Виждате ли, аз казах ли ви?! Ректорът на Техниката, Централният директор на МЕАД. Върховният равин.

— Френският посланик. Министърът на обществените работи. Да влезем вътре, колега. Архиепископът. Италианският посланик. Председателят на сената. Началникът на Соколската община. Ще видите, колега, че са забравили да поканят някого.

В този момент Цирил Кевал отстъпи мястото си на някаква дама, благодарение на което беше откъснат от доайена на журналистите и от входа, към който непрекъснато напираше поток от поканени лица. Откъм почетната рота се разнесоха звуците на националния химн, екнаха военни команди и държавният глава влезе по червена пътека в бетонната постройка, придружен от господата в цилиндри и униформени. Кевал се надигаше на пръсти и проклинаше кавалерството си; сега вече, каза си той, няма да мога да влезна. Чванчара беше прав, продължи да си мисли той, винаги ще направят някоя идиотщина; може ли да се построи такава малка барака за такова тържествено освещаване! Впрочем, много важно, речите ще ни ги достави ЧТК<sup>[1]</sup> гарнитурата ще я доизмислим: дълбоко вълнение, небивал прогрес, спонтанни овации за държавния глава...

Шумотевицата вътре внезапно утихна, някой произнасяше тържествена реч. Кевал се прозя и с ръце в джобовете се зае да обикаля постройката. Здравчаваше се. Полицайте бяха с бели ръкавици и празнични палки. Крайбрежните булеварди гъмжаха от народ.

Тържествената реч, както винаги, е прекалено дълга. Но кой всъщност говореше?

Изведнъж Кевал забеляза в бетонната стена, на около два метра височина малко прозорче. Огледа се, и хоп, хвана се за решетката и мушна умната си глава в прозорчето. Аха, говореше, целият зачервен, кметът на Голяма Прага; до него стоеше и си хапеше устните Г. Х. Бонди — президентът на МЕАД, в качеството си на представител на предприятието. Държавният глава е сложил ръка върху ръкохватката на машината, за да може, по даден знак, да я натисне; в този момент цяла Прага тържествено ще се освети, ще гръмне музика и към небето ще излетят фойерверки. Министърът на обществените работи неспокойно се върти; изглежда, ще вземе думата, щом свърши кметът. Някакъв млад офицер си подръпва мустачките, посланиците се правят на изцяло погълнати от речта, от която не са разбрали нито думичка, двамата представители на работническото стоят като истукани, с две думи, всичко се развива, както му е редът, рече си Кевал и скочи долу.

След това той обиколи пет пъти цяла Штванице, върна се отново при централата и хоп, отново се залепи на прозорчето. Кметът още говореше. Кевал напрегна до крайност слуха си и дочу следното: „...наближаваше белогорската трагедия.“ Той скочи долу, поседна встрани и запуши. Почти се беше стъмнило. Горے между клоните на дърветата проблеснаха звезди; странно, рече си Кевал, защо не изчакаха държавния глава да натисне лоста? Но Прага тънеше в мрак. Вълтава течеше черна, неразлюляна от отражението на лампите; всичко чакаше с нетърпение тържествения миг на светлината. След като Кевал допуши цялата си виржинка, той се върна при централата и отново се покатери на прозорчето. Кметът все още продължаваше да говори, и сега вече беше черноморав; държавният глава стоеше с ръка върху лоста, присъстващите официални лица тихичко разговаряха помежду си, само чуждите дипломатически представители слушаха неподвижно. Съвсем отзад, някъде се поклащаше главата на Чванчара.

Кметът прекрати речта си поради пълно изтощение; думата взе министърът на обществените работи; виждаше се как отсича изреченията си, за да съкрати колкото се може повече речта си. Държавният глава вече бе сложил лявата си ръка върху лоста. Старият Билингтон — доайенът на дипломатическото тяло, умря изправен,



запазвайки изражението си на внимателен слушател. В този миг министърът най-неочаквано свърши речта си.

Г. Х. Бонди вдигна глава, огледа се с тежък поглед и произнесе няколко думи; явно нещо в смисъл, че МЕАД предава създанието си на обществеността, за благо и ползата на столицата, и толкова. Държавният глава се изпъна и натисна лоста. В същия миг Прага засвети с небивало сияние, тълпата нададе вик, разлюляха се камбаните по всички кули, от Марианската крепост екна първият топовен гърмеж. Вкопчен в решетката, Кевал обърна поглед към града. От Острова на стрелците<sup>[2]</sup> излетяха разноцветни ракети, Храдчани, Петршин и Летна<sup>[3]</sup> заискриха с гирлянди от лампи, няколко далечни духови оркестъра се надсвирваха, над Штванице закръжиха осветени биплани, откъм Вишеhrad се носеше огромен V-16, окичен с лампиони; тълпите снеха шапки, полицаите вдигнаха ръце към каските си, неподвижни като статуи; от крепостта сега бумтяха две батареи, на които отвърщаха мониторите в Карлин. Кевал отново притисна лице към решетката, за да види края на церемонията, там вътре, над Карбуратора. В същия миг той извика, изблеци очи и като че се залепи за прозореца; след което каза нещо като „О, боже“ пусна решетката и тежко се свлече на земята. Още преди да успее да се стовари както трябва на земята, в него се блъсна един бясно препускащ човек. Кевал го хвана за палтото и човекът се обърна. Беше президентът Бонди, пребледнял като смъртник.

— Какво стана, господине? — заекна Кевал. — Какво правят там?

— Пуснете ме — процеди Бонди, — за бога, пуснете ме! Бягайте оттук!

— Но какво става там с тях?

— Пуснете — извика Бонди и като отхвърли с юмрук Кевал, изчезна между дърветата.

Разтреперан, Кевал се опря о ствола на дървото. От вътрешността на постройката се чуваше нещо като варварско пеене.

След няколко дни ЧТК пусна за публикуване следния неясен текст: „Опровергавайки твърденията на един местен вестник, който биде цитиран и в чужбина, позовавайки се на най-меродавни източници, принудени сме да заявим, че при тържественото откриване на Карбураторната централа не е имало никакви недостойни прояви.

Във връзка с тях кметът на Голяма Прага е подал оставка и е заминал на лечение. Противно на твърденията, доайенът Билингтон е здрав и читав. Истината е, че всички присъстващи заявяват, че никога не са изпитвали по-силни чувства. Право на всеки гражданин е да падне на колене и да се моли на бога, а да се правят чудеса не противоречи на изпълнението на каквито и да било служебни обязанности в една демократична държава. И съвсем неуместно е да се забърква държавният глава в достойните за съжаление събития, настъпили в резултат само на недостатъчната вентилация и на нервната преумора.“

---

[1] Чехословашка телеграфна агенция (Ceskoslovenska telegrafni kancela.) — Б.пр. ↑

[2] Остров на р. Вълтава в Прага — Б.пр. ↑

[3] Високо разположени квартали в Прага — Б.пр. ↑

## ГЛАВА X

### СВЕТА ЕЛЕН

Няколко дни след тези събития Г. Х. Бонди бродеше из Прага с пура в уста и размишляваше. Който и да го срещнеше, щеше да си помисли, че е забил поглед в тротоара; но господин Бонди се взираше в бъдещето. Марек беше прав, говореше си наум той. А епископ Линда беше още по-прав. С една дума, не можеш да докараш бога на тоя свят, без това да има изключителни последици. Какво пък, нека хората да правят каквото си щат; но това ще разтърси банките и дявол знае какво въздействие ще окаже на промишлеността. Днес в Занаятчийската банка избухна религиозна стачка; инсталирахме там Карбуратор и само след два дена служащите обявиха собствеността на банките за божи фонд в полза на бедните. По времето на Прайс<sup>[1]</sup> това не би могло да се случи. Не, в никакъв случай.

Бонди угрижено смучеше пурата си. Е, каза си той, да турим ли край на тая работа? Да зарежем ли всичко? Днес поръчките възлязоха на двадесет и три милиона. Това вече не може да се спре. Краят на света ли настъпва, що ли? Само след две години всичко ще отиде по дяволите.

Сега вече по света работят няколко хиляди карбуратора и всеки един от тях ден и нощ бълва Абсолют. И Абсолютът е дяволски интелигентен. Има просто някакво лудо желание да се впрегне в каквато и да било работа. Ами да, няма какво да прави, хиляди години не е имал какво да прави и сега ние му развързахме синджира. Ето, например какво прави в Занаятчийската банка. Сам води деловодството, осчетоводява, води кореспонденцията. Дава писмени нареждания на Управителния съвет. Пише пламенни послания за дейната любов до контрагентите. Да, и сега акциите на Занаятчийската са се превърнали в непотребна хартия: кило — за малко сиренце. Така е то, когато бог се намеси в банковото дело.

Фирмата Оберлендер в Улице ни бомбардира с отчаяни телеграми. Преди един месец вместо старите котли те си монтираха

Карбуратор; хубаво, машините вървят; ол'райт. Но изведнъж селфакторите и становеите започват да работят от само себе си. Когато се скъса нишка, сама се връзва и работата върви, не спира. Работниците само гледат с ръце в джобовеите. В шест часа е краят на работното време, предачите и тъкачите си отиват. Но становеите продължават да работят от само себе си цял ден, цяла нощ, цели три седмици и тъчат ли тъчат, тъчат безспир. Фирмата телеграфира: „По дяволите, приберете продукцията, изпратете суровини, спрете машините!“ Ето че бе засегната и фабриката на братя Буксбаум, Моравец, Моравец и & — просто бяха заразени. В града вече няма суровини; изпаднали в паника, хвърлят в селфакторите парцали, слама, пръст, каквото им попадне под ръка; какво мислите, от това се тъкат с километри кърпи за бърсане, брезент, кретони и всичко възможно — с километри. Голяма олелия; цената на текстила спада главоломно; Англия повишава защитните мита; съседните държави заплашват с бойкот. А фабриките са надали зов за помощ: „За бога, приберете поне продукцията! Откарайте всичко това някъде, изпратете хора, вагони, автовлакове, спрете машините!“ Засега са ни дали под съд, искат обезщетение за вреди и загуби. Това ако е живот! И такива новини идват отвсякъде, където сме монтирали Карбуратори. Абсолютът търси работа. Проявява бясна жизненост. Някога Абсолютът сътвори света; сега се е заел с фабричното производство. Овладял е вече Либерец, бърненските памучни фабрики, Трутнов, дваисет захарни фабрики, дъскорезници, Гражданската бирена фабрика в Пилзен, застрашил е заводите „Шкода“; работи в Яблонец и в Яхимовските мини. На някои места работниците биват освобождавани, другаде фабриките затваряни — с ужас ги оставят да работят затворени. Лудо свръхпроизводство. Фабриките без Абсолют спират работа. Истински хаос.

Но аз, каза си господин Бонди, съм патриот. Няма да позволя майката родина да се опропасти; впрочем ние си имаме наши собствени заводи. Добре, от днес анулирам поръчките от Чехия. Било каквото било; но от този момент в Чехия няма да се монтира нито един Карбуратор. Ще наводним с тях немците и французите; след това ще бомбардираме с Абсолют Англия. Англия е консервативна, не внася наши Карбуратори; ще им ги спускаме от дирижабли, както се спускат тежки бомби. Ще заразим с бога целия промишлен и финансов свят и само у нас ще си запазим едно културно, лишено от бога островче на

честния труд. Това е, така да се каже, наш патриотичен дълг, а освен това става въпрос и за нашите собствени фабрики. Г. Х. Бонди се въодушеви от една такава перспектива. Поне ще спечелим малко време, за да измислим някакви маски против Абсолюта. По дяволите, аз сам ще отпусна три милиона за научни изследвания, за борба против бога и за защита от него. На първо време, да речем, два милиона. Всички чехи ще ходят с маски, а през това време останалите, ха-ха, ще се задавят от бога. Поне промишлеността им ще отиде на кино.

Бонди започна да гледа на света с избистрен поглед. Пред него — някаква млада жена; носи се напета и стройна, как ли изглежда отпред? Бонди избърза, изпревари я, но изведнъж я заобиколи на почтено разстояние, явно размисли и така бързо се завъртя на тока си, че за малко не се сблъскаха.

— Елен, вие — каза той бързо. — Не предполагам, че... че...

— Знаех, че вървите след мен — проговори девойката с наведен поглед и спря.

— Наистина ли ме усетихте? — промълви Бонди зарадван. — Точно си мислех за вас.

— Почувствувах животинската ви похот — изрече тихо Елен.

— Кое, какво?

— Животинската ви похот. Не ме познахте. Само ме опипвахте с поглед, като че ли съм за продан.

Г. Х. Бонди се навъси.

— Елен, защо искате да ме обидите?

Елен поклати глава.

— Всички го правят. Всички, всички са еднакви. Човек толкова рядко среща чисти очи.

Бонди издаде напред устните си, готов да подсвирне. А, ето какво било: религиозното общество на стария Махат.

— Да — отговори на мисълта му Елен. — Би трябвало да дойдете при нас.

— О, разбира се! — извика Бонди и едновременно с това си помисли: жалко за красивото момиче.

— Защо жалко? — рече кротко Елен.

— Слушайте, Елен — запротестира Бонди, — вие четете мислите ми. Това не е честно. Ако всички си четяха мислите, никога не

биха могли да разговарят нормално. Не е дискретно да знаеш какво си мисли човек.

— Какво да правя? — продължи Елен. — Всеки, който е познал бога, притежава този дар; всяка ваша мисъл възниква едновременно и в мен; аз не я чета, тя самата е в мене. Ако знаехте само как се пречиства човек, когато може да осъди така всяка укривана извратеност!

— Хм — подхвърли Бонди, тръпнещ да не си помисли нещо.

— Наистина — уверяваше го Елен. — С помощта на бога аз се излекувах от любовта към богатството. Страшно бих се зарадвала, ако и на вас ви падне пердето от очите.

— Боже опази — ужаси се Г. Х. Бонди. — И, моля ви, разбирате ли всичко, което виждате, е, по такъв начин у хората?

— Да. Съвсем.

— Тогава чуйте, Елен — каза Бонди, — на вас мога да кажа всичко; и без това ще го прочетете в мен. Никога не бих се оженил за жена, която е способна да чете мислите ми. Жена ми би могла да бъде свята колкото си иска, милостива към бедните без ограничения; аз печеля много пари, пък това е и известна реклама. И целомъдрието бих могъл да понеса, Елен, от любов към вас. Всичко бих понесъл. Обичах ви по свой начин, Елен. Казвам го, защото вие сама го четете в мислите ми. Елен, без тайни мисли не може да има нито търговия, нито общество. И главно, без скрити мисли не е възможен съпружеският живот. Изключено, Елен. И най-светия мъж да намерите, не го вземайте, докато можете да четете мислите му. Малкото лъжа, това е единствената сигурна спойка между хората. Света Елен, не се омъжвайте.

— Защо не? — изрече сладко света Елен. — Нашият бог не е против природата; само я просветлява. Не иска умъртвяването ни. Той ни заповядва да живеем и да се плодим. Искане да...

— Пфу — прекъсна я господин Бонди. — Вашият бог не разбира тия работи. Ако той ни лишава от лъжата, значи е дяволски против природата. Той е просто невъзможен, Елен, абсолютно невъзможен. Ако има разум, сам ще разбере това. Или той е съвсем неопитен, или е съвсем и направо престъпно деструктивен. Жалко, Елен: аз нямам нищо против религията; но този бог не знае какво иска. Идете в

пустинята, света Елен, с вашето ясновидство. То не е за нас, хората. Сбогом, Елен, и по-добре довиждане.

---

[1] Известен банкер в Чехия на времето. — Б.пр. ↑

## ГЛАВА XI

### ПЪРВИЯТ СЪЛЪСЪК

Още не е установено по какъв начин се случи това; но тъкмо по времето, когато фабричката на инженер Р. Марек (Бржевнов, Миксова 1651) беше окупирана от детективи и обкръжена от полицейски кордон, неизвестни злосторници откраднаха експерименталния Карбуратор на Марек. Въпреки старателното разследване, не бяха открити никакви следи от откраднатата машина. Не след дълго панаирджията Ян Биндер беше отишъл да купи нафтово моторче за въртележката и оркестриона си при вехтошаря на железария на Хащалския площад. Търговецът му предложи голям меден цилиндър с ексцентрик и му каза, че моторът е много икономичен: сипваш му само малко въглища и той работи с месеци. Изпълнен с особено и направо сляпо доверие към медния цилиндър, Ян Биндер го купи за триста. После самичък го закара с количката си до въртележката, която бездействуваше край Злихов заради повредения си мотор.

Ян Биндер съблече палтото си, свали медния цилиндър и като си подсвиркваше тихичко, се захвана за работа. Вместо ексцентрика той постави колело на оста, на колелото сложи трансмисионен ремък, надяна другия му край на друга ос, която с единия си край трябваше да привежда в движение оркестриона, а с другия въртележката. След това смаза различните части, побутна едното колело и застанал в напречно раираната си моряшка фланелка, с ръце в джобовете, издул устни и готов да си заподсвирква, зачака замислен. Колелото се завъртя три пъти и спря; след това потрепера, поклати се и лека-полека се завъртя тихичко и сериозно. Оркестрионът гръмна с всичките си барабанчета и пищялки, въртележката се отърси като след сън, заскърца по ставите си и бавно се завъртя; сребърните ресни заискриха, белите коне с покривалата и червените си юзди като че ли потеглиха княжеските си екипажи, еленът с диво опулените си очи се понесе в кръг, вдигнал предните си крака за скок, лебеди с благородни шии влачеха в кръг подире си белички и небесносини лодки — въртележката, блестяща,



тресяща се от музиката, развихряше в кръг райската си красота пред неподвижните очи на трите Грации, изрисувани върху оркестриона, захласнат от собствената си музика.

Ян Биндер продължаваше да стои с издути за свирня устни и с ръце в джобовете; гледаше като насън въртележката си, очарован от нещо ново и прекрасно. И ето, че вече не беше сам. Разплакано, сополово дете дърпаше насам младата си бавачка, спря се пред въртележката с огромни, широко разтворени очи и зинала уста, прехласнато и изумено. И бавачката изблеци очи застана като пред някакво чудо. Въртележката кръжеше странно пламтяща, величествена, тържествена като празник; ту се въртеше с шеметна бързина, ту се поклащаше бавно, като кораб, натежал от ароматите на Индия, ту се носеше като златен облак в небето: създаваше впечатление, че се възнася в небето, откъсната от земята, че пламти, че пее. Не, това беше Оркестрионът; ето, диковат женски гласове, обсипвани със сребърния дъжд от тонове на арфа; бучи девствена гора или орган, но от дълбините на гората свирят птичи флейти, а пернатите кацат по раменете ти; златни фанфари възвестяват идването на победител или може би на цяла армия, бляскаща с огнени мечове. И кой ли е запял този тържествен химн? Хилядно множество размахва клонки, небето се разтваря и сред барабанен бой долита песента на самия бог.

Ян Биндер вдига ръка, но ето че в този миг въртележката спира и накланя обятия към детето. Детето цапка с крачка към въртележката, като че ли влиза в отворените врати на рая, а бавачката като насън тръгва след него и го слага да седне в Лебедова лодка.

— Днес безплатно — рече Биндер хрипливо.

Оркестрионът заликува, а въртележката се завъртя, като че ли се отправяше към небето. Биндер се олюля: Какво става? Не се въртеше вече въртележката, а цялата земя се движеше в кръг. Църквата в Злихов описваше гигантски кръг, санаториумът в Подоли заедно с Вишеhrad се мести нататък и свива към другия бряг на Вълтава. Да, цялата земя се върти около въртележката, кръжи все по-бързо, обръща се около оста си като турбина; само въртележката стои здраво в средата, леко поклащайки се като кораб, на чиято палуба се разхождат бели коне, елени и лебеди и малкото дете, което води за ръчичка бавачката си и гали животните, Ах, наистина, цялата земя диво се върти и само

въртележката е гостоприемен остров на спокойствие и уют. И олюлявайки се, с разбунтуван стомах, Ян Биндер, когото въртенето се мъчи да хвърли на земята, препъващ се, се отправя с вдигнати ръце към въртележката, хваща се за една от железните пръчки и скача на спокойната палуба. Сега вижда как земята се върти, развълнувана като буйно море. И ето от къщичките изскачат ужасени хора, махат с ръце, олюляват се и падат, носени, като че ли от вихреното движение на някаква огромна въртележка. Биндер, който здраво се е хванал за железните пръти, се навежда към тях и реве:

— Насам, хора, насам!

И хората, съгледали спокойно носещата се въртележка, сияеща над развъртялата се земя, забързват, олюлявайки се към нея. Хванал се за железния прът, Биндер им подава свободната си ръка и ги измъква от вълните на земята: деца, бабички, чичковци, всички вече са на палубата на въртележката, отдъхват си от голямата уплаха и изумени гледат света да се върти наоколо. Биндер е качил вече всички на въртележката, но долу е останало да подтичва черно кученце, което скимти от страх и иска да скочи горе, а земята го носи все по-бързо и по-бързо около въртележката. Ето защо Биндер клекна и протегна ръка надолу, като хвана кучето за нашийника и го вдигна при себе си.

Оркестрионът засвири благодарствена песен. Звучеше като хор на корабокрушенци, в който грубите гласове на моряците се преплитат с детската молитва: над развихрилата се буря праметна свод мелодична дъга (в хаш-мол) и небето се разгърна с блажено блещукане на цигулково пицикато. Корабокрушенците на Биндеровата въртележка стояха мълчаливо, със свалени шапки; жените мърдаха устни в тиха молитва, а децата, вече позабравили за преживения ужас, се осмеляваха да погалят твърдата муцуна на елена и грациозните шии на лебедите. Белите коне търпеливо оставяха детските крака да се катерят по тях, за да се настанят в седлата; сегиз-тогиз някой изцвилваше и мъдро вдигаше копито. Земята наоколо се въртеше вече по-бавно и Ян Биндер, източил се в напречно раираната си моряшка фланелка, подхвана несръчно слово:

— Ето че се събрахме всички тук, измъкнахме се от вълните на живота и от светската бъркотия. Тук е божи мир сред бурята, тук сме при самия дядо Господ като в мека постеля. Това е знак, че трябва да

бягаме от светския вихър и да търсим спасение в прегръдките на бога, амин.

Такива и подобни неща говореше Ян Биндер и хората на въртележката го слушаха като в църква. Най-сетне земята се спря, оркестрионът тихо и набожно засвири прелюдия и хората наскочаха от въртележката. Ян Биндер още веднъж каза, че всичко е безплатно, и ги пусна вярващи и възвисени. А когато към четири часа след обяд, между Злихов и Смихов майки с деца и старци тръгнаха на разходка, оркестрионът засвири отново и земята се завъртя, Ян Биндер отново спаси всички хора на палубата на въртележката и ги успокои с подходяща проповед; в шест часа работниците се връщаха от работа; в осем се появиха влюбени, а след десет дойдоха гуляйджиите от кръчмите и посетителите на кината; всички последователно биваха грабнати от въртенето на земята и спасявани в блажените обятия на въртележката и подкрепяни за бъдещия живот с напътствени думи от Ян Биндер.

След една седмица спасителна дейност, въртележката на Биндер напусна Злихов и пое нагоре по Вълтава, към Хухле и Збраслав и на края към Штеховице. В Штеховице работи четири дни с огромен успех за религията, но на края се случиха някои не съвсем ясни събития.

Ян Биндер току-що бе завършил проповедта и благославяйки новите си последователи, ги освобождаваше да си вървят по домовете, когато в този момент от мрака изникна и се приближи черна и тиха група хора; начело вървеше висок, брадясал човек, който се насочи право към Биндер.

— Хайде — рече той, като превъзможваше гнева си, — обирайте си крушите или...

Последователите на Биндер чука това и се върнаха при учителя си. Биндер, усетил зад гърба си свои хора, заяви твърдо:

— Откъде накъде!

— По-спокойно — каза друг мъж ядосано. — С вас говори господин Кузенда.

— Оставете го, господин Худец — рече брадясалият. — Аз сам ще се разбера с него. Повтарям: вдигайте си чуковете, защото, в името на бога, ще направя всичко на парчета.

— А пък вие — отвърна Биндер — си вървете по пътя, защото, в името на бога, ще ви избия зъбите.

— По дяволите! — извика механикът Брих, проправяйки си път напред. — Нека само да опита!

— Брате — рече спокойно Кузенда, — най-първо да опитаме с добро. Биндер, вие тук се занимавате с позорна магия и ние не можем да търпим това толкова близо до нашата светиня на дълбачката!

— Дълбачка — мошеничество! — рече Биндер твърдо.

— Какво каза? — извика Кузенда засегнат.

— Мошеничество.

Трудно е да се опише в подробности какво последва. Изглежда, че пръв започна пекарят от лагера на Кузенда, но Биндер го цапардоса с пестник по главата. Лесничето удари с приклад Биндер в гърдите, но само миг след това пушката му беше отнета и някакъв младеж от Штеховице, от лагера на Биндер изби с нея предните зъби на Брих и смъкна шапката на Худец. Раздавачът от страна на Кузенда душеше някакво момче на Биндер. Биндер скочи да му помогне, но девойката от Штеховице се хвърли отзад върху него и го ухапа по рамото, точно където Биндер си беше татуирал чешкия лъв. Някой от хората на Биндер извади нож, групата на Кузенда привидно почна да отстъпва, но малка част от нея се нахвърли върху въртележката и счупи рогата на елена и благородната шия на един от лебедите. Тогава въртележката издаде въздишка, наведе се и покривът и захлупи биещите се. Кузенда, ударен от един прът, загуби съзнание. Всичко това ставаше тихомълком в тъмнината. Когато притичаха хора, намериха Биндер със счупена ключица, Кузенда лежеше в несвяст, Брих плюеше зъби и кръв, а момичето от Штеховице истерично хълцаше. Останалите се бяха разбягали.

## ГЛАВА XII

### ЧАСТНИЯТ ДОЦЕНТ

Доктор Блахоуш, едва петдесет и петгодишен млад учен, частен доцент по сравнителни богословски науки в Карловия университет, потри ръце, като се наведе над равномерно нарязаните листове хартия. Без да се замисли, написа заглавието „Религиозни прояви от последно време“, след което започна статията си с изречението „Спорът за дефиницията на понятието «религия» води началото си още от Цицероново време“, и се замисли. Ще изпратя статията на „Час 11“, рече си той; ще видите, господа колеги, каква бомба ще бъде! Имал си щастие, че точно сега се е разразила тази религиозна треска. Изключително актуална статия ще бъде. Вестниците ще пишат: „Нашият млад учен д-р Блахоуш току-що обнародва една ярка студия“ и т.н. След това ще ме назначат извънреден професор и Регнер ще се пукне от яд.

Младият учен потърка сбръчканите си ръце така, че те радостно изпукаха, и се зае да пише. Вечерта, когато хазайката влезе да попита какво иска за вечеря, той беше стигнал вече до шестдесетата страница, до църковните отци. В двайсет и три часа (на страница 115) той достигна до собствената дефиниция на понятието религия, което се различаваше само по една дума от дефиницията на предшественика му; след това накратко се спря (с няколко полемически реплики) на методите на екзактната религиозна наука, с което завърши краткият увод на статията си.

Малко след полунощ нашият доцент пишеше следното: „Именно в последно време се появиха различни религиозни и култови прояви, които заслужават вниманието на екзактната религиозна наука. Независимо от това, че главната ѝ задача е да изследва религиозните прояви у отдавна изчезнали народи, все пак и живата ни съвременност може да даде на модерния (д-р Блахоуш подчерта тая дума) изследовател на различни факти, които мутатисмутандис<sup>[1]</sup> ще хвърлят

светлина върху предисторическите култове, достъпни само за догадки.“

След това той по данни от вестниците и устни сведения описва кузендизма, в който откри следи от фетишизъм и тотемизъм (дълбачката като бог-тотем на Штеховице). У биндеровците той констатира култово родство с танцуващите дервиши и със старите оргиастически култове. Спря се и на явленията при откриването на електростанцията и прозорливо ги постави във връзка с парския култ към огъня. В религиозната община на Махат откри черти на аскетизъм и факирство; цитира различни случаи на ясновидство и чудотворно изцеляване, които сравни много сполучливо с магьосничеството и с старите вътрешноафрикански негърски племена. Засегна по-нашироко въпроса за психическата зараза и за масовата хипноза; като факти от историята той приведе шествията на флагелантите, кръстоносните походи, хилаизма и малайския амок. Религиозното движение от последните пет дни определи от две психологични гледища: като патологични прояви на дегенерирали истерици и като колективна психическа епидемия на суеверните и интелектуално малоценни маси; и в двата случая той продемонстрира атавистични случаи на примитивни култови форми, анимистично-пантеистични и шаманистични тенденции, религиозен комунизъм, напомнящ на анабаптистите, и въобще отслабване на рационалните дейности за сметка на най-груби суеверия, магьоснически, окултни, мистични и идолопоклоннически инстинкти. „Не е наша работа да преценяваме — продължаваше да пише д-р Блахоуш — до каква степен в случая имаме работа с индивидуално шарлатанство и мошеничество, което разчита на народната лековерност; при научно третиране на фактите безсъмнено ще се окаже, че мнимите «чудеса» на днешните тауматурзи<sup>[2]</sup> са само прастарите, известни открай време, номера на баламосване и внушение. От тази гледна точка ние препоръчваме новите, никнещи всекидневно, религиозни общини, секта и кръжоци на вниманието на органите на сигурността и на психиатрите. Екзактната религиозна наука се ограничава в констатациите, че всички тия религиозни прояви представляват по същество варварски атавизъм и конгломерат от най-стари култови елементи, живеещи подсъзнателно в народната фантазия; достатъчни бяха само няколко фанатици, шарлатани, и прононсирани манияци, за да събудят в човечеството на

европейския континент, под лустрото на цивилизацията, онези предисторически моменти на религиозната вяра...”

Д-р Блахоуш стана от бюрото; току-що беше дописал 346-а страница на своята статийка, но още не се чувствуваше изморен. Краят трябва да бъде ефектен, каза си той; няколко мисли за прогреса и науката, за съмнителното снизхождение, което проявява правителството към религиозното мракобесие, за необходимостта да се изгради фронт за борба против реакцията и т.н.

Окрилен и вдъхновен, младият учен се приближи до прозореца и се наведе навън в тихата нощ. Беше четири и половина сутринта. Д-р Блахоуш гледаше тъмната улица и потръпваше от студ. Навсякъде беше мъртвило, нито една светлинка в прозорците на хората. Частният доцент вдигна очи към небето; беше поизбледняло, но искреше от звезди в безкрайното си величие. Колко отдавна не съм гледал небето, помисли си ученият; боже мой, има повече от трийсет години!

Приятна хладина погали челото му, като че ли някой беше поел главата му в пречистите си, прохладни ръце. Толкова съм самотен, изохка старият човек, все така сам! Да, погали ми косата; ех, вече трийсет години никой не е слагал длан на челото ми!

Тръпнейки, д-р Блахоуш стоеше разтреперан на прозореца. Тук има нещо, усети той внезапно, обзет от сладко безпокойство, о господи, та аз не съм сам! Някой ме държи в обятията си, някой е тук, до мен; дано остане.

Ако в този момент хазайката беше влязла в стаята на доцента, тя щеше да го види изправен до прозореца с високо вдигнати ръце и с извърната глава, с изражение на краен захлас. Той трепна, отвори очи и като насън се върна при бюрото си.

„От друга страна обаче не може да има съмнение — записа той бързо, без да се интересува от това, което беше написал преди това, — че сега бог не може да се прояви по друг начин освен чрез примитивни култови форми. Съвременният упадък на религията наруши връзката със стария религиозен живот; бог трябва да започне отначало, като ни обръща към себе си, както някога е правил това с диваците; най-първо той е идол и фетиш; той е божеството на групата, на клана или на племето; съживява природата и действа чрез магьосниците. Пред очите ни по този начин се повтаря развитието на религията, като се започне от предисторическите форми и се отива към по-висшите

степени. Възможно е днешната религиозна вълна да се разбие в няколко потока, всеки от които ще се стреми да спечели надмощие за сметка на другите. Можем да очакваме период на религиозни войни, които по фанатизъм и сила ще надминат кръстоносните походи, а по своя обхват ще надхвърлят размерите на последните световни войни. В нашия безбожен свят царството божие няма да може да се изгради без големи жертви и догматичен хаос. И все пак казвам ви: отдайте се на Абсолюта с цялото си същество, вярвайте в бога, независимо от това по кой начин ще ви проговори. Знайте, че той идва вече, за да превърне нашата земя, а може би и други планети от нашата система във вечна империя на бога, в царство на Абсолюта, И още веднъж ви повтарям: смирете се!“

Статията на частния доцент д-р Блахоуш излезе. Не цялата наистина; редакцията отпечата само част от изложението му върху новите секти и цялото заключение с предпазливата забележка, че статията на младия учен е наистина показателна за духа на епохата.

Статията на Блахоуш не предизвика сензация, тъй като беше изместена от други събития. Само младият учен, частният доцент по философия д-р Регнер прочете статията на Блахоуш с огромен интерес, след което се зае да твърди на различни места:

„Блахоуш е луд. Съвсем луд. Моля ви се, как може да се осмели да говори квалифицирано за религията един човек, който сам вярва в бога?“

---

[1] Лат. Аналогично, по аналогия. Б.пр. ↑

[2] Гръц. Чудотворец. Б.пр. ↑



## ГЛАВА XIII

### ИЗВИНЕНИЕТО НА ЛЕТОПИСЕЦА

А сега позволете летописецът на Абсолюта да ви обърне внимание върху затруднението, в което се намира. Преди всичко той пристъпва към писането на глава XIII. Именно на тази глава, със съзнанието, че фаталното число ще окаже съдбоносно влияние върху яснотата и пълнотата на описанието. В тази злополучна глава нещо ще се обърка, в това можете да бъдете сигурни; разбира се, авторът би могъл (абсолютно нищо не му струва) да пише отгоре „ГЛАВА XIV“, но внимателният читател би се почувствувал ощетен с глава XIII, и то с пълно право; нали си е платил за целия разказ. Впрочем, ако се страхувате от числото 13, прескочете тази глава; уверявам ви, с това няма да загубите много светлина в тая тъмна история относно фабриката за Абсолют.

По-лоша е работата с другите съмнения на летописеца. Той ви описва, колкото можеше по-свързано, възникването и процъфтяването на фабриката; обърна ви внимание върху действието на няколкото карбураторни котли у господин Махат, в Занаятчийската банка, в текстилната фабрика в Упице, на Кузендовата дълбачка и на Биндеровата въртележка; чрез трагичния случай с Блахоуш той описва дистантната зараза, причинена от свободно носещия се Абсолют, който, както се вижда, започна опасно да се шири, макар и не по някакъв определен план.

Но сега си дайте сметка, че от началото на цялата тая история бяха произведени маса хиляди Карбуратори от най-различен тип. Влакове, самолети, автомобили и кораби, движени от тоя най-евтин мотор, изхвърляха по трасетата си цели облаци Абсолют, също както преди оставяха след себе си само прах, пушек и смрад. Дръжте сметка, че хиляди фабрики по целия свят са изхвърлили старите си котли и са монтирали Карбуратори, че стотици министерства и учреждения, стотици банки и борси, и търговски къщи, експортни компании, луксозни сладкарници, хотели и казарми, училища и театри и

работнически домове, хиляди редакции и дружества, кабарета и домакинства се отопляват с най-новото карбураторно централно отопление, марка МЕАД. Имайте пред вид, че концернът МЕАД погълна изцяло заводите Стинес и че американският Форд организира серийно производство, което всеки ден бълва в света тридесет хиляди готови Карбуратора.

Да, моля ви, вземете под внимание всичко това и си припомнете какво беше действието на всеки един от досега по-отблизо представените ви Карбуратори. Умножете това им действие стотици хиляди пъти и веднага ще разберете положението, в което се намира летописецът. Ще можете да си представите с каква радост той би следвал с вас всеки новороден Карбуратор, как би наблюдавал товаренето му на кола, как би подавал стиска сено, парче хляб или бучка захар на тежкотоварните коне, задниците на които се отличават с царска широта и които мъкнат на подрънкващата талига новия меден цилиндър във фабриката; с какво удоволствие, скръстил ръце на гърба си, той би асистирал при инсталирането му и би давал съвет на монтьорите, а след това би изчакал, докато започне да работи; и как след това би се вгледал с любопитство в лицата на хората, за да открие кога ще започне да им действа, кога Абсолютът ще се настани в тях през носа, ушите и не знам по какви други пътища още и ще започне да разлага упоритата им естественост, да пречупва наклонностите им, да лекува моралните им рани; как ще ги преобърне със своя дълбок плуг, ще ги запали, раздроби, прероди; как ще разкрие пред тях изумителния и все пак човешки толкова естествен свят на чудесата, екстазите, осеняванията, просветляванията и вярата! Защото, разбирате ли, летописецът си признава, че нещо не му достига, за да бъде историк; там, където историкът с помощта на тепавицата или пресата на историческата си ерудиция, евристика, дипломатика, абстракция, синтез, статистика и други исторически изобретения успява да пресова хиляди и стотици хиляди дребни, живи, частни случаи в някаква гъста, пластична материя, която се нарича „исторически факт“, „социално явление“, „активност на масите“, „развой“, „културно течение“ или изобщо „историческа истина“, летописецът вижда само единични случаи, от които дори се увлича. В нашия случай, да речем, той би трябвало да даде синтетично описание в прагматично, развойно и идейно отношение на „религиозно

течение“, обхванало целия свят преди 1950 година; и да му даде обяснение. Съзнавайки грандиозността на задачата, той започва да събира „религиозни прояви“ от онова време; но ето че, следвайки този си евристичен път, той попада например на Ян Биндер, пенсиониран вариететен артист, който, облякъл раирана фланелка, пътува с атомната си въртележка от населено място на населено място, Историческият синтез, разбира се, повелява летописецът да се абстрахира от раираната фланелка, от въртележката, че и от самия Ян Биндер и да запази като „историческа ядка“, като научен резултат само констатацията, че „религиозният феномен бе обхванал още от самото си начало най-различни обществени слоеве“. Е, и тук летописецът бива принуден да признае, че не може да се абстрахира от Ян Биндер, че е очарован от въртележката му и че даже раираната фланелка го интересува повече от някоя си там „синтетична черта“. В това, разбира се, прозира абсолютна научна некадърност, празно дилетантство, крайно ограничен исторически хоризонт и каквото щете още; но ако летописецът би могъл да се отдаде на личните си предпочитания, той би тръгнал с Ян Биндер по-нататък, чак до Будейовице, после към Клатови, Пилзен, Жлутце и т.н.; само с голямо съжаление той го остави в Штеховице и му махна с ръка: сбогом, сбогом, арабийо, сбогом, въртележко, вече няма да се видим.

Господи, та нали по същия начин напуснах Кузенда и Брих на вълтавската дълбачка; с удоволствие бих прекарал с тях още много и много вечери, тъй като обичам Вълтава, и изобщо течащата вода, и особено вечерите край реката, и защото обикнах извънредно много и Кузенда, и Брих; що се отнася до Худец, пекаря, раздавача, лесничея и влюбените от Штеховице, вярвам, че и тях също си струва човек потблизо да ги опознае, така както всеки друг заслужава това, всеки от вас, всеки жив човек. Но сега трябва да бързам по-нататък и едва ми остава време да им махна тъжно с шапка. Сбогом, Кузенда, лека нощ, Брих; благодаря ви за единствената вечер на дълбачката. И с вас, доктор Блахоуш, трябва да се разделим; с удоволствие бих прекарал с вас още много години и бих описал целия ви живот — нима животът на частния доцент не е по свой начин богат и пълен с напрежение? Поздравете поне от мое име хазайката си!

Всичко, което съществува, е забележително и достойно за внимание. И затова бих искал да съпровождам по пътя му всеки нов

Карбуратор; бих опознал, а заедно с мене и вие, нови и нови хора, а това винаги си заслужава; поне само през ключалката да надникнеш в живота им, да разбереш сърцата им, да видиш раждането на личната им вяра и личното им спасение, да постоиш край новите чудеса на човешката святост, ето това е нещо за мен! Представете си един просяк, главен ръководител, управител на банка, машинист, келнер, равин, майор, редактор на стопански отдел, вариететен комик и изобщо всички видове човешки професии; представете си скъперника, развратника, бунака, скептика, шушумигата, кариериста и всички видове човешки характери; е, колко различни, безкрайно разнообразни, особени и изненадващи случаи и прояви на религиозната милост (или ако щете, на отровата на Абсолюта) биха могли да се срещнат и колко би си струвало да проявите интерес към всеки от тях! Колко различни степени на религиозност има, от обикновения вярващ до фанатика, от каещия се до чудотвореца, от новопостъпилия в лоното на вярата до пламения апостол! Да обхванеш всичко това, на всички да подадеш ръка! Напразно: това никога няма да бъде направено и летописецът, който се е отказал от честта да дестилира научно целия този исторически материал, със съжаление се отвърща от случаите, които не му е съдено да разкаже.

Поне да можех още малко да се поспра при света Елен. Да можех да не изоставям така предателски Р. Марек, който лекува нервите си в Шпинделмюл. Да можех да развия докрай в процеса на работата му мозъка на промишления стратег господин Бонди! Няма как; сега вече Абсолютът е залял света и се е превърнал в нов феномен; и летописецът, поглеждайки със съжаление назад, трябва да се реши да опише сумарно някои социални и политически събития, които последваха със силата на неизбежността. Е, да навлезем тогава в новия кръг на фактите.

## ГЛАВА XIV

### ЗЕМЯТА НА ИЗОБИЛИЕТО

Често се случваше летописецът (а сигурно и мнозина от вас), независимо от това какви са причините за това — да се загледа в нощния небосвод и звездичките и в нямо изумление да си даде сметка за смайващия им брой и за невъобразимите разстояния и пространства и да си каже, че всяка такава точка е гигантски пламтящ свят или цяла жива-живеничка планетна система, и че такива точки може би има, да кажем билиони; а когато гледаше от висока планина (това ми се случи в Татрите) към ширналия се надалеч хоризонт и виждаше под себе си поляни, гори, планини, а под носа си гъстата гора и тревата, всичко в изобилие, заплетено, жадно и страшно богато на живот, и когато виждаше в тревата огромните количества от цветя, бръмбарчета и пеперуди и умножа ваше наум това лудо изобилие на разстоянията, които се разгръщаха пред него чак до бог знае къде, и когато приближаваше към тези пространства милионите други пространства, еднакво запълнени и богати, съставлящи повърхността на нашата земя; тогава летописецът често при такава гледка се сещаше за Твореца и си казваше:

Ако всичко това някой някога го е направил или сътворил, тогава, да си го кажем откровено, той е бил ужасен прахосник. Ако някой е искал да се легитимира като Творец, не е било нужно да сътвори такива количества от всичко това. Изобилието е хаос, а хаосът е нещо като невменяемост или пиянство. Да, човешкият интелект остава поразен от излишествата на този творчески акт. Просто всичко това е прекалено много. Луда безграничност. Който е Безкраен по рождение, естествено е свикнал с големите размери във всяко отношение и няма точна мярка (тъй като всяка мярка предполага някакъв край) или по-скоро няма никаква мярка изобщо. Моля ви, не взимайте тези думи за богохулство; аз просто се опитвам да изразя по някакъв начин несъответствието между човешкия разум и космическото изобилие. Това безцелно, буйно, направо трескаво

излишество във всичко, което съществува, се представя за човешкото око по-скоро като разюзданост, отколкото като съзнателно и методично творчество. Само това исках да кажа, запазвайки благоприличие, преди да си дойда на думата.

Вече ви е известно, че съвършеният процес на изгаряне, открит от инж. Марек, почти доказва присъствието на Абсолюта във всяка материя. Бихме могли да си го представим приблизително ето как (това, разбира се, е само хипотеза): преди Сътворението на всичко Абсолютът е съществувал като безкрайна свободна енергия. Тази свободна енергия, поради някакви сериозни физически или нравствени причини се е заела с творчество: превърнала се е в работеща енергия и точно според закона за инверсията е преминала в състояние на безкрайна свързана енергия, загубила си един вид ефекта от своята работа, с други думи, в създадената материя, в която тя е останала прокълната в латентно състояние. И ако всичко това е трудно да се разбере, за това не съм виновен аз. И сега, благодарение на съвършеното изгаряне в атомния мотор на Марек, както изглежда, свързаната енергия се е освободила, лишена от материалните окови, които са я връзвали; превърнала се е в свободна енергия или в активен Абсолют, еднакво свободен, както и преди Сътворението. Това е внезапно освобождаване на неподлежащото на изследване работно могъщество, проявило се вече веднъж именно чрез Сътворението на света.

Ако изведнъж би изгорял окончателно и без остатък целият космос, сигурно би се повторил първичният творчески акт; това би било категоричният край на света, пълната му ликвидация, която би създавала условия за основаването на нова световна фирма „Космос II“. Засега, както ви е известно, в Карбураторите на Марек материалният свят се изгаряше само по килограми. Абсолютът, освобождаван така малко по малко, или не се чувствуваше достатъчно силен, за да се залови отново за творчество, или може би не искаше да се повтаря; с една дума, той, изглежда, беше взел решение да се проявява по два начина, единият донякъде традиционен, а другият — определено модерен.

Традиционният начин, по който започна да се реализира, беше, както знаете вече, религиозният. Той се изразяваше в различни осенявания и преобразявания, нравствени въздействия, чудеса,

левитации, екстаз и пророчества и главно в религиозната вяра. Тук Абсолютът се втурна в личния и културен живот на човека по вече утъпкани пътища, но в невиждани досега размери. В разстояние от няколко месеца, откакто започна неговата активност, в света вече почти нямаше човек, който — поне временно — да не бе почувствувал религиозният удар, с който Абсолютът предявяваше претенции за душата му. Към това психологическо действие на Абсолютта ще се върнем по-късно още веднъж, когато стане необходимо да опишем катастрофалните му последици.

Другата проява на съществуването на свободния Абсолют донесе нещо съвсем ново и невиждано досега. Безкрайната енергия, която някога се бе занимавала със сътворението на света — изглежда с оглед изменените условия — се залови за фабрично производство. Тя не твореше сега; но за сметка на това произвеждаше. Вместо да се занимава с чисто творчество, тя застана зад машините. Превърна се в Безкраен Работник.

Представете си, че в някоя, която и да било, фабрика, да речем за кабари, са монтирали вместо парна машина най-икономичния двигател — Карбуратора Перфект. Непрестанно извиращият от атомния мотор Абсолют, с вродената си интелигентност, така да се каже, е усвоил само за един ден начина на производство и се впуска с цялата си неукротима енергия или може би честолюбие в това производство: на своя глава и за своя сметка започва да прави кабърчета. Започнал веднъж да работи, нищо вече не може да го спре. Машината, неуправлявана от никого, бълва кабъри. Запасите от желязо, подготвено за производство на кабъри, се вдигат във въздуха, преместват се в пространството последователно, в определен ред и сами се пъкват в обработващите машини. На пръв поглед всичко изглежда фантастично, чак тръпки те побиват, Когато материалът свършва, желязото започва да никне от земята, пространството около фабриката се поти с желязна пот, като че ли извираща от земните недра; след което желязото се издига на един метър височина във въздуха и се плъзга към машините с отривисто движение, като че ли някой го подбутва. Обърнете внимание, моля ви: аз казвам „желязото се повдига“, „желязото се плъзга“, но от описанията на всички очевидци добиваме впечатление като че ли желязото е повдигано от ужасна, но невидима сила, насилствено, с толкова явно и

съсредоточено усилие, че всичко това буди ужас; явна е страхотната мъка, с която става всичко това. Да, може би някой от вас си е играл на спиритизъм и е видял „повдигането на масичката“; той би потвърдил, че масичката съвсем не се вдига с дематериализирана лекота, но с някакви конвулсивни усилия: че тя изпуква по всичките си стави, разтърсва се, вдига се като кон на задните си крака и едва тогава изскача нагоре, като че ли повдигната от сила, която упорито се бори с него. Но как да се опише страшната, няма борба, която принуждава желязото да изскача от дълбините на земята, която го профилира в пръти, подава го в машините и го насича на кабъри! Профилираното желязо се извива като камшик, съпротивлява се на движението, което го премества, дрънчи и скърца в тишината, в нематериалната немота, която се бори с него. Всички съвременни описания свидетелствуват за ужаса, който предизвиква тази гледка; наистина, това е чудо, но не мислете, че чудото е нещо приказно лесно и просто; изглежда, че в основата на истинското чудо стои вълнуващото, изнервящо усилие. Но с каквото и усилие да работи Абсолютът, най-много ни поражавя новата му професия, продуктивността на неговия труд; нека си останем в бранша за производство на кабъри; трябва да кажем, че единствената фабрика за кабъри, окупирана от Абсолюта, бълваше толкова кабъри в денонощие, че във фабричния двор се издигаха цели планини от тях, които по-късно събориха оградите и затрупаха улиците.

Да си останем при кабърите. Тук можете да видите цялата природа на Абсолюта, неизчерпаем и прахоснически, както по времето на сътворението на света. След като веднъж се е заловил за производството, той вече не се грижи за разпределението, за потреблението му, за пазара, за целесъобразността, изобщо за нищо; изразходва цялата си огромна енергия просто да бълва кабъри. Бидейки по същността си безкраен, той не знае мярка и ограничение в нищо, даже и в кабърите.

Можете да си представите колко смаяни бяха работниците във фабриката от ефективността на новия начин на производство. За тях това беше неочаквана и непочтена конкуренция, нещо, което направи работата им съвсем излишна; и сигурно с пълно право биха се борили срещу тази атака на манчестерския капитализъм, най-малкото с това, че биха сринали фабриката и биха обесили фабриканта, ако не бяха изненадани и засегнати от традиционното действие на Абсолюта: в тях



се разрази религиозното просветление във всичките му форми и степени. На първо време въздействието на Абсолюта върху тях започна да се проявява с левитации, пророкувания, чудеса, ясновидства, чудотворни оздравявания, непорочност, любов към ближния и други подобни неестествени, дори чудотворни състояния.

От друга страна, можете да си представите как възприе божественото производство на едро собственикът на фабриката за кабъри. Сега той можеше, разбира се, да цъфне от радост, да изхвърли всички работници, които и без това едва ли не го бяха вкарали в гроба от ядове, и да потрива ръце пред лавината кабъри, които не му струваха нито халер производствени разноски. Но, от една страна, той самият без съмнение бе подложен на психическото въздействие на Абсолюта и веднага предаде фабриката като обществена собственост под разпореждането на работниците, неговите братя по вяра, от друга страна, той скоро разбра, че планините от кабъри не чинат пукната пара, тъй като няма да има кой да ги купува.

Вярно, работниците не бяха принудени да стоят до машините и непрекъснато да донасят железни пръти; освен това те бяха собственици на фабриката. Но след няколко дни се оказа, че е крайно необходимо по някакъв начин да разчистят стотонните планини от кабъри, които бяха престанали да бъдат стока. Отначало направиха опити да изпращат цели вагони кабъри на фиктивни адреси; по-късно не остана нищо друго освен да ги извозват извън града и да ги трупат на огромни купчини. Извозването на кабърите отнемаше на работниците по цели четиринайсет часа дневно; но просветлени от религиозен дух на любов и взаимно уважение, те не роптаеха.

Прощавайте, че се спрях за толкова дълго при кабърите. Абсолютът не познаваше промишлената специализация. Той нахлу с еднакво усърдие в предачниците, където стори чудо не само с плетене на въжета от пясък, но и с предене на конци от него; в тъкачниците, тепавиците и трикотажните фабрики — обхвана целия текстилен бранш, като бълваше безспир милиони километри от всичко, което можеше да се реже с ножица. Завладя металургични заводи, валцови цехове, леярни, фабрики за селскостопански машини, дъскорезници, дървообработващи заводи, заводи за гумена продукция, захарни фабрики, фабрики за химически торове, за азот, нефт, печатници, хартиени фабрики, бояджийски цехове, стъкларски фабрики,

керамични, фабрики за обувки, ширити, тухларни, пивоварни, дестилационни заводи, керамични заводи, обувни заводи, парни млекоцентрали, мелници, монетни дворове, автомобилни заводи и точиларни заводи. Абсолютът тъчеше, плетеше, предеше, ковеше, правеше отливки, монтираше, шиеше, рендосваше, режеше, копаеше, изгаряше, буташе, избелваше, рафинираше, готвеше, филтрираше, пресоваше по двадесет и четири, че и по двадесет и шест часа дневно. Впрегнат в селскостопански машини на мястото на локомотивите, той ореше, сееше, брануваше, плевеше, косеше, жънеше, вършееше. Във всеки бранш той сам размножаваше суровините и стократно увеличаваше продукцията. Беше неизчерпаем. Преливаше от продуктивност. Намери калкулационен израз за собствената си безкрайност: изобилието.

Чудотворното размножаване на рибките и хляба в пустинята дочака монументалното си повторение: чудотворното размножаване на кабари, дъски, азотни торове, автомобилни гуми, вестникарска хартия и всички останали видове промишлени стоки.

В света настана неограничено изобилие от всичко, което е нужно на хората. На хората обаче е необходимо всичко, но не и в неограниченото изобилие.

## ГЛАВА XV

### КАТАСТРОФАТА

Да, в днешните дисциплинирани и — ако мога така да кажа — благословени времена на скъпотия, не можем да си представим социалното зло на неограниченото изобилие. Ако внезапно биха се появили неизчерпаеми запаси от всичко, ние ще си помислим, че това не е нищо друго, освен рай, рай на земята. Толкова по-хубаво, мислим си ние, ще има достатъчно за всички, и при това, братко, колко евтино!

И така, икономическата катастрофа, която — с навлизането на Абсолюта в промишлеността — сполетя света по времето, което описваме, се състоеше в това, че всичко, което беше нужно на човека, той можеше да го получи не евтино, а просто безплатно. Вие можехте да си вземете безплатно шепа кабъри, с които да подковете подметките си или които да наковете на пода, обаче можехте да си вземете безплатно и цял вагон кабъри, но, моля ви, какво ще ги правите? Бихте ги превозили на сто километра разстояние и там бихте ги раздали безплатно? Не, това не бихте го направили, тъй като още когато бихте стояли над тази лавина от кабъри, вие вече не бихте виждали кабърите, следователно — нещо относително полезно, а нещо свършено безценно и безсмислено в изобилието си; нещо еднакво лишено от определен смисъл и цел, каквито са звездите на небето. Да, тази грамада от кабъри, понякога и вдъхновяваща, будеше поетични мисли, подобно на звездите по небето. Като че ли беше сътворена, за да и се любува човек в нямо учудване. Това беше своеобразна пейзажна красота, с каквато се отличава красивото море. Но морето също не се превозва с вагони във вътрешността на страната, където няма и помен от море. За морската вода не съществува икономическо разпределение. То не съществуваше сега и за кабърите.

И докато ей тук се разливаше искрящо море от кабъри, няколко километра по-нататък те не се намираха на пазара. Икономически обезценено, кабърчето беше изчезнало от магазините. И ако искахте да си подковете тока на обувката или да сложите кабърче на стола на

ближния си, без той да забележи, вие напразно щяхте да го търсите. Няма кабъри, просто както в Слане и в Часлав няма море. Е, къде сте сега вие, търговците от миналите времена, които купувахте от едно място на евтина цена потребни неща, за да ги продадете на по-висока цена другаде? Уви, изчезнахте, тъй като и вас ви споходи милостта божия; засрамихте се заради печалбите си и затворихте дюкяните, за да размишлявате за братството на хората и да раздадете всичко, което имате и никога, никога вече да не пожелаете да забогатявате от разпределението на благата, тъй необходими на всички братя в бога. Където няма цени, там няма пазар. Където няма пазар, там няма разпределение. Където няма разпределение, там няма стока. А където няма стоки, там се увеличава нуждата, растат цените, увеличават се печалбите и се развива търговията. Но вие се отвърнахте от печалбите и ви обхвана непреодолимо отвращение към цифрите изобщо. Престанахте да гледате на материалния свят през очите на потреблението, пазара и продажбите. С молитвено сбрани ръце, вие се наслаждавахте на красотата и изобилието в света. А в същото време бяха се свършили кабърите. Нямаше кабъри. Само някъде далече се трупаха неизчерпаеми лавини от тях.

И вие, пекари, излязохте пред пекарниците си и завикахте: „Елате, божи хора, елате за бога и си вземете хляб и брашно, гевреци и милинки; смилете се и си вземайте без пари!“ А вие, търговците на текстилни стоки, и вие изнесохте навън пред магазинчетата си, направо на улицата, топове сукно и най-различни платове и с насълзени от радост очи започнахте да режете по пет или по десет метра на всеки, който минава покрай вас, и в името на бога го молехте да приеме скромния подарък; и едва когато магазинът беше напълно изпразнен, вие падахте на колене и благодарехте на бога, че ви е позволил да обличате ближните си, да ги премените като полски лилии. И вие, месари и колбасари, вдигнахте на главите си кошове с месо, салами и сарфалади и тръгнахте от врата на врата да хлопате, звъните и молите всеки да си избере, което му е най-вкусно. Също така и вие, всички останали, които продавате обувки, мебели, тютюн, чанти, очила, скъпоценности, килими, камшици, въжета, тенекеджийски изделия, порцелан, книги, изкуствени зъби, зеленчук, лекарства и каквото ви скимне, всички вие, облъхнати от диханието божие, се втурнахте по улиците, „раздадохте всичко, което имахте“, в

благородната паника на милостта божия, след което при всяка среща, застанали на Прага на опустелите си дюкяни и складове, с блестящи очи споделяхте едни с други: „Е, братко, олекна ми на съвестта.“

След няколко дни последиците бяха налице: нямаше вече какво да се раздава. Но нямаше и какво да се купи. Абсолютът беше оплячкосал и изпразнил без остатък всички магазини.

През това време, далеч от градовете, машините бълваха милиони метри сукна и платове, ниагари от захар на бучки — кипящо, великолепно, неизчерпаемо изобилие на божиято свръхпроизводство на всякакъв вид стоки. Плахите опити да се разпредели този потоп между потребителите скоро престанаха. Просто положението не можеше да се овладее.

Впрочем, възможно е тази икономическа катастрофа да бе предизвикана и от нещо друго: инфлацията на парите. Защото Абсолютът беше сложил ръка и на държавните монетни дворове и печатници и ежедневно хвърляше на света стотици милиарди банкноти, монети и ценни книжа. Девалвацията беше абсолютна: пакет банкноти по пет хиляди скоро не представляваше нищо друго, освен малко по-корава тоалетна хартия. Ако вие предложехте за един детски биберон шест халера или половин милион крони, от търговска гледна точка би било все едно; така или иначе, не бихте го получили, тъй като бяха изчезнали от пазара. Цифрите бяха загубили всякакъв смисъл. Това разпадане на числената система бе, разбира се, естествена последица от безкрайността и всемогъществото на бога.

По това време в градовете вече се бе появил недоимък и дори глад. Поради току-що споменатите причини снабдителният апарат се компрометира напълно.

Съществуваха, разбира се, министерствата на снабдяването, търговията, социалните грижи и железниците; според съществуващите разбирания възможно беше във фабриките да се подхване веднага огромният поток от продукция, да се запази от разваляне и внимателно да се превозва до опустошените от божията щедрост градове. За съжаление не стана така. Персоналът в министерствата прекарваше работното си време в радостни молитви, обзет от особено силна милост. В министерството на снабдяването ситуацията бе овладяна от машинописката госпожица Шарова, която проповядваше учението за Деветте кръга; в Министерството на търговията началникът на отдел

Винклер проповядваше такова аскетично учение, което напомняше учението на индийските йоги. Вярно, тази треска продължи само четиринайсет дена, след което на нейно място — явно по особено внушение на Абсолюта — дойде пак като някакво чудо съзнанието за дълг. Отговорните органи заработиха непрекъснато ден и нощ, за да намерят изход от бедственото положение в снабдяването, но явно вече беше късно; единственият резултат беше, че всяко министерство произвеждаше дневно по петнадесет до петдесет и три хиляди писма, които съгласно решението на една междуминистерска комисия бяха изхвърляни ежедневно с камион във Вълтава.

Несъмнено най-страшно беше положението с изхранването, но за щастие тук беше (доколкото описвам обстановката в нашата страна) **НАШЕТО ДРЪЗНОВЕНО СЕЛО**. Господа, дайте си сметка в този момент, че отколе у нас се казва: нашите селяни, да оставим настрана съображенията за престиж, са ядката на нацията; има дори една стара песен за това: „Кой е този човек? Не го ли ти знайш? Селякът наш чешки, спасителят наш!“ Кой е този човек, пред когото се спря прахосническата треска на Абсолюта, кой е този човек, който не скръсти ръце, не се поддаде на неразумни внушения и вярно остана да стои на браздата си? Кой е този човек? Не го ли ти знайш? Селякът наш чешки, спасителят наш!

Да, наистина беше нашият селяк (и другаде се наблюдаваше същото), който по свой начин спаси света от глад. Представете си, че и той като гражданята би бил обхванат от манията да раздаде всичко на бедните и нуждаещите се; ако беше раздал всичкото си зърно, кравичките, теленцата, кокошките и гъските, и картофите, след четиринайсет дена в градовете би настанал глад, а селото би било изсмукано, изцедено, без запаси, самото то гладуващо. Но благодарение на нашия бодър селянин не било писано да стане така. Нека сега екс пост да обясняват това с чудесния инстинкт на нашето селячество или с неговата вярна, кристално чиста, дълбоко вярна на земята традиция, или най-сетне с това, че на село Абсолютът беше много по-слабо вирулентен, защото в дребното земеделско стопанство Карбураторът не можа да намери такова масово приложение, както в промишлеността, с една дума, обяснявайте го, както щете, факт е, обаче, че по време на всеобщото рухване на икономическата и валутна структура и на целия пазар, селянинът не раздаваше. Той не подари на

никого нито сламчица, нито зрънце овес. Върху развалините на старата промишлена и търговска система нашият селянин спокойно и необезпокояван от никого продаваше всичко, каквото имаше. И го продаваше скъпо. С някакъв скрит инстинкт той предвиди катастрофалните размери на изобилието и затова навреме удари спирачките. Удари спирачките, като повиши цените, макар че хамбарите му прасяха от зърно. И това свидетелствува за изумително здравата основа на нашето селячество, което, без да каже нито дума, без каквато и да било организация, водено само от спасителния, вътрешен глас, повиши цените на всичко и навсякъде. С това, че повиши цените на всичко, то го спаси от разпиляване. Посред безумното изобилие от всичко, то се запази като остров на недоимъка и скъпотията. Селячеството предчувствуваше, че с това спасява света.

Защото, докато обезценените, безплатно раздавани стоки веднага — с природна необходимост — изчезнаха от пазара, хранителните продукти продължаваха да се продават. Естествено, трябваше да отидете на село, за да си ги набавите. Освен братска любов и свята дума, вашият пекар, месар и бакалин нямаха какво друго да ви дадат. Тогава вие грабвахте раницата си и заминавахте на сто и двацет километра оттук; тръгвахте от чифлик на чифлик, и ето, тук купувахте кило картофи срещу златен часовник, там яйце срещу триедър, тук кило трици срещу хармониум или срещу пишеща машина. И имаше какво да се яде. Виждате ли, ако селянинът беше раздал всичко това, отдавна вече да сте свършили. Но селянинът беше спастрил за вас килце масло, спастрил го беше само за това, за да го даде за един персийски килим или за скъпа кийовска народна носия.

Е, кой спря налудничавите комунистически експерименти на Абсолюта? Кой не си загуби ума в паниката на добродетелта? Кой устоя на катастрофалния потоп на изобилието и ни спаси от гибел, без да жали живот и имот?

„Кой е този човек? Не го ли ти знайш? Селякът наш чешки, спасителят наш!“

## ГЛАВА XVI

### В ПЛАНИНАТА

Обед в хижата на Мечи дол. Инженер Рудолф Марек се гуши на верандата, преглежда вестниците и отново ги оставя, за да погледне широкия пояс на Кърконошите. Спокойствие, велико и кристално спокойствие в планината, и сгушилият се мъж се изправя, за да поеме дълбоко дъх.

Отдолу се задава фигурка на човек и се насочва право към хижата. „Колко е чист въздухът тук — мисли си Марек на верандата. — Тук, слава богу, Абсолютът е още латентен, прокълнат, той е във всичко, скрит в тези планини и гори, в прелестната тревичка и синьото небе; тук той не тича свободен по света, не плаши хората с привидения, не прави магии, само се спотайва във всичко материално, бог, присъстващ дълбоко и тихо, който дори не диша, само мълчи и те наблюдава крадешком...“ И Марек събра ръцете си в няма благодарствена молитва. „О, господи, колко е чист въздухът тук!“

Човекът, който идеше отдолу, се спря под верандата.

— Ей, добре, че те намерих, Марек!

Марек погледна не особено зарадван. Този, който стоеше пред него, беше Г. Х. Бонди.

— Добре, че те намерих най-после! — повтори Бонди.

— Ела горе — каза му Марек явно недоволен. — Какво, по дяволите, те носи тук? На какво си заприличал!

Наистина Г. Х. Бонди беше прежълтял и отслабнал; слепоочията му бяха солидно посивели, а около очите се бяха натрупали бръчки от умора. Той седна мълчаливо до Марек и стисна ръце между коленете си.

— Какво става с тебе? — отново попита Марек след кратко, мъчително мълчание.

Бонди махна с ръка.

— Ще се пенсионирам, братле. Знаеш... то и мен... и мене ме хвана.



— Милостта божия? — извика Марек и се дръпна от него като от прокажен.

Бонди кимна. Не беше ли сълза от срам това, което трептеше на миглите му?

Марек тихичко подсвирна.

— Значи вече и тебе... Бедният!

— Не — извика бързо Бонди и си избърса очите, — сега вече не... Аз, Руда, го прекарах някак си на крак, аз... аз се попреборих, но знаеш ли — когато ме хвана, това беше най-щастливият миг от живота ми. Нямах представа, Руда, каква ужасна воля трябва да прояви човек, за да не се поддаде и да се измъкне на края.

— Вярвам ти — каза Марек сериозно. — Моля ти се, какви бяха... симптомите?

— Любов към ближния — прошепна Бонди. — Братко, аз бях полудял от любов. Никога не бих повярвал, че е възможно човек да изпита такова нещо.

Настъпи миг тишина.

— И значи, ти го... — поде на свой ред Марек.

— Аз го преодолях. Разбираш ли, както лисицата си прегризва крака, като попадне в капан. Но след всичко това отслабнах до безобразие. Направо съм развалина, Руда, Като след тифус. Затова идвам тук, за да дойда на себе си... Чисто ли е тук?

— Съвсем чисто. Досега нито помен... от Него. Долавяш го... само в природата и във всичко, но в планините... то си е било и преди това... открай време.

Бонди мрачно мълчеше.

— Е, как — обади се след малко той разсеяно, — какво ще кажеш за всичко това? Знаеш ли ти тук какво става там долу?

— Получавам вестници. До известна степен... и от вестниците човек може да добие някаква представа какво става. Вярно е, че вестниците покриват всичко с димна завеса, но... който умее да чете... Слушай, Бонди, наистина ли е толкова лоша работата?

Г. Х. Бонди тръсна глава.

— По-лоша, отколкото предполагаш. Просто положението е отчайващо. Слушай — прошепна смазан, — той вече е навсякъде. Струва ми се, че... че той действа по някакъв предварителен план.

— План? — извика Марек и скочи.

— Не викай така. Не може да няма никакъв план. Дяволски хитро е подхванал работата. Кажи ми, Марек, коя е най-великата сила в света?

— Англия — каза Марек без колебание.

— Ами. Най-великата сила в света е промишлеността. И така наречените „народни маси“ също са най-великата сила в света. Разбираш ли вече какъв е планът му?

— Не.

— Абсолютът са и двете сили едновременно. Той владее промишлеността и масите. С това държи в ръцете си всичко. Явно, че гони световно господство. Такива ми ти работи, Марек.

Марек седна.

— Чакай, Бонди — каза той. — Аз много съм мислил върху това тук, в планината. Следя всичко и съпоставям фактите. Изобщо, Бонди, не мисля за нищо друго. Засега не зная наистина накъде отива работата, но зная едно, Бонди, че Той изобщо няма никакъв план. Аз самият не съм наясно още по много неща. Той може би се стреми към нещо велико, но и сам не знае как да подхване работата. Слушай какво ще ти кажа, Бонди: засега Той си остава все още само природна сила. В политическо отношение Той е смайващо неосведомен. Икономически варварин е. Все пак той трябваше да се подчини на църквата; тя има опит... Хм, понякога ми се струва толкова наивен...

— Не се заблуждавай, Руда — рече тежко Г. Х. Бонди. — Той знае какво иска. Затова се и насочва към едрата промишленост. Помодерен е, отколкото предполагахме.

— Това за него е само играчка — възрази Марек. — Искането само накъде да похарчи силите си. Разбираш ли, това е нещо като младостта на бога. Чакай, знам какво искаш да ми кажеш. Неповторим е в работата. Това, което прави, е импозантно. Но всичко, Бонди, е толкова безсмислено, че в него не може да има никакъв план.

— Най-големите безсмислици в историята са произтичали винаги от последователното провеждане на някакви планове — заяви Г. Х. Бонди.

— Слушай, Бонди — заговори бързо Марек. — Виж колко вестници съм натрупал. Следя всяка негова стъпка. Казвам ти, че във всичко това няма капка последователност. Всичко това са само импровизации на всемогъществото. Той прави изумителни трикове, но

някак си слепешката, несвързано, хаотично. Действията му, разбираш, не са ни най-малко организирани. Родил се е съвсем неподготвен. В това е и слабостта му. Той ми импонира, разбира се, но виждам слабостите му. Не е добър организатор и може би никога не е бил такъв. Има гениални хрумвания, но не проявява системност в работата си. И да ти кажа, аз ти се чудя, Бонди, че досега не си му стъпил на шията. Ти, който си врял и кипял в тия работи!

— По отношение на него нищо не може да се направи — изказа мнение Бонди. — Изненадва те направо в собствената ти душа, и край. Ако не съумее да те убеди по рационален път, изпраща ти чудотворно просветление. Нали знаеш какъв номер направи на Савел.

— Ти бягаш от него — каза Марек, — но аз го преследвам и съм по петите му. Познавам го вече малко и бих могъл да му съчиня заповед за арестуване. Външни белези: безкраен, невидим, аморфен. Местожителство: на всяко място, където има атомен мотор. Професия: мистичен комунизъм. Престъпления, заради които е преследван: отчуждаване на частна собственост, незаконно използване на лекарската професия, нарушаване закона за събранията, пречатстване дейността на учрежденията и така нататък. Особен белег: всемогъщество. С една дума, да се арестува.

— Ти се смееш — въздъхна Г. Х. Бонди. — Не се смей. Той ни победи.

— Още не е! — извика Марек. — Виж, Бонди. Все още той не се е научил да управлява. С новаторството си направи сума поразии. Той например, се зае да организира свръхпроизводството, вместо по-напред да изгради чудотворен ж.п. транспорт. Сега като хитрата сврака и той с двата крака — произведеното от него не върши на никого работа. Исполински удар с длан по водната повърхност — това беше чудесното му изобилие. Друго, побърка учрежденията с мистиката си и разстрои целия административен апарат, който именно сега би му бил полезен. За опазване на реда. Революция може да се прави навсякъде, само не и в учрежденията. И даже ако трябва да настъпи край на света, най-напред трябва да се унищожи Вселената и едва след това учрежденията. Така е, Бонди. И на трето място, той, като най-наивния теоретик на комунизма, премахна паричния оборот и така с един замах парализира циркулацията на продуктите. Той не знаеше, че законите на пазара са по-силни от божии закони. Не знаеше, че производство без

търговия е абсолютна безсмислица. Той не знаеше нищо. Проявяваше се като... като... С една дума, излиза, че с едната си ръка рушеше това, което създаваше с другата. Сега у нас има изобилие и в същото време катастрофална мизерия. Той е всемогъщ, но създаде само хаос. Знаеш ли, аз вярвам, че някога наистина е сътворил природните закони и динозаврите, и планините, и всичко каквото поискаш; но, Бонди, гарантирам ти, че нашата модерна търговия и промишлеността той не ги е сътворил, защото той абсолютно никак не ги разбира тия работи. Не, Бонди, търговията и промишлеността не са от бога.

— Чакай — обади се Г. Х. Бонди, — аз знам, че... че последиците от присъствието му са катастрофални... невъобразими... Но какво можем да го правим?

— Засега нищо. Аз, мили ми Бонди, само наблюдавам и сравнявам. Това е един нов Вавилон. Ето, както виждаш, клерикалните вестници изказват подозрение, че „бъркотията в нашето смутно в религиозно отношение време е подготвена дяволски рафинирано от «Свободните зидари» масоните“. Националистическата преса обвинява евреите, десните социалисти — левите, земеделците се нахвърлят върху либералите; още малко и всичко ще избухне. Но слушай, това още не е голямата патаклама; цялата работа, струва ми се, едва сега започва да се заплита. Ела по-близо, Бонди, ще ти кажа нещо.

— Е?

— Мислиш ли, че той... разбираш ли, че той... е само един?

— Не знам — отвърна Бонди. — Има ли някакво значение?

— От това зависи всичко — отговори му Марек. — Ела по-близо, Бонди, и слушай внимателно.

## ГЛАВА XVII

### ЧУК И ЗВЕЗДА

— Брате Първи Страж, какво виждаш на изток? — попита Достопочтения, облечен целият в черно, с бяла кожена престилка и сребърно чукче в ръка.

— Виждам Майсторите събрани в Работилницата и готови за Работа — каза Първият Страж.

Достопочтеният удари с чукчето.

— Брате Втори Страж, какво виждаш на Запад?

— Виждам Майсторите събрани в Работилницата и готови за Работа.

Достопочтеният удари три пъти с чукчето.

— Работата започва.

Братята от Свободната френска масонска ложа „Чук и звезда“ седнаха, без да изпускат от очи Достопочтения Г. Х. Бонди, който ги беше събрал по такъв необичаен начин. В Работилницата цареше църковна тишина, по стените, драпирани в черно, личаха Основните Максими. Бонди, Достопочтения, беше бледен и замислен.

— Братя — обади се след малко Достопочтения, — събрах ви по изключение... при извънредни обстоятелства за тази Работа, която... по изключение... в противоречие с тайните повеления на нашия Устав... не е празна формалност. Зная... че нарушавам тържествения и свещен характер на нашата Работа... като ви възлагам... да вземете решение... по един въпрос наистина сериозен... и обществен... с най-голямо значение.

— Достопочтения има право да определя Работата — заяви Юдекс Формидабилис при общо напрежение.

— И така — започна Г. Х. Бонди — става въпрос за това, че нашият съюз... е подложен на системни атаки... от страна на клерикалите. Говори се, че нашата стогодишна... тайна дейност... стои във връзка с особените и достойни за съжаление събития... в промишления и духовен живот. Клерикалният печат твърди, че

свободомислещите Ложи нарочно са предизвикали... това развихряне на демонични сили. Питам ви... какво трябва да направим при тази катастрофа... в интерес на човечеството... и за славата на най-висшия. С това... откривам... пренията.

След минута тържествено мълчание стана Вторият Страж;

— Братя, в този исторически момент аз приветствувам, така да се каже, дълбоките слова, които произнесе Достопочтения, уважаван от всички нас. Той каза, ако мога да кажа така, „достойни за съжаление събития“. Да, ние, които мислим, така да се каже, само за интересите на човечеството, трябва да обявим всички тези достойни за съжаление чудеса, просветления, пристъпи на любов към ближния и други аномалии, за така да се каже, крайно достойни за съжаление събития. При абсолютната секретност, присъща на нашия орден, ние трябва да отхвърлим, така да се каже, възможността да имаме каквато и да било връзка с достойните за съжаление факти, които, ако мога така да кажа, не са в съответствие с традициите и прогресивните принципи на Великия ни орден. Братя, тези достойни за съжаление принципи, са ако може така да се каже, в принципиално противоречие с това, както правилно се изрази Достопочтения, понеже клерикалите, така да се каже, се опълчват против нас, ако имаме пред вид, така да се каже, най-висшите интереси на човечеството, заради което предлагам, в пълния смисъл на думата, да проявим одобрение на достойните за съжаление събития, както правилно се изрази Достопочтения.

Юдекс Формидабилис стана.

— Достопочтени брате, искам думата. Констатирам, че тук се говори по достоен за съжаление начин за някои събития. Мисля, че тези събития не са толкова достойни за съжаление, както мисли братът Втори Страж. Аз не зная впрочем за кои събития наемква братът Втори Страж, но ако има пред вид религиозните събирания, които посещавам аз, смятам, че той се заблуждава, дори нещо повече, ще го кажа направо, че той греши.

— Предлагам — рече друг брат — да гласуваме дали посочените събития са достойни за съжаление, или не.

— А аз — взе думата друг — предлагам да изберем комитет в тесен състав, примерно от трима души, за проучване на достойните за съжаление събития.

— От пет души!

— Дванайсет души!

— Извинявайте, братя — обади се Юдекс Формидабилис, — аз още не съм свършил.

Достопочтения почука с чукчето.

— Думата има брат Юдекс Формидабилис.

— Братя — започна Юдекс меко, — да не се хващаме за думата. Събитията, за които тук се изказаха достойни за съжаление възгледи, са от такова естество, че заслужават внимание, заслужават да проявим интерес към тях, както и да не ги отминаваме незабелязани. Аз не отричам, че съм вземал участие в няколко религиозни кръжока, които бяха удостоени с особената милост божия. Надявам се, че това не е несъвместимо с дисциплината на Свободния масон.

— Разбира се — обади се няколко гласа.

— По-нататък признавам, че на мен самия се падна честта да направя няколко малки чудеса. Мисля, че това не е в разрез с чина и званието ми.

— Разбира се, че не е.

— Тогава — като изхождам от собствения си опит — мога да ви заявя, че посочените събития са, напротив, достойни, възвисяващи и почтени, че допринасят за благото на човечеството и славата на всевишния, поради което — от масонска гледна точка — не може да има възражения против тях. Предлагам ложата да обяви неутралитет по отношение на всички тия прояви на божественото присъствие.

Тогава се изправи Първият Страж и каза:

— Братя, аз всъщност не вярвам на всички тия работи, нищо не съм видял, нищо не зная, но си мисля, че е по-добре да се обявим за тая религия. Аз мисля, че в цялата работа няма капка истина, но защо да го казвам? Ето защо аз предлагам да дадем тайно да се разбере, че имаме най-пълна информация за всичко и че даваме съгласието си всичко да бъде така, както си е.

Достопочтения вдигна поглед и каза:

— Обръщам внимание на братята, че Съюзът на промишлениците е избрал Абсолюта за свой почетен председател. Освен това, че цената на акциите на МЕАД, така наречените акции на Абсолюта, може би все още се покачват. Между другото, някой, който не иска да се знае името му, е дал хиляда броя от тези акции в полза на Сирашката торба на нашата ложа. Моля, продължавайте по-нататък.

— В такъв случай — заяви Вторият Страж — аз оттеглям, така да се каже, достойните за съжаление събития. От една по-висша гледна точка, аз одобрявам напълно. Предлагам да поговорим по въпроса от една по-висша гледна точка.

Достопочтения вдигна очи и каза:

— Трябва да ви предупредя, че Великата ложа възнамерява да издаде инструкции във връзка с последните събития. Великата ложа препоръчва на майсторите да влизат в религиозните кръжоци и да ги организират в масонски дух под название Работилници на Чираците. Новите Работилници да бъдат ръководени в просвещенски и антиклерикален дух. Препоръчва се да се държи сметка за различните религиозни учения: монистичното, въздържателното, флетчериянското, вегетарианското и други подобни. Във всеки кръжок да се внедрява различно вероучение, за да се изпита на практика коя вяра ще бъде най-добрата за благо на човечеството и за славата на всевишния. Със заповед на Великата ложа тази дейност да се смята за задължителна за всички майстори. Моля, продължете разискванията.



## ГЛАВА XVIII

### НОЩНО ДЕЖУРСТВО В РЕДАКЦИЯТА

Редколегията на най-големия католически, сиреч народен ежедневник „Другар на народа“ не беше многобройна; ето защо към девет и половина вечерта в редакционното помещение се намираха само нощният дежурен редактор Коштял (бог знае защо лулите на дежурните редактори издават такава особена смрад) и отец Йошт, който, подсвирквайки някаква мелодия между зъбите си, пишеше уводната статия за следващия ден.

В този момент влезе метранпажът Новотни и донесе мокрите коректури.

— Уводната, господа, уводната — замърмори той. — Кога да я набираме!

Отец Йошт престана да свирука.

— Ей сегичка, господин Новотни — каза той бързо. — Не ми идва една дума. Имахме ли вече „дяволски машинации“?

— Завчера.

— Аха. А „злодейски заговор“ имаше ли?

— Също го имаше.

— „Недостойна шарлатания“?

— Това го имаше днес.

— „Безбожно изобретение“?

— Поне шест пъти досега — рече редакторът Коштял.

— Много жалко — въздъхна отец Йошт. — Това вече е истинско разточителство с идеи. Хареса ли ви днешната уводна статия, господин Новотни?

— Силна — отвърна метранпажът. — Но дайте по-добре да набираме.

— Ей сегичка — отговори отец Йошт. — Мисля, че горе са останали доволни от сутрешния брой. Ще видите, че ще дойде негово епископско преосвещенство. Йошт, ще рече, добре си ги наругал. Имахме ли вече „бесни изстъпления“?

— Имахме.

— Жалко. Трябва да изнесем нови батареи на огневата линия и да бием по тях! Йошт, каза ми оня ден негово преосвещенство, бийте със всички сили по тях! Всичко е до време, но ние сме вечни. Господин Новотни, не ви ли идва наум някоя сваятна дума?

— Ами, да речем, „престъпна ограниченост“. Или „перверзна злоба“.

— Виж, това може. — въздъхна с облекчение отец Йошт. — Господин Новотни, откъде ги вземате тия бисери?

— От старите годишници на „Другар на народа“. Но уводната статия, отче, уводната.

— Ей сегичка. Чакайте: Престъпната ограниченост и перверзната злоба на известни кръгове, които мътят чистата вода на Петровата скала с идоли на Ваал, точно така, ей сегичка ще стане: на Петровата скала, мътят чистата вода, така, и издигат върху нея Златния телец, който се зове Авел, сиреч Абсолют...

— Готова ли е уводната статия? — чу се глас откъм вратата на редакционното помещение.

— Laudetur Jesus Christus<sup>[1]</sup>, ваше епископско светейшество — откликна отец Йошт.

— Готова ли е уводната статия? — повтори епископ Линда, като влезе стремително. — Кой писа сутрешната уводна статия? Исусе Христе, хубаво сте я наредили! Кой глупак можа да го напише така?

— Аз — запелтечи отец Йошт, отстъпвайки назад. — Еписк... Милост... аз мислех...

— Нямах право да мислиш — изрева епископ Линда и очилата му мятаха страхотни светкавици. — На — и като смачка сутрешния брой на „Приятел на народа“, той го хвърли в краката на Йошт. — Мислех! Виждате ли, той мислел! Защо не телефонира? Защо не попита какво да пишеш? А вие, Коштял, как можахте да го пуснете? И вие сте мислил, нали? Новотни!

— Моля — плахо се обади метранпажът разтреперан.

— Как сте могли да наберете такива неща? Вие също ли сте мислил?

— Не, не, моля ви се — запротестира метранпажът. — Аз, нали знаете, съм задължен да набирам всичко, което ми пратят...

— Никой не бива да прави нищо друго освен това, което искам аз — заяви решително епископ Линда. — Йошт, седни и чети какви си ги надрънкал тая сутрин. Чети ти казвам!

— Вече дълго време — зачете отец Йошт с разтреперан глас собствената си уводна статия от тази сутрин, — вече дълго време... нашата общественост е обезпокоена... от недостойната шарлатания...

— Какво?

— Недостойната шарлатания, ваша епископска милост — изохка отец Йошт, — аз мислех... аз... аз виждам сега...

— Какво?

— Че е малко силно казано, това за недостойната шарлатания.

— Има си хас да не е. Чети по-нататък!

— ...недостойната шарлатания с така наречения Абсолют... с който масоните, евреите и други прогресисти... баламосват света. Доказано е научно...

— Вижте го нашия Йошт! — извика епископ Линда. — Той го бил доказал научно! Чети по-нататък!

— ...научно доказано е — пелтечеше бедният Йошт, — че така нареченият Абсолют... е същото безбожно мошеничество... както и номерата на спиритистите...

— Чакай — каза епископът с внезапна ласкавост в гласа. — Напиши я така новата си уводна статия: Научно доказано е... пишеш ли?... доказано е, че аз, отец Йошт, съм магаре, глупак, некадърник... написа ли го?

— Моля — прошепна съсипан Йошт. — Продължавайте нататък, ваша еписк... милост.

— Хвърли го в коша, синко — каза епископът, — и си отвори глупавите уши. Чел ли си днешните вестници?

— Четох ги, ваша еписк...

— Хм, кой знае. Тая сутрин, попенце, преди всичко „становището“ на монистичния съюз е: че Абсолютът е онова единство, което монистите открай време са обявявали за бог, и че култът към Абсолюта следователно отговаря напълно на монистичната наука. Това четете ли го?

— Четох го.

— Освен това съобщението, че масонските ложи препоръчват на членовете си да се занимават с Абсолюта. Четете ли го?

— Четох го.

— По-нататък, че на синодалния събор на лутераните суперинтендентът Маартенс е изнесъл петчасова лекция, в която доказвал сходството на Абсолюта с Господа. Чете ли го?

— Четох го.

— По-нататък, че на конгреса на Седмия интернационал руският делегат Парускин-Ребенфелд направил предложение да се почита Другаря Бог, който е проявил симпатиите си към хората на труда, влизайки във фабриките. С благодарност е била изслушана вестта, че Върховният Другар е решил да се труди вместо експлоататорите. Изказано било предложение, в знак на солидарност като следваща стъпка, той да обяви генерална стачка във всички свой заводи. След тайно съвещание на президиума предложението е било отхвърлено като „преждевременно“. Чете ли го?

— Четох го.

— На края е била приета резолюция, съгласно която Абсолютът е собственост изключително на пролетарските народни маси и че буржоазията няма право да го почита или да приема от него чудеса. Наредено е било да се разработи работнически култ на Абсолюта и да се проведе тайно въоръжаване, в случай че капиталът се опита да експлоатира или да присвои Абсолюта за свои користни цели. Чете ли го?

— Четох го.

— Следват декларация на Свободна мисъл, становище на Армията на спасението, комюнике на теософския център Адияр, открито писмо до Абсолюта, подписано от Помощната община на дребните собственици, декларация на Съюза на собствениците на въртележки, подписана от председателя Й Биндер, по-нататък Констанцкия съюз, специалните броеве на „Гласове от оня свят“, „Анабаптистки читател“, „Въздържател“ — всичко това чете ли го бе, човек?

— Четох го.

— Виждаш ли, мили ми синко: там навсякъде рекламират с голям шум и церемонии Абсолюта за себе си. Оказват му почести, правят му предложения, обявяват го за почетен член, меценат, протектор, бог и не знам какво още, а през това време у нас някакъв си там налудничав отец Йошт, забележете, Йошт, някакво си

незначително Йоштенце се е развивало, че всичко това било недостойна шарлатания и научно доказано мошеничество! Исусе Христе и Пресвета Дева Марийо, ама хубаво ни нареди ти!

— Но, ваша епископска милост, нали ми беше наредено... да пиша против... тези феномени...

— Беше — прекъсна го строго епископът. — Но нима не виждаш, че положението се измени, Йошт — извика епископът ставайки, — нашите храмове опустяха и овчиците се втурнаха подир Абсолюта; Йошт, глупави човече, ако искаме да си върнем овчиците, трябва да спечелим на своя страна Абсолюта. Във всички църкви ще монтираме атомни Карбуратори — ама тия работи ти, попе, не ги разбираш. Запомни само едно: Абсолютът трябва да работи за нас; трябва да бъде наш, *idest*<sup>[2]</sup>, трябва да бъде само наш. *Capiscis, mi fili?*<sup>[3]</sup>

— *Capiscol*<sup>[4]</sup> — прошепна отец Йошт.

— *Deo gracias*<sup>[5]</sup>! А сега, Йоштенце, ще се завъртиш кръгом, както е направил Савел. Ще напишеш една хубава уводна статийка, в която ще съобщиш, че Светата конгрегация се е съобщила с молбите на вярващите и е приела Абсолюта в лоното на църквата. Ето ви и Апостолическото послание за това, господин Новотни; наберете го с получер троен цицер на първа страница. Коштял, отбележете в обявленията, че в неделя президентът Г. Х. БОНДИ ще приеме светото кръщение от ръката на архиепастира и добавете радостни поздравления, разбрахте ли? А ти, Йошт — пиши... Чакай, някаква по-силна дума за в началото.

— Предлагам: Престъпната ограниченост и перверзната злоба на известни кръгове... ваша епископска милост.

— Добре. Пиши тогава: Престъпната ограниченост и перверзната злоба на известни кръгове вече в продължение на месеци се мъчи да отклони нашия народ от правилната посока и да го поведе по блудни пътища. Публично проповядват еретическата заблуда, че Абсолютът не е оня бог, към когото още от люлката си протягаме ръце... записа ли го? ...сме протегнали ръце с детска вяра... и любов... Написа ли го? Карай нататък...

---

[1] Лат.: Слава на Исус Христос! — Б.пр. ↑

[2] Лат.: Сиреч Б.пр. ↑

[3] Лат.: Разбра ли, синко? Б.пр. ↑

[4] Лат.: Разбирам. Б.пр. ↑

[5] Лат.: Слава богу! Б.пр. ↑

## ГЛАВА XIX

### ПРОЦЕСЪТ НА КАНОНИЗАЦИЯ

Както разбирате вече, приемането на Абсолюта в лоното на църквата при съществуващите обстоятелства беше голяма изненада. Това беше резултат само на едно папско Бреве<sup>[1]</sup>. Съветът на кардиналите бе поставен пред свършен факт и не му остана нищо друго, освен да обсъди дали Абсолютът може да бъде удостоен с тайнството на кръщението. Решено бе да се откажат от това; кръщаването на бога всъщност е очевидна църковна традиция (вж. Йоан Кръстител), според която обаче във всички случаи кръщелникът трябва лично да присъствува; освен това твърде деликатен политически въпрос беше и кое владетелско лице ще стане кръстник на Абсолюта. Ето защо Светата конгрегация реши да препоръча при най-близката понтификационна<sup>[2]</sup> литургия Светият отец да прочете молитва за новия член на църквата, което се осъществи при много тържествена форма. Освен това реши се в църковната наука да се включи положението, че покрай кръщението чрез тайнство и кръщението с кръв църквата признава и кръщението чрез святи, многозаслужили и добродетелни дела.

Впрочем, три дни преди да оповести своето Бреве, папата прие на продължителна аудиенция Г. Х. Бонди, който четиридесет часа преди това беше се съвещавал с папския секретар монсиньор Дебелати.

Почти едновременно с това се извърши и простата беатификация<sup>[3]</sup> на Абсолюта под формата на „super cuitu immemorabili“<sup>[4]</sup> с признаване на добродетелния, отсега нататък благословения живот на Абсолюта и бе наредено да се извърши редовния, но ускорен процес на канонизация с една многозначителна промяна, разбира се: не ставаше дума да се провъзгласи Абсолютът за светия, а за бог. Незабавно бе назначена комисията по деификацията<sup>[5]</sup>, състояща се от най-добрите църковни учени и пастири; за прокуратор

Деи<sup>[6]</sup> бе назначен венецианският архиепископ кардинал д-р Варези, във функциите на адвокатус Диаболи<sup>[7]</sup> — монсиньор Дебелати.

Кардинал Варези представи седемнайсет хиляди свидетелски удостоверения за извършени чудеса, подписани от почти всички кардинали, патриарси, примаси, митрополити, църковни князе, архиепископи, началници на ордени и игумени; към всеки документ бяха приложени протоколи за медицински експертизи, подписани от известни капацитети медици, мнения на факултети, преценки, издадени от професори на природните науки, техници и специалисти по народно стопанство, а най-сетне приложени бяха и подписите на очевидци, легализирани по нотариален път. Тези седемнайсет хиляди документа, както заяви монсиньор Варези, бяха само една незначителна част от действително извършените от Абсолюта чудеса, броят на които, по предпазливи преценки, надминаваше трийсет милиона.

Освен това прокуратор Деи беше се погрижил да бъдат събрани обширни изложения от най-добрите световни специалисти в науката. Така например, след обстоен анализ, ректорът на Медицинския факултет в Париж, проф. Гардием, беше написал следното:

„... тъй като многобройните представени ни за проучване случаи от медицинска гледна точка бяха абсолютно безнадеждни и неизлечими (паралич, рак на гръкляна, слепота в резултат на изваждане по хирургически път и на двете очи, невъзможност за движение поради оперативно отстраняване на двата долни крайника, смърт в резултат на пълно отделяне на главата от трупа, странгулация<sup>[8]</sup>, наблюдавана при лице, което е висяло два дни обесено, и т.н.) Медицинският факултет на Сорбоната е на мнение, че т.н. излекуване на тези случаи може да се отдаде или на абсолютно непознаване на анатомичните и патологични условия, на абсолютна липса на клинически опит и пълна липса на медицинска практика, или — което не бихме искали да изключим — на намеса на висша сила, неограничена от природните закони, нито от тяхното познаване.“

Психологът проф. Медоу (Глазгоу) писа:

„... тъй като във всички тези деяния се проявява една явно мислеща, способна за асоциации личност, притежаваща памет, дори и възможност за логически съждения, личност, която изпълнява тези психически операции без посредничеството на мозъка и нервната



система, всичко това е блестящо потвърждение на унищожителната ми критика на психофизическия паралелизъм, поддържан от проф. Майер. Потвърждавам, че т.н. Абсолют е психическа, съзнателна и интелигентна, макар и до този момент слабо проучена личност.“

Проф. Лупен от Техниката в Бърно писа следното:

„Абсолютът разполага с всички условия за съществуване и научно развитие, тъй като отговаря по един образцов начин на Айнщайновата теория на относителността.“

Летописецът няма повече да ви губи времето с привеждане на други мнения на световни научни авторитети; всичко това впрочем бе публикувано в Акта Санкте Седис<sup>[9]</sup>. Процесът на канонизация продължаваше с бързо темпо; през това време един съвет от изтъкнати догматици и екзегети съчиняваше документ, в който въз основа на писанието и съчиненията на църковните учители се доказваше тъждеството на Абсолюта с третото лице на бога.

Но преди да се стигне до тържествената деификация, Цариградският патриарх, като глава на Източната църква, обяви тъждеството на Абсолюта с първото лице на бога, с твореца. Към това, без съмнение еретическо схващане, се присъединиха старокатолиците, обрязаните християни от Абисиния, евангелистите с Хелветско вероизповедание, нонконформистите и няколко по-големи американски секти. Всичко това предизвика ожесточена геологическа борба. Колкото се отнася до евреите, между тях се разпространяваше тайното учение, че Абсолютът — това е старият Ваал; евреите либерали открито признаха, че в дадения случай те изповядват вярата във Ваал.

Свободната мишка<sup>[10]</sup> се събра на конгрес в Базел; в присъствието на две хиляди делегати Абсолютът бе обявен за бог на свободните мислители, след което последваха невероятни атаки срещу напиращите от всички вероизповедания, които, както се казваше в резолюцията, „искат да се възползват от случая и смъкнат единствения научен бог в нечистия кафез на църковните догми и попската шарлатания, за да закърни в него. Но бог, видим за погледа на всеки модерен прогресивен мислител, няма нищо общо със средновековните вехтории на тия фарисеи; само Свободната мисъл е неговата естествена среда, само Базелският конгрес има право да определи вероучението и ритуала на Свободната религия.“

По същото време приблизително, при голяма тържественост, немският Монистенбунд<sup>[11]</sup> положи основния камък за бъдещия грандиозен храм на атомния бог в Лайпциг. По време на тържествата произлезе стълкновение, при което шестнадесет души бяха ранени и бяха счупени очилата на прочутия физик Лютген.

Нека споменем, между другото, че същата есен бяха наблюдавани няколко религиозни прояви в Белгийско Конго и Френска Сенегамбия. Чернокожите съвсем неочаквано избиха и изядоха мисионерите и започнаха да се кланят на някакви нови идоли, които наричаха Ато или Алолто; по-късно се установи, че това бяха атомни мотори и че пръст в цялата тая работа имаха немски офицери и агенти. Обратно, в ислямското въстание, избухнало в Мека през декември същата година, бе доказано присъствието на неколцина френски емисари, които бяха укрили в покрайнините на Каабе дванайсет атомни леки мотора Аеро. Последвалият бунт на мохамеданите в Египет и Триполи и кланетата в Арабия струваха живота на около 30000 европейци.

На 12 декември най-сетне в Рим се извърши деификацията на Абсолюта. Седем хиляди духовници, носещи свещи в ръце, придружиха Светия отец до Съборната църква „Св.Петър“, зад централния олтар бе монтиран най-големият — дванайсеттонен Карбуратор, — подарен на Светия престол от концерна МЕАД. Обредът продължи пет часа и през това време бяха стъпкани хиляда и двеста верующи и наблюдатели. Точно по обяд папата запя „In nomine Dei Deus<sup>[12]</sup>“ и в същия момент започнаха да бият камбаните във всички католически храмове по света, всички епископи и свещеници се обърнаха с гръб към олтарите и възвестиха на верующите:

Habemus Deum!<sup>[13]</sup>

---

[1] Лат. Из католическата терминология: окръжно. Б.пр. ↑

[2] Лат. Из католическата терминология: литургия, служена от папата или от друг висш църковен сановник. Б.пр. ↑

[3] Лат. Из католическата терминология: благославяне. Б.пр. ↑

[4] Лат. Из католическата терминология: ??? Б.пр. ↑

[5] Лат. Из католическата терминология: обожествяване. Б.пр. ↑

[6] Лат. Из католическата терминология: наместник на бога. Б.пр.

- [7] Лат. Из католическата терминология: адвокат на дявола. Б.пр. ↑
- [8] Лат. Медицински термин: задушаване. Б.пр. ↑
- [9] Лат. — Трудове на светия престол. Б.пр. ↑
- [10] Жаргонно название на организацията „Свободна мисъл“. Б.пр. ↑
- [11] Нем. Съюз на монистите. Б.пр. ↑
- [12] Лат. В името на бога бог. Б.пр. ↑
- [13] Лат. Имаме си бог. Б.пр. ↑

## ГЛАВА XX

### СЕНТ КИЛДА

Сент Килда е островче, по-скоро само една скала плиоценска туфа, далеч на запад от Хебридите; няколко ниски брезички, шепа изтравничета и силикатни треви, ято гнездещи гларуси и полуарктическата пеперудка от рода Полиоматус, това е целият живот на този загубен преден пост на нашия континент, оцелял между безкрайния прибой на морето и също така безкрайния бяг на вечно влажните облаци. Впрочем Сент Килда винаги е бил, е и ще си остане необитаем.

Но в един от последните декемврийски дни край него пусна котва корабът на негово величество — „Драгон“; от кораба се спуснаха дърводелци, като докараха със себе си греди и дъски и до вечерта сковаха голяма, ниска дървена барака. На другия ден слязоха тапицери и докараха със себе си най-хубавите и най-удобни мебели. На третия ден от утробата на кораба излязоха стюарди, готвачи и келнери и занесоха вътре в къщата съдове и прибори, вино и консерви и всичко, което културата е изобретила за високопоставените, лакоми и могъщи мъже.

На четвъртия ден сутринта с Х. М. С. „Едуин“ пристигна английският премиер Р. Х. сър О’Патерней; половин час след него американският посланик Хорацио Бум; последваха — всеки с боен кораб — китайският пълномощник мистър Кей, френският премиер Дюдийо, царският руски генерал Бухтин, императорският немски канцлер д-р Вурм, италианският министър княз Тривелино и японският посланик Янато. Шестнайсет английски торпедни катера кръжаха около Сент Килда, за да не допуснат представителите на пресата; тъй като тази среща на Върховния съвет на Великите сили, която набърже беше свикал всемогъщият сър О’Патерней, трябваше да се проведе при най-строга секретност и абсолютно изключване на обществеността. Наистина през нощта беше потопена с торпедо китоловната датска шхуна „Нилс Ханс“, която се беше опитала да

премине през обръча на торпедни катери; освен дванайсетчленния екипаж загина и политическият наблюдател на „Чикаго Трибюн“ мистър Джо Хашек. Независимо от всичко това обаче кореспондентът на „Ню Йорк Хералд“ — Бил Притом<sup>[1]</sup> прекара през цялото време преоблечен като келнер на Сент Килда и именно на неговото перо ние благодарим за оскъдните вести от тази паметна среща, запазили се въпреки последвалите исторически катастрофи.

Господин Бил Притом беше на мнение, че тази конференция на високо политическо равнище се беше провела на това отдалечено място, за да бъде изключено прякото влияние на Абсолюта върху работата ѝ. Навсякъде другаде би могло да се случи Абсолютът да проникне в събранието на толкова високопоставените мъже под формата на внушение свише, просветление или дори на чудо, което естествено във висшата политика би било нещо нечувано. Първата цел на конференцията, изглежда, беше едно споразумение по колониалната политика; държавите трябваше да се споразумеят да не подпомагат религиозните движения на териториите на други държави. Повод за това беше дала немската агитация в Конго и Сенегамбия, освен това и тайната намеса на французите при разпалването на махдисткото движение в английските мохамедански области и особено японските пратки на Карбуратори в Бенгалия, където кипяха страхотни бунтове на най-различни секти. Разговорите се водиха при закрити врати; публикувано бе само комюнике, в което се казваше, че се признава сферата на интересите на Германия в Кюрдистан и на Япония на някои гръцки острови. Англо-японският и френско-немско-руският съюз се проявиха тук, както изглежда, с особена сърдечност.

Следобед на собствен торпеден катер пристигна Г. Х. Бонди и бе приет на аудиенция от Върховния съвет.

Едва след пет часа (английско време) известните дипломати се събраха на обяд и тук за пръв път Бил Притом имаше възможност да чуе със собствените си уши представителите на високите договарящи се страни. След обяда говориха за спорт и актриси. Сър О'Патерней с белогривата си глава и одухотворения си поглед разговаряше оживено за лова на лососи с негово превъзходителство премиер-министъра Дюдийо, чиито живи движения, висок глас и самоувереност „je ne sais quoi“<sup>[2]</sup> издаваха стар адвокат. Барон Янато, който се отказваше от всяко питие, слушаше мълчаливо и се усмихваше, като че ли устата му

бе пълна с вода; д-р Вурм прелистваше някаква документация, генерал Бухтин се разхождаше из залата с княз Тривелино, на билиярда Хорацио Бум съвсем сам изигра серия карамболи (видях прекрасния му трипъл бусар над ръка, който всеки познавач би оценил високо), докато мистър Кей, подобен на прежълтяла и съвсем съсухрена бабичка, прехвърляше топчетата на някаква будистка броеница; нали беше мандарин в своята Империя на слънцето.

Внезапно всички дипломати се струпяха около господин Дюдийо, който ораторствуваше:

— Да, господа, *c'est ça*.<sup>[3]</sup> Ние не можем да останем безразлични към него. Или трябва да го признаем, или трябва да го отречем. Ние французите сме по-скоро за второто.

— Защото при вас той се проявява като антимилитарист — каза с известно злорадство княз Тривелино.

— Не, господа — извика Дюдийо, — не разчитайте на това — Френската армия си остава незасегната. Антимилитарист, хе! У нас вече е имало толкова антимилитаристи! Господа, пазете се от него. Той е демагог, комунист, *un bigote*<sup>[4]</sup>, дявол знае какво още — но е винаги радикал *Oui un rabouliste, c'est ça*<sup>[5]</sup>. Обявява се за най-дивите и популярни лозунги. Върви с тълпата. У вас, ваша светлост — обърна се той внезапно към княз Тривелино, — се проявява като националист и го опияняват илюзиите за Римската империя; но внимавайте, ваша светлост, това той го прави в градовете, докато по селата е с поповете и прави чудеса с Дева Мария. С едната ръка работи за Ватикана, а с другата за Квиринала<sup>[6]</sup>. В това или има някаква умисъл, или... и аз не знам. Господа, да си го кажем направо, всички си имаме неприятности с него.

— У нас — рече Хорацио Бум замислен, подпирайки се о билиардната щека — се интересува също и от спорт. Индиид, а биг спортсмен<sup>[7]</sup>. Фаворизира всички видове игри. Постигнал е великолепни рекорди както в спорта, така и в сектите. Социалист е. Поддържа и пиещите. Водата превръща в дринк<sup>[8]</sup>. На един банкет в Белия дом неотдавна всички, е, всички страшно се натряскаха; знаете ли, пиха само вода, но той я превърна в стомасите им в дринкс.

— Странно — каза сър О'Патерней, — у нас той прилича по-скоро на консерватор. Държи се като всемогъщ клерджимен<sup>[9]</sup>.

Миитингс<sup>[10]</sup>, манифестации, проповеди по улиците и толкова други неща. Мисля, че е, против нас, либералите.

Тогава се обади усмихнат барон Янато:

— У нас той се чувства като у дома си. Много, много мил бог. Много добре се аклиматизира. Много голям японец.

— Какъв ти японец! — изхриптя генерал Бухтин. — Какво говорите, батюшка? Той е русин, истински руснак, славянин. Широка руска душа, ваше превъзходителство. С нас мужиците е той. Неотдавна нашият архимандрит му устрои процесия, десет хиляди свещи, а народ, гаспада, почерняло от народ. Стекоха се християнски души от цялата матушка Русия. И чудеса прави, нашият Отец — добави генералът, като се кръстеше и кланяше доземи.

Имперският канцлер на Германия се приближи и след като известно време слуша мълчаливо, каза:

— Да, умее да угоди на народа. Навсякъде приема манталитета на страната. За възрастта си, хм, проявява изненадваща гъвкавост. Ние наблюдаваме това у съседите. В Чехия, например, той се показва като изключителен индивидуалист. Там всеки си има свой частен, домашен Абсолют. У нас Абсолютът е държавен. У нас Абсолютът веднага узря до едно по-висше държавно съзнание. В Полша действа като някакъв особен алкохол; у нас се проявява като... като... *höhere Verordnung, verstehen ae mir*<sup>[11]</sup>?

— Даже и в католическите райони ли? — попита с усмивка княз Тривелино.

— Това са локални разлики — прецени д-р Вурм. — Не отдавайте значение на това, господа. Германия е така единна, както никога досега. Но аз ви благодаря, княже, за католическите Карбуратори, които контрабандирате у нас. За щастие, те са долнокачествени, както всяка италианска продукция.

— Тихо, тихо, господа — намеси се сър О'Патерней. — По религиозните въпроси неутралитет. Аз, що се отнася до мен, ловя лососи с двойна въдица. Наскоро хванах един, ей толкова голям, ето! Четиринайсет ливри.

— А папският нунций...? — тихо попита д-р Вурм.

— Светият престол желае да запазим спокойствие на всяка цена. Иска мистицизмът да бъде забранен със закон и преследван от полицията. В Англия тая работа няма да я бъде, и изобщо... Казвам ви,

че тежеше четиринайсет ливри. Хевън<sup>[12]</sup>, едвам се удържах да не падна във водата.

Сега барон Янато се усмихваше още по-учтиво:

— Но ние не искаме неутралитет. Той е велик японец. Целият свят може да приеме японската вяра. Ние също искаме, в края на краищата, да изпращаме мисионери в чужбина и да учим другите как да вярват в бога.

— Господин барон — каза сър О'Патерней сериозно, — вие знаете, че превъзходните отношения между нашите държави...

— Англия може да приеме японската вяра — усмихваше се барон Янато. — И отношенията ни ще станат още по-добри.

— Чакай, батюшка — извика генерал Бухтин, — никаква японска вяра. Ако става въпрос за вярата, то нека да е православната. И знаеш ли защо? Първо, за това, че е православна, и, второ, за това, че е руска, и, трето, защото го иска господарят, и, четвърто, защото ние, драги, имаме най-голямата армия. Аз, господа, я карам по военному: направо и според истината. Щом ще има вяра, то нека е тогава нашата, православната.

— Но за това не става въпрос, господа — извика ядосан сър О'Патерней. — Не сме се събрали тук за това!

— Съвсем правилно — потвърди д-р Вурм. — Трябва да се споразумеем по въпроса за единните действия по отношение на бога.

— По отношение на чий бог? — рече внезапно китайският пълномощник, мистър Кей, като вдигна най-сетне сбръчканите си клепачи.

— По отношение на кой бог? — повтори със стъписване д-р Вурм. — Та нали има само един!

— Нашият, японският — усмихваше се любезно барон Янато.

— Православният, батюшка, и никой друг — подвижна гръмогласно генералът, изчервил се като пуюк.

— Буда — рече мистър Кей и отново склопи очи, сега вече наистина заприличал на изсушена мумия.

Сър О'Патерней рязко се изправи.

— Джентълмени, моля, последвайте ме!

След което господа дипломатите отново отидоха в заседателната зала. Към осем часа вечерта изскочи негово превъзходителство генерал Бухтин с мораво лице и стиснати пестници. След него излезе и д-р



Вурм, подреждайки ядосано документацията си. Сър О'Патерней, без да се съобразява с правилата на възпитанието, се отдалечи с шапка на глава, целият почервенял, следван от мълчаливия М. Дюдийо. Княз Тривелино се отдалечи бледен, след него барон Янато, продължавайки да се усмихва. Последен излезе мистър Кей, със сведен поглед, прехвърляйки с пръстите си зърната на много дълга, черна броеница.

С това свършва съобщението, което Бил Притом бе обнародвал в „Хералд“. Официално комюнике за тази конференция не беше издадено — освен вече гореспоменатото относно сферите на търговските интереси — и ако е имало някакво решение, то навярно ползата от него не е била много голяма. Защото, както се казва на езика на гинекологията, „в утробата на историята“ зрееха неочаквани събития.

---

[1] Игрословица. На чешки „byl pritom“ — „присъствувал“. Б.пр.

↑

[2] Фр.: Не знам какво. Б.пр. ↑

[3] фр.: Това е! Б.пр. ↑

[4] фр. Един лицемерно набожен човек. Б.пр. ↑

[5] фр.: Да, един бунтар, точно така. Б.пр. ↑

[6] Един от седемте хълма, на който е построен Рим и който е седалище на светската власт. Б.пр. ↑

[7] Англ.: Наистина, голям спортсмен. Б.пр. ↑

[8] Англ.: Алкохолни напитки. Б.пр. ↑

[9] Англ.: Духовно лице. Б.пр. ↑

[10] Англ.; Митинги Б.пр. ↑

[11] Нем.: По-висш ред, разбирате ли ме? Б.пр. ↑

[12] Англ.: Небеса, Боже мой! Б.пр. ↑

## ГЛАВА XXI

### ТЕЛЕГРАМАТА

В планината вали сняг. Пада безшумно на големи, едри парцали вече цяла нощ, натрупало е половин метър пресен сняг, но снежинките падат безспир. Гората потъва в мълчание. Само от време на време, под тежестта на снега, изтрещява клон и пукотът и трясъкът си проправят кратък път през сгъстилата се от снега тишина.

След това мраз скова всичко и откъм пруската страна долетя леден вятър. Нежните снежинки се превърнаха в бодлив грис, който шибаше право в лицето. Натрупаният сняг се вдига във въздуха във вид на остри иглички и се върти. Сипе се на прах от дърветата на бели облаци, които бързо летят над земята, кръжат и се издигат в тъмния небосвод. Снегопадът се насочва от земята към небето. Клоните в дълбоките гори пращат и скърцат; с тежък трясък се чупи дърво и смазва храстите отдолу; но тези звуци биват като че ли пометени и развяни от свирещият, бучащ, виещ, резлив и пресеклив вой на вятъра. Когато всичко стихне за малко, чуваш замръзналия сняг да скърца пронизително под краката, сякаш е стъклен прах.

Над Шнинделмюл си проправя път раздавачът на телеграми. Дяволски трудно е да се върви през дълбокия сняг. Раздавачът е превързал шапката си през ушите с червена кърпа, сложил е вълнени ръкавици и е увил врата си с пъстър шал, и все още му е студено. Е, мисли си той, за час и половина ще стигна Мечи дол, а там ще взема шейна назаем. Как, по дяволите, може да им хрумне на хората да пращат телеграми в такова време.

При Момино мостче вихрушката грабна раздавача и буквално го завъртя като пумпал. С премръзнали ръце той се хвана за стълба на туристическия пътеуказател. Боже господи, рече си, няма ли да спре тая работа! Срещу него в свободното пространство се носеше цяла облачна маса сняг; лети, приближава се, вече е тук, сега само да затаиш дъх. Хиляди иглички бодат в лицето, проникват във врата, някъде в панталоните има дупка, откъдето студът се промъква чак до

голото тяло; човекът е вир-вода под замръзналите дрехи. Облакът отлетя и на раздавача му мина през ума да се върне в пощата. Инженер Марек, повтаря си той адреса, дори не е тукашен; но телеграмата е експресна, кой знае за какво е, я семейството, я...

Сега поутихна и раздавачът пое през Момино мостче нагоре покрай потока. Снегът скърцаше под тежките му обувки и студът го пронизваше. Вятърът отново зави, цели маси сняг се свличат от дърветата, ето че целият товар сега падна върху главата на раздавача и напълни врата му; по гърба му се стича струйка ледена вода. Най-лошото е, че той дяволски се хлъзга по сипкавия сняг, а пътят се обръща право нагоре. В този миг се развихри снежен ураган.

Налетя отгоре му с трясък, като бяла стена. Без да успее да се обърне, раздавачът пое целия удар с лицето си и се наведе, като търсеше начин да си поеме дъх. Направи крачка напред и падна; седна с гръб към вятъра, но му мина мисълта, че снегът ще го затрупа. Стана и се опита да се измести малко по-нагоре; но отново се подхлъзна и падна на двете си ръце, стана и се свлече няколко метра по-надолу. Хвана се за едно дърво, като дишаше тежко. По дяволите, помисли си той, та аз трябва да стигна до горе! Успя да направи няколко крачки, но се плъзна по корем обратно. Сега той започна да лази на четири крака; ръкавиците му се намокриха, между гамашите му проникна сняг; на всяка цена трябваше да върви нагоре! Не биваше да остава тук! По лицето му течеше топящ се сняг и пот; не виждаше от снега, струваше му се, че е загубил пътя, и заплака с глас, като се катереше нагоре. Но трудно се пълзи на четири крака, когато си с дълъг балтон; той се изправи и борейки се с вилицата, тръгна отново. На всяка половин крачка напред се свличаше две крачки назад; придвижи се малко, но краката му се подхлъзнаха и с лице, заровено в бодливия сняг, се плъзна надолу. Когато стана, видя, че е загубил бастуна си.

През това време облаци сняг прелитат над планината, задържат се по скалите, свистят, реват, въртят се диво. Раздавачът хълца и хлипа от страх и усилие и се качва все по-нагоре, спира се, отново крачка напред, стои, обърни се, поemi въздух с пламтяща уста, и отново крачка. Исусе Христе! Хвана се за някакво дърво. Колко ли е часът? Измъкна от жилетката си стария джобен часовник, защитен с жълт прозрачен калъф; и по него е полепнал сняг. Може би вече се мръква. Да се върне? Но аз вече би трябвало да съм горе!

Налитащите удари на вихрушката преминаха в непрекъсната виелица. Облаците се търкалят по самите склонове, мръсносива, тъмна мъгла, пълна с летящи снежинки. Снегът налита водоравно, право в лицето, залепва очи, нос, уста; трябва да го вадиш полуразтопен с мокрите си, вкочанени пръсти, от ушите и очите. Отпреде си раздавачът е покрит с петсантиметров слой сняг; балтонът вече не се огъва, замръзнал е и е натежал, като че ли е скован от дъски; снегът, полепнал по токовете и подметките, увеличава дебелината си на всяка крачка и тежи. А в гората се стъмва. Та нали, за бога, е само два часа след пладне!

Внезапно притъмня и всичко наоколо стана жълтозелено, а снегът се изсипа като порой. Парцали, едри като длан, влажни и тежки, летят и се реят така нагъсто, че границата между земята и въздуха изчезва. Не виждаш на крачка пред себе си; вдъхваш снежинките, газиш из въртящата се лудо пряспа, която достига високо над главата ти, слепешката вървиш напред, като че ли си пробиваш коридор под снега. Единствен нагон: да вървиш напред... единствен копнеж: да дишаш нещо друго, само не сняг. Едвам измъкваш краката си от снега; влачиш се из пряспата, която стига до над коленете ти; оставяш дълбока следа, която се засипва веднага след тебе.

През това време в градовете, там долу, падат редки снежинки и веднага се преобръщат в черна кал. В магазините палят лампите, кафенетата вече светят, хората седят под лампите и мърморят какъв отворителен ден е днес. В широкия град се запалват безброй светлини и искрят в рядката кал.

На затрупаната поляна в планината блещукаше единствена светлинка. С мъка се провира през падащия сняг, върти се, позагасва, но е тук и живее. Хижата в Мечи дол свети.

Беше пет часът и следователно вече съвсем тъмно, когато пред Мечата хижа се спря нещо безформено. Това нещо разпери бели, дебели криле и започна да се удря и да смъква от себе си десетсантиметрови плочи от сняг. Под снега се показва балтонът, под балтона два крака, а краката се заловиха да ритат о каменния праг, така че от тях падаха големи буци сняг. Беше раздавачът от Шпинделмюл.

Той влезе в хижата и видя на масата да седи един мършав човек. Поиска да го поздрави, но гласът му измени. Успя да издаде само някакъв пресипнал звук, както когато се изпусне пара.

Човекът стана:

— А бе, човек, какви дяволи са ви понесли в тая виелица? Можели сте да артисате някъде из пътя завинаги!

Раздавачът кимна и прошушна нещо.

— Какво безразсъдство — продължи човекът. — Госпожице, донесете му чай! Кажи, байно, накъде се беше помъкнал? На към Мартинова хижа ли?

Раздавачът поклати глава и отвори кожената си чанта; пълна беше със сняг, и от нея извади телеграма, толкова замръзнала, че хартията хрущеше.

— Ххиххарек? — прошушна той.

— Какво? — попита господинът.

— Тук... има ли... инженер... Марек — засрича раздавачът с укорителен поглед.

— Това съм аз — извика мършавият господин. — Нещо за мене ли носите? Дайте да го видя!

Инженер Марек отвори телеграмата. Прочете:

ПРЕДПОЛОЖЕНИЯТА ТИ ПОТВЪРДЕНИ. Бонди.

Нищо повече.

## ГЛАВА XXII

### СТАРИЯТ РОДОЛЮБЕЦ

В пражката редакция на „Лидове новини“ работата вървеше с пълна пара. Телефонистът крещеше по телефона и свирепе се караше на госпожицата от централата. Щракаха ножици, тракаше пишеща машина, а Цирил Кевал седеше върху бюрото си и си клатеше краката.

— Та богослужение, значи, на Вацлавския площад — говореше той полугласно. — Някакъв комунист проповядва там доброволна бедност. Подстрекава хората да бъдат чисти като полски лилии. Брадата му — ей до тука, до пояса. Отде се взеха тия брадати типове — ужасна история. Всеки като истински апостол от евангелието.

— Мхм — отговори старият Рейзек, като прелистваше бюлетина на ЧТК.

— От какво ли растат толкова брадите им? — мислеше си Кевал. — Слушайте, Рейзек, аз бих казал, че и тук оказва влияние Абсолютът. Леле, Рейзек, страхувам се, че и аз ще взема да си я пусна. Представете си, чак до пояса!

— Мхм — рече неопределено Рейзек.

— Днес на Хавличковия площад провежда богослужение Свободната мишка. А на Тиловия прави чудеса отец Новачек. Ще видите, че ще се сбият. Вчера Новачек излекувал един хром по рождение. След това организира шествия и куцията пребил един евреин. Счупил му три, а може да бяха и повече ребра. Ционист бил.

— Мхм — отбеляза Рейзек, като подчертаваше някои пасажи.

— Днес сто на сто ще има пердах, Рейзек — продължи Цирил Кевал. — Прогресистите правят митинг на Староместске намести и са извадили лозунга „По-далече от Рим“. А отец Новачек организира Макавейците, разбирате ли, своего рода въоръжена католическа гвардия. Голям майтап ще падне. Архиепископът забранил на Новачек да прави чудеса, но попчето е направо пощръкляло; вече и мъртви възкресява.

— Мхм — продължи да подчертава Рейзек.

— Получих писмо от майка ми — продължаваше да разправя глухо Цирил Кевал. — В нашия край, Моравия де, в Хустопеч и околностите им, имат голям зъб на чехите; безбожници били и протестанти и поганци, измисляли били нови богове и не знам що си. Застреляли горския, защото е чех. Казвам ви, Рейзек, навсякъде ври и кипи.

— Мхм — съгласи се Рейзек.

— И в синагогата станало сбиване — добави Кевал. — Ционистите ударили голям пердах на ония, дето вярват във Ваал. Имало даже трима убити, представете си. И знаете ли, че комунистите се разпаднали? Виж ти, съвсем щях да забравя, голяма шашарма. Отсега нататък, значи, ще има комунисти мистици, нещо като левица; освен това християни, мариани, сиантифисти, ресюррекционери, текстилци йоанити, железничари йоанити, миньори йоанити и още около седем партии. Сега не могат да разделят болничните каси и работническите домове. Знаете ли, днес отиваха на ул. „Хибернска“. Следобяд правили проверка на числения състав на гарнизона; засега казармата във Вършовице изпратила ултиматум на казармата в Чернин да признаят там Вършовицката догма за трите степени на Изкуплението. Ако не проявели склонност да приемат това, канели ги на сражение в Сандоерк. Ето защо канонерите от Дейвице тръгнали да обезоръжават гарнизона в Чернинските казарми. В казармата във Вършовице били вдигнати барикади, войниците извадили картечниците и ги настанили по прозорците и обявили война. Обсаждат ги седми драгунски, гарнизонът от Храдчани и четири леки батареи. След изтичането на шест часа, щели да стрелят, казват. Рейзек, Рейзек, какво щастие да живееш в такова време!

— Мхм — каза господин Рейзек.

— Да, а в университета — продължаваше да говори тихо Кевал — днес се счепкали природонаучният и историческият факултет. Природонаучният отхвърля Богоявлението и е настроен един вид пантеистично — професорите са начело и сам деканът Радъл носи знамето. Историците обсадили университетската библиотека в Клементинума и се отбранявали отчаяно, главно с книги. Декана Радъл го цапардосали по главата с подвързания Веленовски<sup>[1]</sup> и го оставили на място. Сътресение на мозъка, изглежда. Ректорът Арне Новак<sup>[2]</sup> бил ранен тежко с един том от поредицата „Изобретения и прогрес“. На

края историците обсипали и затрупали атакуващите със събраните съчинения на Ян Върба. Сега там работят сапъорите, досега са изровили седем трупа, между които трима доценти. Струва ми се, че затрупаните не са повече от тридесет.

— Мхм — отново измънка Рейзек.

— Ами „Спарта“, братко — дърдореше Кевал с тихо въодушевление, — „Спарта“ обявила за единствен бог старогръцкия Зевс, докато „Славия“ се придържала към Свентовит<sup>[3]</sup>. В неделя на Летна ще има мач между двете божества, двата отбора освен с футболни обувки ще се въоръжат и с ръчни гранати, „Славия“ имала освен това и картечници, а „Спарта“ — едно сто и двайсет милиметрово оръдие. Огромна навалица за билети, запалянковците-привърженици на двата клуба се въоръжават. Голяма патардия ще бъде, Рейзек! Аз мисля, че ще спечели Зевс.

— Мхм — каза Рейзек, — но сега вижте писмата до редакцията, ако обичате.

— Може — съгласи се Цирил Кевал. — И с бога се свиква, нали. Какво ново в ЧТК?

— Нищо особено — промърмори Рейзек. — Кървави демонстрации в Рим. В Ълстър се бият ирландските католици. Опровергават за Сент Килда. В Пеща погроми. Схизма във Франция, отново се появили валденците, а в Мюнстер — анабаптистите. В Болоня бил избран контрапапа, някои си отец Мартин от Босите братя. И тъй нататък. В страната нищо. Да бяхте видели писмата, а?

Цирил Кевал млъкна и започна да отваря пристигналата поща; няколко писма бяха. Едва успя да прочете шест от тях и вече не можеше да се сдържа.

— Погледнете, Рейзек, всичкото е по един калъп. Вземете например това: „От Хрудим. Уважаема редакция! Като стар читател на вашия почитаем вестник, искам да ви уведомя, че вашите читатели и цялата общественост, които се раздират от безплодни спорове, тук — добави Кевал, — е пропуснал да напише «ще се заинтересуват» от голямото чудо, което извърши местният свещеник Закоупил.“ И така нататък. В Ичин това е магазинерът от „Хранителни стоки“, а в Бенешов — директорът на училището. В Хотеборж дори това е будкаджийката — вдовицата Иракова. Нима трябва да чета всичко това?



Отново настъпиха мигове на работна тишина.

— Дявол да го вземе, Рейзек — обади се отново Кевал, — слушайте, знаете ли кое би било истинска сензация? Новината на деня? Голямата бомба? Именно вестта, че някъде нещо се е случило по естествен път, без чудеса. Но струва ми се, че никой няма да повярва. Почакайте да измисля нещо естествено.

Отново миг тишина.

— Рейзек — обади се Кевал жално. — Аз не мога да измисля нищо естествено. Когато си давам сметка сега, всъщност всичко изглежда като някакво чудо. Всичко, което съществува е някаква магия.

В този момент влезе главният редактор.

— Кой е гледал „Трибуна“? Ето едно съобщение, което ние не дадохме.

— Какво съобщение? — попита Рейзек.

— В рубриката „Икономист“. Американски консорциум е закупил Тихоморските острови и ги дава под наем. Един такъв мъничък коралов атол за петдесет хиляди долара годишно. Голям интерес се проявява и от страна на европейския континент. Акциите вече са две хиляди и седемстотин, Г. Х. Бонди участва със сто и двама милиона. А ние — нито ред по този въпрос — ядосваше се редакторът и тръшна вратата след себе си.

— Рейзек — обади се Кевал, — вижте едно интересно писмо: „Уважаема редакция! Извинете, че аз, старият родолюбец, жив съвременник на тежките времена на гнет и мрачните дни на робство, издигам скръбен глас, като ви моля да бъдете любезни и със своето майсторско перо да предадете на чешкия народ загрижеността и изпълнения с опасения вопъл-на старите родолюбци“ и така нататък. Ето и това: „Виждаме как нашия старославен народ е разединен и насъскван брат срещу брата; безбройни секти се трябва помежду си като вълци и най-ненавистнически се дават взаимно...“ Трябва да е някое старче, почеркът му е съвсем разкривен, „... докато през това време вековният наш враг ни обикаля като ревящ лъв, внушавайки на народа ни германския девиз «По-далече от Рим», поддържан в тази си претенция от лъжепатриоти, за които партийните интереси стоят над мечтаното единство народно. И с неописуема горчивина и боязън ние виждаме призрака на новите Липани<sup>[4]</sup>, когато под знамето на някакви си верски лозунги чех ще се опълчи против чеха. И ой, ще се сбъднат

думите на Светото писание за царството, разединено в себе си. И ще настане сеч, и ще настане клане, сеч, както се казва в нашите славни, неподправени и богатырски Ръкописи<sup>[5]</sup>.”

— Стига, стига — каза Рейзек.

— Не, почакайте, тук той говори за хипертрофията на партиите и църквите. Това била наследствена чешка болест. „Не може да има, както казваше на времето доктор Крамарж, и най-малко съмнение в това. Ето защо ви молим да се закълнете, че в дванайсетия час, когато от всички страни ни грози велика и ужасна опасност, ще призовете народа наш да се сплоти в общонародно единно цяло за защита на отечеството. А ако на това единно цяло му е необходима църковна спойка, то нека не бъдем нито протестанти, нито католици, нито монисти, нито пък даже и абстиненти, а да приемем единствената славянска, могъща и братска православна вяра, която ще ни сплоти в едно голямо славянско семейство и ще ни спечели в тези бурни времена покровителството на могъщия славянски монарх. Онези пък, които не биха се присъединили задружно и доброволно към тази славна всеславянска идея, нека бъдат принудени от държавната власт и, разбира се, с всяко позволено от извънредните обстоятелства насилие, да се откажат от своите партии и сектантски интереси в полза на общонародното единство.“ И така нататък, подписано от „Един стар родолюбец“. Какво ще кажете?

— Нищо — отговори Рейзек.

— Аз мисля, че има нещо в това — подхвана Кевал, но в този момент влезе телефонистът и съобщи:

— Телефонираха от Мюнхен. Вчера в Германия е избухнала някаква гражданска или религиозна война. Има ли смисъл да го поместваме във вестника?

---

[1] Известен чешки ботаник, автор между другото на капитален труд върху българската флора. Б.пр. ↑

[2] Известен чешки историк на литературата. Б.пр. ↑

[3] Божество из славянската митология. Б.пр. ↑

[4] Истор. Битката при Липани 1434 г., когато било нанесено поражение на хусистите. Б.пр. ↑

[5] Ръкописите „Зеленогорски“ и „Краловедворски“, признати за фалшификати от чешката филологическа наука, но предизвикали

ожесточени спорове сред чешкото общество. [↑](#)

## ГЛАВА XXIII

### КОНФЛИКТЪТ В АУГСБУРГ

До единадесет часа вечерта в редакцията на „Лидове новини“ постъпиха следните телефонни съобщения:

„Мюнхен. ЧТК. 12 т.м. Според WTB (Westdeutsche Telegraphenbüro — западногерманска телеграфна агенция. Б.пр.) вчера в Аугсбург са избухнали кървави демонстрации. Седемдесет протестанти убити. Демонстрациите продължават.“

„Берлин. ЧТК. 12 т.м. Според официални сведения броят на убитите и ранените в Аугсбург не надминава дванайсет. Полицията поддържа реда.“

„Лугано, собств. инф., 12 т.м. Според меродавен източник броят на жертвите в Аугсбург е надхвърлил пет хиляди. Железопътният трафик на север е спрял. Баварското министерство е в перманентно заседание. Немският император прекъснал лова и се връща в Берлин.“

„Ройтер, ЧТК. 12 т.м. Днес в 3 часа сутринта баварското правителство обяви на Прусия свещена война.“

Един ден по-късно Цирил Кевал бе вече в Бавария и ние цитираме следните редове от неговото относително достоверно описание:

„В аугсбургската моливна фабрика «Шьолер» още на 10 т.м., към 18 часа вечерта, работниците католици набили своя майстор протестант във връзка с някакъв спор относно култа на Дева Мария. Нощта преминала спокойно,

но на следния ден към 10 ч. сутринта всички работници католици напуснали всички цехове и бурно поискали уволнението на всички протестанти от персонала. Фабрикантът Шьолер — пребит, двама директори — застреляни. Духовенството заставено със сила да носи светото причастие начело на шествието. Архиепископът д-р Лени, който излязъл, за да успокои манифестантите, хвърлен в река Лех. Лидерите на социалдемократите опитали да се обърнат към демонстрантите, но трябвало да се скрият в синагогата. В 15 ч. синагогата вдигната във въздуха с динамит. Докато демонстрантите разграбват еврейските и протестантските магазини, като прибегват до стрелба и причиняват големи пожари, градският съвет с абсолютно мнозинство взема решение по въпроса за непорочното зачатие на Дева Мария и отправя огнен апел към католическите народи по света да вземат меч за защита на святата католическа вяра. В резултат на това се стига до различни прояви и в други баварски градове. В Мюнхен в 19 ч. митинг, с огромен ентусиазъм приета резолюция за отделянето на южните земи от немската федерална империя. Мюнхенското правителство телеграфира в Берлин, че поема отговорността. Имперският канцлер д-р Вурм веднага посещава министъра на войната, който насочва към Бавария 1000 щика от Саксонските и Рейнските гарнизони. В 1 ч. след полунощ този военен транспорт дерайлира на баварската граница, и по ранените бива открита картечна стрелба. В 3 ч. сутринта мюнхенското правителство по споразумение с алпийските страни обяви свещена война на лютераните.“

„Изглежда, че в Берлин не губят надежда за мирно уреждане на недоразумението. В този момент все още продължава речта на императора в парламента, в която той казва, че не признава нито католици, нито протестанти, а само немци. Севернонемските войски се съсредоточават на линията Ерфурт — Гота-Касел; католическата армия

настъпва приблизително по посока на Цвикау и Рудолштат, като срещат съпротива само от цивилното население. Град Грайц бил изгорен, гражданите — отчасти избити, отчасти отвлечени в робство. Слуховете за някакво голямо сражение досега непотвърдени. Бежанци от Байройт разказват, че от север се чува грохот на тежки оръдия. Гарата в Магдебург била разрушена от бомбите на баварските летци. Ваймар горял.“.

„Тук в Мюнхен цари неописуемо въодушевление.

Във всички училища работят наборни комисии, опашки от доброволци чакат по двама часа по улиците. На фасадата на кметството са закачени главите на дванайсет пастора. Католическият клир е принуден да служи денонощно литургии в претъпканите катедрали; народният представител отец Гросхубер умрял от изтощение пред олтара. Евреи, монисти, въздържатели и други друговерци са се забарикадирали в домовете си. Банкерът Розенхайм, старейшина на еврейската религиозна община, тази сутрин е бил публично изгорен.“

„Холандският и датският посланици поискали паспортите си. Американският представител подал протестна нота против нарушаването на мира, докато италианското правителство уверило Бавария в особено благоразположения си неутралитет.“

„По улиците минават колони от войници, които носят знамена с бял кръст на червено поле<sup>[1]</sup> и скандират «Бог иска това». Дамите поголовно постъпват на самарянска служба и подготвят лазаретите. Повечето от магазините са затворени. Борсата също.“

Това станало на 14 февруари. На петнайсти се води голяма битка на двата бряга на река Вера, протестантските войски отстъпват малко. Тези дни се дават и първите изстрели на белгийско-холандската граница. Англия обявява мобилизация на флота.

На 16 февруари Италия разрешава свободното преминаване на испанска войска, изпратена в помощ на баварците. Тиролски селяни, въоръжени с коси, нападат швейцарците калвинисти.

18 февруари: контрапапата Мартин благославя телеграфически баварската армия. Сражение без победители при Майнинген. Русия обявява война на полските католици.

19 февруари: Ирландия обявява война на Англия. В Бруса се появява контрахалиф и развява зеленото знаме на пророка. Мобилизация в балканските държави, кланета в Македония.

23 февруари: Севернонемският фронт пробит. Общо въстание в Индия. Обявена свещена война на мюсюлманите срещу християните.

27 февруари: Гръцко-италианска война и първи сражения на албанска земя.

3 март: Японската флотилия тръгва на изток към САЩ.

15 март: Кръстоносците „католици“ обсаждат Берлин. През това време в Шчечин е създаден Съюз на протестантските държави. Немският император Кашпар I поема лично командването.

16 март: Двумилионна китайска армия преминава сибирската и манджурска граница. Войската на контра-папата Мартин превзема Рим, папа Урбан избягва в Португалия.

18 март: Испания иска екстрадикцията на папа Урбан от правителството в Лисабон; след отказа *ипсо факто*<sup>[2]</sup> започва испанско-португалската война.

26 март: Южноамериканските държави връчват ултиматум на Североамериканския съюз; искат премахване на сухия режим и забрана на свободата на вероизповеданието.

27 март: Японските войски дебаркират в Калифорния и Британска Колумбия.

На 1 април положението в света изглеждаше общо взето така: в Средна Европа се разиграва големият конфликт между католическия и протестантския свят. Протестантският съюз е изтласкал кръстоносците от Берлин, държи Саксония и е окупира и неутрална Чехия; комендант на Прага по някакво особено стечение на обстоятелствата е

шведският генерал-майор Врангел, потомък може би на генерала от Трийсетгодишната война. От друга страна, кръстоносците завладяват Холандия, която наводняват с морска вода, след като прекопават дигите, завладяват цяло Хановерско и Холщайнско чак до Любек, откъдето проникват в Дания. Воюват безпощадно — градовете изравнени със земята, мъжете избити, жените до 50 години изнасилени; но преди всичко биват разрушени вражеските Карбуратори. Съвременниците на тези изключително кръвопролитни боеве уверяват, че и от двете страни в сраженията са участвували свръхестествени сили; понякога като че невидима ръка хващала вражеския самолет и го запращала на земята; или пък прехващала летящ еднотонен 540 мм снаряд и го хвърляла обратно — в собствените редици. Особено ужасяващи били обстоятелствата около унищожаването на Карбураторите; незабавно, след завладяването на вражеския опорен пункт, наставала невидима, но отчаяна битка около местните Карбуратори; понякога това напомняло смерч, който събарял и разпилявал цялата сграда, в която се помещавал атомният котел, все едно че някой духвал куп перушина: тухли, греди и керемиди се реели бясно във въздуха като Карузел и обикновено всичко завършвало със страшна експлозия, която събаряла всички дървета и постройки в радиус чак до дванайсет километра и изравяла яма с повече от двеста метра дълбочина; силата на детонацията, разбира се, се колебаела в зависимост от големината на експлодиращия Карбуратор.

В тая война бяха обгазявани със задушливи газове пространства в широчина от триста километра и химическите вещества изгаряха цялата растителност, та всичко ставаше ръждиво; но тези пълзящи облаци на няколко пъти — пак поради стратегическата намеса на свръхестествени сили — се връщаха обратно, в собствените редици на атакуващите и това толкова несигурно средство биде изоставено. Оказа се, че Абсолютът напада, но се и отбранява от друга страна; в боя той употребяваше нечувани оръжия: земетресения, циклони, дъждове от сяр, потоци, ангели, чумни епидемии, скакалци и др., така че не оставаше нищо друго освен да се смени стратегията. Отпаднаха масовите атаки, трайните фортификации, укрепените линии с огневи точки и подобни глупости; всеки войник получаваше нож, патрони и няколко гранати и с това въоръжение тръгваше да убие войничето, което имаше на гърдите си кръст от друг цвят. Нямаше две армии една



срещу друга; просто известна страна представяше бойното поле и там двете армии проникваха една в друга и се избиваха парче по парче, докато най-накрая ставаше ясно за всекиго на кого принадлежи тази земя. Това, разбира се, беше един твърде кървав метод за водене на война, но в края на краищата той си имаше своята доказателствена сила.

Такова беше положението в Средна Европа; в началото на април протестантските войски проникнаха през Чехия в Австрия и Бавария; докато през това време католиците завладяха Дания и Померания. Холандия, както се каза вече, изчезна изобщо от картата на Европа.

В Италия бушуваше гражданска война между урбановци и мартиновци; през това време Сицилия се озова в ръцете на гръцките евзони. Португалците обсадиха Астурия и Кастилия, но загубиха собствената си Естрамадура; изобщо тук, на юг, войната беше съвсем, ама съвсем дива. Англия воюваше на ирландска земя и освен това в колониите; в началото на април тя държеше вече само крайбрежната ивица на Египет. Останалите населени пунктове бяха загубени, а колонистите избити от туземците. Турците, с помощта на арабски, судански и персийски войски, завладяха целите Балкани и завзеха Унгария, но тогава между тях се разрази остро противоречието между шиити и сунити по някакъв, явно, особено важен въпрос, на четвъртия халиф Али. Двете секти се преследваха между Цариград и Татрите с изключителна настървеност и кървава жестокост, от която за нещастие си патеха и християните. И така, в тази част на Европа беше още по-лошо, отколкото където и да било другаде.

Полша изчезна, пометена от руската армия; сега руските войски се насочваха срещу жълтата инвазия, която напираше на север и на запад. В Северна Америка до този момент бяха стоварени десет японски армейски корпуса.

Както виждате, досега не стана дума за Франция. Летописецът си е запазил за XXIV глава.

---

[1] Знамето на кръстоносците. Б.пр. ↑

[2] Лат.: фактически. Б.пр. ↑

## ГЛАВА XXIV

### НАПОЛЕОН ОТ АЛПИЙСКАТА БРИГАДА

Бобине, моля ви се, Тони Бобине, двацет и две годишен поручик от планинската артилерия на гарнизон в Анси (Савоя), но в този момент на шестседмично учение на Иглите (Les Aiguilles), откъдето, когато времето е хубаво, на запад се вижда езерото в Анси и самата Женева, а на изток тъпия хребет на Добряка и върха на Мон Блан — вече сещате ли се? — тук именно поручик Тони Бобине е седнал на една скала и си подръпва мустачките и тъй като е прочел вече за пети път вестника отпреди две седмици, размишлява.

В този момент летописецът би трябвало да проследи мислите на бъдещия Наполеон; но засега погледът му (на летописеца) се плъзга по заснежените склонове, по долината Арли, където снегът вече се топи и където привличат вниманието му малките градчета Межев, Флюме, Южен, с островърхи църкви, като купчини играчки — ех, спомен за отдавна отминало детство! О, мечти на малко момче пред задоволяващия полета на фантазията му „Конструктор“.

През това време поручик Бобине... но не. Нека се откажем от опита да психологизуваме великите личности и да описваме възникването още в зародиш на титанските идеи. Не сме в състояние, а и да бяхме в състояние, бихме били може би разочаровани. Представете си с една дума, че един съвсем дребен поручик Бобине си седи на Иглите в средата на рушаща се Европа, че зад него има батарея планинска артилерия, а под него е нищожният свят, който би могъл много удобно да бъде разпердушинен с оръдейна стрелба отгоре, и че в един стар брой на „Монитор д’Анси“ поручикът току-що е прочел уводната статия, с която някой си господин Бабияр търси силната ръка на един кормчия, която да изведе кораба на Франция от безумната буря към нова слава и могъщество, и че тук, на височина над 2000 метра, въздухът е чист и свободен от всякакъв бог и мисълта се рее ясно и свободно; представете си всичко това и ще разберете как поручик Бобине, седнал тук на един камък, се замисли и след това написа на

почтената си, съсухрена, беловласа майка едно малко объркано писмо, че „скоро щяла да чуе за своя Тони“ и че Тони имал една „превъзходна идея“. След което той се позанима с едно-друго, през нощта спа твърдо, а на сутринта събра войниците от батареята си, свали стария некадърен ротен командир, овладя жандармерийския участък в Саланш, обяви лаконично по наполеоновски война на Абсолюта и отново легна да спи; един ден след това той разпердушини Карбуратора на пекарната в Тон. Завзе гарата в Бонвил и пое командването в Анси, сега вече начело на три хиляди униформени мъже. В продължение на седмица той унищожи над двеста Карбуратора и поведе петнайсет хиляди щика и саби към Гренобъл. Провъзгласен за комендант на Гренобъл, той стоеше вече начело на четирийсет хиляди войници, след което се спусна към долината на Рона, грижливо очиствайки терена пред себе си от всички атомни мотори с помощта на далекобойни оръдия. На шосето към Шамбери той плени в колата му министъра на войната, който беше тръгнал да го вразумява. На следния ден министърът, явно спечелен напълно за планове му, го произведе в генералски чин. На 1 април Лион бе очистен от Абсолюта.

Победоносното настъпление на Бобине дотук минаваше без особени кръвопролития. Едва след Лоара той започна да среща съпротива, и то главно от страната на ревностни католици, и се стигна до не една голяма сеч. За щастие на Бобине дори и в провинциите, завладени изцяло от Абсолюта, мнозина французи бяха останали скептици, дори нещо повече, проявяваха див фанатизъм в областта на скептицизма и просвещението. След миналите кланета и новите вартоломееви нощи, „Les Bobinets“<sup>[1]</sup> бяха приветствувани като освободители и наистина навсякъде, където пристигаха, те успяваха да въдворят ред и спокойствие, унищожавайки всички Карбуратори.

И така още през юли парламентът реши, че „Тони Бобине има изключителни заслуги пред родината и заедно с маршалския чин му присвои званието първи консул“. Франция се консолидира. Бобине въведе атеизъм в държавата; според военните закони всички религиозни прояви се наказваха със смърт.

Не можем да отминем с мълчание някои сцени от живота на великия човек.

Бобине и майка му. Един ден във Версай Бобине се съвещаваше с генералитета. Поради горещината той стоеше край прозореца; по едно време той съгледа една стара жена, която се припичаше на слънце в парка. Бобине прекъсна маршал Жоливе и извика: „Погледнете, господа, майка ми...“ Всички присъстващи, даже и закоравелите генерали, се просълзиха от тази проява на синовна обич.

Бобине и любовта му към родината. Веднъж Бобине въпреки дъждовното време, приемал парад на войската на Марсово поле. Когато минавали тежки артилерийски агрегати, военен автомобил минал през една локва и опръскал пелерината на Бобине. Маршал Жоливе поискал незабавно да накаже виновника с деградиране. Но Бобине го възпрял: „Оставете, мили ми маршале; нали калта е френска.“

Бобине и инвалидът. Веднъж Бобине се отбил инкогнито в Шартр. По пътя спукал гума и докато шофьорът я сменял, до колата се приближил еднокрак инвалид и поискал милостиня. „Къде си е загубил крака този човек?“ — попитал Бобине. Инвалидът разказал, че загубил крака си като войник в Индокитай и че има само една бедна майка и че понякога по цели дни двамата няма какво да сложат в устата си. „Маршале, вземете си бележника“ — казал той трогнат. И наистина след една седмица на вратата на съборетината, в която живеел инвалидът, почукал личният куриер на Бобине и предал на клетника пакетче с надпис „от първия консул“. Кой би могъл да опише радостното изумление на инвалида, който, като отворил пакетчето, намерил в него бронзов медал.

Нищо чудно, че при тези си отлични душевни качества Бобине най-сетне се съгласи да отговори на горещото желание на целия си народ и при всеобщ ентузиазъм се провъзгласи на 14 август за император на Франция.

Несъмнено за цялото земно кълбо наставаха твърде неспокойни, но от историческа гледна точка и славни времена. Всички континенти буквално блестяха с героичните си военни подвизи. Гледана от Марс, нашата Земя трябва да е засияла като звезда от първа величина, от което мароканските астрономи трябва да са решили, че ние се намираме още в горещо състояние. Не може да не разберете тогава, че рицарска Франция и нейният представител, императорът Тони Бобине, не останаха назад. Може би и тук действаха остатъците от

Абсолютата, доколкото не бяха се още излъчили в световното пространство, пораждайки приповдигнато и огнено настроение. С една дума, когато два дни след коронацията си великият император прокламира, че е ударил часът Франция да покрие земното кълбо със своите знамена, в отговор се раздаде единодушен възглас на ентузиазъм.

Планът на Бобине беше следният:

1. Да окупира Испания и с превземането на Гибралтар да завладее ключа към Средиземно море.

2. Да окупира Дунавския басейн чак до Пеща и така да държи ключа към вътрешността на Европа.

3. Да окупира Дания като ключ към бреговете на Северно море.

И тъй като териториалните ключове обикновено се смазват с кръв, Франция изпрати три армии в съответните посоки, които ѝ спечелиха голяма слава.

Една четвърта армия окупира Мала Азия като ключ към Изтока.

Петата превзе устието на Св. Лаврентий, като ключ към Америка. Шестата се потопи в морската битка край бреговете на Англия.

Седмата обсади Севастопол. В навечерието на 1945 година императорът Бобине държеше всички ключове в джоба на артилерийския си брич.

---

[1] Фр.: бобинистите, привържениците, хората на Бобине. Б.пр. ↑

## ГЛАВА XXV

# ТАКА НАРЕЧЕНАТА НАЙ-ГОЛЯМА ВОЙНА

Характерно е за нас, хората, когато преживеем нещо много лошо, да търсим особено успокоение в мисълта, че откакто свят светува, то е било „най-голямото“ в съответната неприятна област. Така например, ако са настъпили извънредно големи горещини, вестниците ще спечелят симпатиите ни, като пишат, че това са „най-високите температури от 1881 година насам“ и при това нас ни е малко яд на тази 1881, че ни е надминала. Или пък, ако ушите ни измръзват така, че чак започнат да се белят, ние ще изпитахме някаква особена радост, че сме имали „най-ниската температура от 1786 година насам“. Така е и с войните. Сегашната война е или най-справедливата, или най-кръвопролитната, или най-сполучливата, или най-дългата от еди-кое си време насам; с някакъв суперлатив тя винаги ще ни даде известно горделиво удовлетворение, че преживяваме нещо особено извънредно и рекордно.

И така значи, войната, която продължи от 12 февруари 1944 г. до есента на 1953 година, беше наистина и без преувеличение (честна дума!) най-голямата война; и нека, моля ви се, не отнемаме на съвременниците тази единствена заслужена радост. В нея участваха 198 милиона души, от които оцеляха само тринайсет души. Бих могъл да ви приведа цифри, с които изчислителите и статистици се опитваха да онагледят тия огромни загуби в убити; така например колко хиляди километра биха се получили, ако се наредяха труповете един до друг, и колко часа би трябвало да пътува един експресен влак, ако тези убити биха били поставени на мястото на траверсите; или ако се отрежеха всички показалци на падналите и се наредяха като сардели в консервени кутии, колко вагона биха се напълнили с тази стока, и така нататък; но аз слабо помня цифрите и не бих искал да ви излъжа с нито един мизерен вагон от статистиката. Ето защо повтарям, че това беше най-голямата война от сътворението на света както по отношение на

загубите в убити, така и по отношение на пространствата, които бяха засегнати от боевете.

Летописецът още веднъж се извинява, че не притежава усета и способността за епично описание на грандиозното във войната. Безсъмнено, той би трябвало да опише войната като същински валяк, който е стъпквал всичко от Рейн до Ефрат, от Корея до Дания, от Лугано до Хапаранда и така нататък. Вместо това с много по-голямо желание той би се заловил да ви опише влизането на бедуините с бели чалми в Женева, с набучени на двуметровите си копия глави на враговете; или любовните приключения на брадатия и космат французин в Тибет; кавалкадите на руските казаци из Сахара; рицарските схватки на македонските комити със сенегалските тирайори<sup>[1]</sup> на брега на финските езера. Както виждате, материята е твърде обширна. Победоносните полкове Бобине долетяха, така да се каже, с гол ентусиазъм по стъпките на Александър Македонски през двете Индий в Китай; но през това време жълтото китайско море достигна през Сибир и Русия до Франция и Испания, с което отрязва опериращите в Швеция мюсюлмани от метрополията им. Руските полкове, които отстъпваха пред подавяващото надмощие на китайската армия, се озоваха в Северна Африка, където Сергей Николаевич Злочин<sup>[2]</sup> положи основите на царството си; скоро обаче и той беше убит, тъй като баварските му генерали направиха заговор против пруските му атамани, след него на царския му трон в Тимбукту се възкачи Сергей Фьодорович Злосин<sup>[3]</sup>.

Нашата чешка родина последователно попада в ръцете на шведи, французи, турци, руси и китайци, при което всеки нашественик избиваше до последния крак коренното население. В катедралата „Св. Вит“ през тези години литургии отслужиха един пастор, един адвокат, един имам, един архимандрит и един бонз, разбира се, без траен успех. Единствената утешителна новост беше фактът, че Ставовският театър<sup>[4]</sup> бе постоянно препълнен; бяха го превърнали във военен склад.

През 1951 година, когато японците изтласкаха китайците от Източна Европа, за известно време новата Империя на Центъра (така китайците наричат родината си) се обособи по една случайност точно в пределите на старата Австро-Унгарска империя; Шьонбрун отново бе резиденция на престарелия владетел, сто и шестгодишния мандарин

Яя Вир Веана<sup>[5]</sup>, „към чиято свята глава с детинска почит обръщаха взор ликуващите народи“, както всекидневно уверяваше „Винер Митагсцайтунг“. Официален език беше китайският, което мигновено премахна националните спорове, държавен бог беше Буда; твърдоглавите католици от Чехия и Моравия се изселиха зад граница, след като предварително бяха подложени на китайски драгонадни и конфискации, с което необикновено много нарасна броят на народните мъченици. Затова пък някои изтъкнати и разсъдливи чешки патриоти благодарение на върховно снизхождение получиха мандарински санове; преди всичко То-Бол-Кай, Гро-Ши<sup>[6]</sup>, но и мнозина други. Китайското правителство въведе много прогресивни новости, между другото например раздаване на купони вместо хранителни продукти; обаче скоро Империята на Центъра се разпадна, защото оловото за леене на куршуми се свърши съвсем, с което рухна и целият ѝ авторитет; неколцината китайци, които не бяха избити, останаха да живеят тук и през последвалия мирен период, и то преди всичко като висши държавни чиновници.

По това време император Бобине, който провъзгласи за столица индийската Симла, дочу, че по все още непроучените горни течения на реките Иравади, Селуин и Меконг се намира женската империя на Амазонките, и тръгна натам със старата си гвардия, но вече не се върна. Според една версия той се оженил там, според друга кралицата на амазонките Амалия му отсякла главата в бой и я хвърлила в мях, пълен с кръв, като каза: „*Satia te sanguine, quern tantum sitisti*“<sup>[7]</sup>.

Втората версия изглежда по-изтънчена.

На края Европа се превърна в арена на безсмислени боеве между черната раса, извираща от вътрешността на Африка, и монголското племе; какво се случи през тези две години, не е за разказване. Последните следи от цивилизацията изчезнаха. На Храдчани например се развъдиха мечки, така че последните обитатели на Прага трябваше да разрушат всички мостове, даже и Карловия, за да спасят десния бряг на Влтава от тия кръвожадни хищници. Населението оредя до минимум; Вишеhradската Капитула<sup>[8]</sup> измря, както по мъжка, така и по сребрена линия; мачът за първенството между Спарта и Виктория Жижков е наблюдаван само от сто и десет души зрители.

И по другите континенти картината не беше по-добра. Северна Америка, разорена ужасно от кръвопролитните боеве между



Прохибиционистите и Мокрите стана японска колония. В Южна Америка се смениха последователно Уругвайската, Чилийската, Перуанската, Бранденбургската и Патагонската империи. В Австралия, веднага след рухването на Англия, бе създадена Идеалната държава, която тутакси превърна тази многообещаваща страна в безплодна пустиня. В Африка бяха изядени повече от два милиона бели; чернокожите от конгоанския басейн се нахвърлиха върху Европа, останалата Африка се раздираше от редуващи се боеве между сто осемдесет и шестте различни императори, султани, крале, главатари и президенти.

Това е то историята. Всеки от тези стотици милиони воюващи хорица си е имал преди това свое детство, своя любов, свои планове; случвало му се е да се страхува, случвало се е да стане герой, но обикновено е бил смъртно уморен и е бил готов да се изтегне за отмора в леглото; когато умираше, бъдете сигурни, че не го е правил с удоволствие. И от всичко това са останали само шепа сухи факти: сражение еди-къде си, убити еди-колко си, резултатът един или друг — и на всичкото отгоре този резултат не решава нищо в крайна сметка.

Ето защо ви казвам: не отнемайте единствената гордост на тогавашните хора, че това, което са преживели, е било Най-голямата Война. Ние, разбира се, знаем, че след няколко десетки години ще успеем да направим още по-голяма война, нали и в това отношение човечеството се издига на все по-високо и по-високо равнище.

---

[1] Стрелци. Б.пр. ↑

[2] На чешки означава „престъпление“. Б.пр. ↑

[3] На чешки означава „нехранимайко“. И двете по аналогия на действителното руско фамилно име Злобин. Б.пр. ↑

[4] „Съсловният театър“ — известен исторически театър в Прага. Б.пр. ↑

[5] Игрословица. На немски означава: Да, да. Ние (сме) Виена. Б.пр. ↑

[6] Игрословица. На чешки значи „кесия“, „грош“ има същото значение както в български. Б.пр. ↑

[7] Лат.: Насищам те с кръв, която ти толкова жадуваше. Б.пр. ↑

[8] Свещениците и игумените към дадена църква, образуващи юридическо лице и ползващи се със самоуправление. Б.пр. ↑

## ГЛАВА XXVI

### БИТКАТА ПРИ ХРАДЕЦ КРАЛОВЕ

Тук летописецът се позовава на Аугуст Седлачек, Йозеф Пекарж и други авторитетни историографи, според които важен извор за опознаване на историята са и местните събития, в които световните се отразяват като в капка вода.

И така, Капката вода, наречена Храдец Кралове, е забележителна за летописеца с това, че в нея на времето той е извършвал рейдовете си като мъничка инфузория и като амеба в тамошната гимназия и тогава, естествено, я е смятал за целия свят; но стига по този въпрос.

Храдец Кралове навлезе в Най-голямата Война въоръжен с един-единствен Карбуратор, и то монтиран в бирената фабрика, която и до днес се намира зад храма на „Св. Дух“, непосредствено до къщите на епархийските свещеници. Може би това свято съседство беше действувало на Абсолюта в смисъл, че в бирената фабрика започнаха да произвеждат усилено и усърдно бира, което доведе местното население до едно състояние, от което еретикът епископът Бриних изпита неописуема радост.

Но Храдец Кралове се намира, така да се каже, на няколко крачки от границата и затова много скоро се озова под властта на прусците, които в лютеранската си ярост разрушиха пивоварския Карбуратор. Независимо от това Храдец Кралове, верен на историческата приемственост, запази задоволителна религиозна температура, особено пък когато епархията премина в ръцете на епископ Линда. Даже и когато дойдоха бобинистите турците и китайците, Храдец си запази гордото съзнание, че: 1) има най-добрия самодееен театър в източна Чехия. 2) най-високата камбанария в източна Чехия, и 3) на страниците на своята локална история — най-голямата битка в източна Чехия. Поддържан от това убеждение, Храдец Кралове преживя най-тежките изпитания на Най-голямата Война.

След рухването на мандаринската империя начело на града застана разсъдливия и предпазлив кмет Скочдополе. Сред общата анархия неговото управление бе белязано със сравнително спокойствие, благодарение на мъдрите съвети на епископ Линда и на уважаемите господа старейшини. Но ето че един ден в града пристигна някакъв шивач, Хампъл се казваше, иначе за съжаление местен кореняк, но от малък се скитал по света и служил даже в Чуждестранния легион в Алжир, с една дума, авантюрист. Участвувал в походите на Бобине, взел участие в превземането на Индия, но дезертирал някъде около Багдад и като игла се промъкнал между башибозуци, французи, шведи и китайци, за да се върне обратно в родното си място.

Та този най-обикновен шивач, този Хампъл беше се напъхал с бобинистки дух и завърнал се в Храдец, веднага взе да мисли не за друго, ами как да вземе властта. Да шие дрехи никак не му се искаше, не беше работа за него; ето защо той започна да рови и критикува, това ми ти, онова ми ти, цялото кметство било взето от папищащите, ами тия пари, кай, защо ги държали в банката, господин Скочдополе бил некадърен стар мухльо и не знам какво още. Общеизвестно е, за съжаление, че войните носят със себе си задебеляване на нравите и разколебаване на доверието във всеки авторитет, ето защо и Хампъл намери неколцина привърженици и основа с тях партия на социалреволюционерите.

Веднъж, през юли, споменатият Хампъл свика митинг на Малкия площад и изправен на чешмата, заяви между другото, че народът настоявал мръсникът, реакционерът и епископското мекере Скочдополе да се откаже от кметството.

В отговор на това господин Скочдополе разлепи из града обръщение към гражданите, според което на него, редовно избрания кмет, никой нямал право да му нарежда какво да прави и най-малко някакъв си дезертирал пришълец; в днешното смутно време не можело да се обявяват нови избори; съзнателните жители на града разбирали много добре и т. н.

Точно това чакаше обаче Хампъл, за да осъществи бобинистката си идея. Излезе от дома си на Малкия площад и размаха червено знаме, а след него тръгнаха две момчета и с всички сили заудряха един барабан. Така те обиколиха Големия площад, постояха известно време

пред резиденцията на епископа, след което под барабанен бой се оттеглиха към полето край река Орлице, наричано още „При воденичката“. Там Хампъл заби знамето в земята и седнал на барабана, написа прокламация за обявяване на война. След това изпрати двете момчета в града да бият барабана навсякъде и да четат прокламацията му, която имаше следното съдържание:

ОТ ИМЕТО НА НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ИМПЕРАТОР БОБИНЕ

Заповядвам на наследствения кралски град Храдец Кралоуе да ми връчи ключовете от градските порти. Ако това не стане до залез слънце, ще извърша военни приготовления и на разсъмване ще атакувам града с артилерийски огън, конници и щикове. Ще пощадя живота и имота само на тези, които най-късно до разсъмване дойдат в лагера ми „При воденичката“ и донесат всичкото си годно за употреба оръжие и положат клетва пред негово величество император Бобине. Парламентъорите ще бъдат застрелвани. Императорът не води преговори.

Генерал Хампъл

Тази прокламация беше прочетена и предизвика известно объркване, особено след като клисарят при църквата „Св. Дух“ започна да бие камбаната на Бялата кула за тревога. Господин Скочдополе посети епископа Линда, който обаче му се изсмя в очите; след това Скочдополе свика градския съвет на извънредно заседание, където предложи да се предадат ключовете от градските порти на генерал Хампъл. Установи се, че такива ключове не съществуват; няколкото исторически катинара и ключове, които се намирали в градския музей, били задигнати още на времето от шведите. При такива грижи настъпи нощта.

Цял следобед и особено вечерта хората се точеха по пътеките към Воденичката; „Нали знаете — казваха си те при среща, — отивам и аз да видя лагера на смахнатия Хампъл.“ Когато стигаха до

Воденичката, виждаха поляните вече изпълнени с хора, а край двата барабана адютантът на Хампъл приемаше клетви за вяност към императора Бобине. Тук-там горяха огньове, край тях се мяркаха човешки сенки, с една дума, беше извънредно живописно. Някои се връщаха към Храдец явно обезкуражени.

През нощта гледката беше още по-грандиозна. Тази нощ кметът Скочдополе се качи на Бялата кула; и ето на изток по течението на Орлица горяха стотици огньове, хиляди сенки щъкаха около огньовете, които хвърляха надлъж и нашир кървави отблясъци. Там очевидно се копаеха окопи. Кметът слезе от кулата видимо угрижен. Явно беше, че генерал Хампъл не лъжеше за армията си.

На разсъмване генерал Хампъл излезе от дървената воденичка, в която беше прекарал цяла нощ, наведен над плана на града. Няколко хиляди мъже, повечето цивилни наистина, но поне една четвърт от тях въоръжени, се бяха строили в колони по четири; множество жени, старци и деца се тълпяха отстрани.

— Напред! — изкомандува Хампъл и в този миг тръбачите от музикалния взвод надуха тръбите си, производство на световноизвестната фабрика за духови инструменти Червени и под звуците на жизнерадостен марш „Вървяха момите по пътя“<sup>[1]</sup> силите на Хампъл поеха към града.

Пред града генерал Хампъл спря колоните и изпрати напред тръбачи и вестоносци с призив: невъоръженото население да излезе от къщите си. Но не излезе никой. Къщите бяха опразнени.

Малкият площад пуст.

Големият площад опразнен.

Целият град опразнен.

Генерал Хампъл засука мустаци и се насочи към кметството. Беше отворено. Влезе в заседателната зала. Седна на мястото на кмета. Пред него, върху зеленото сукно, бяха приготвени бланкови листа, на всеки от които предварително беше написано с краснописни букви: „В името на негово величество император Бобине.“

Генерал Хампъл се приближи до прозореца и извика:

— Войници, битката е свършена. С оръжие в ръка вие турихте край на клерикалната власт на кметската клика. За любимия ни град сега настъпва ера на прогрес и свобода. Държахте се великолепно. Поздравявам ви!

— Здраве желаем! — отговори войската и се разпръсна. В къщата на кмета също се завърна един боец от армията на Хампъл (по-късно ги нарекоха Хамплмени), който носеше на рамо пушка, останала от някой китайски войник.

Така шивачът Хампъл стана кмет; трябва да признаем, че и неговото разсъдливо и предпазливо управление бе белязано със сравнително спокойствие всред всеобщата анархия благодарение на мъдрите съвети на епископ Линда и почитаемите господа старейшини.

---

[1] Чешка народна песен. Б.пр. ↑

## ГЛАВА XXVII

### НА ТИХООКЕАНСКИЯ АТОЛ

— Главата си залагам — каза капитан Трубъл, — ако онзи дългуч там не е водачът им.

— Това е Джими — отбеляза Г. Х. Бонди. — По-рано работеше тук, знаете ли? Аз си мислех, че вече се е укротил.

— Кой дявол ме караше — завърши капитанът — да хвърлям котва тук. В тая мизерна... Херехетуа! А?

— Слушайте — каза Г. Х. Бонди, като сложи пушката си на масата на верандата. — И на други места ли е същото?

— Как да не е — отговори капитан Трубъл. — Ей, тук, на Равайвай, съвсем близо оттук, изядоха капитан Беркер с целия екипаж. А в Мангая излапаха трима души милионери като вас.

— Братя Сътърланд ли? — осведоми се Бонди.

— Мисля, че да. А на остров Старбък опекоха правителствения комисар. Оня, дебелия Мак Деон, познавате ли го?

— Не го знам.

— Не го познавате? — извика капитанът. — Че от колко време сте тук, бе, човек?

— Вече девета година — рече Бонди.

— Е, в такъв случай може и да го познавате — прецени капитанът. — Вече девета година? Бизнес, а? Или един вид тихо пристанище, а? Заради нервите?

— Не — каза Бонди. — Знаете ли, аз предвиждах голямата патаклама там горе и затова минах встрани от пътя. Мислех, че тук ще е по-спокойно.

— Аха, спокойствие! Не ги познавате нашите големи черни момчета. Така ами, тук войната си е току-речи постоянно явление.

— О — възрази Г. Х. Бонди, — тук наистина беше спокойно. Съвсем порядъчни момчета бяха тези, папуасите или как там им викате. Едва напоследък нещо... се поразмърдаха... Виждате ли, аз не мога да схвана достатъчно добре какво точно искат.

— Нищо особено — прецени капитанът. — Искат само да ни изядат.

— Гладни ли са? — учуди се Бонди.

— Не знам. По-скоро това е верска работа. Един вид ритуал, разбирате ли? Нещо като причастие, що ли? От време на време ги прихваща с нова сила.

— Така значи — замислен подхвърли Бонди.

— Всеки си има някакво хоби — измърмори капитанът. — Тука хобито е да се изяде чужденец и да се опуши главата му.

— На всичкото отгоре и да се опуши? — отврати се Бонди.

— А, това е след смъртта — успокои го капитанът. — Запазват си опушените глави за спомен. Виждал ли сте изсушените глави в етнографския музей в Окланд?

— Не — отвърна Бонди. — Мисля, че... че... не бих бил много привлекателен в опушено състояние.

— Малко сте пълничък — отбеляза критично капитанът. — По-слабия човек опушването не го изменя съществено.

Бонди не изглеждаше ни най-малко успокоен. Седеше отпуснат на верандата на бунгалото си на кораловия остров Херехеретуа, който беше купил непосредствено преди Най-голямата Война. Капитан Трубъл много сериозно беше смръщил поглед към мангровите и бананови дръвчета, които обгръщаха бунгалото.

— Колко туземци има тук? — попита той внезапно.

— Около сто и двадесет — отвърна Г. Х. Бонди.

— У нас, в бунгалото?

— Седем заедно с китайския готвач.

Капитанът изпъшка и погледна към морето. Там беше закотвен корабът му „Папеее“; но за да се стигне до него, трябваше да се премине по тясната пътечка между мангровите дървета, което май не изглеждаше особено препоръчително.

— Кажете ми, мистър — обади се той след малко, — за какво всъщност се трепят там горе? За някакви граници?

— За по-малко.

— За колонии?

— За по-малко.

— За... търговски договори?

— Не. Само за истината.



— За каква истина?

— За абсолютната истина. Разбирате ли, всеки народ иска да е абсолютно прав.

— Хм — каза капитанът — и каква е всъщност цялата тая работа?

— Нищо. Най-обикновени човешки страсти. Сигурно сте чули, че там, в Европа и изобщо, се е появил на бял свят... такава... бог де, нали разбирате?

— Чух.

— Е, затова е цялата работа, не знам дали ви е ясно?

— Не мога да го разбера, стари приятелю. Според мен истинският бог ще вземе да сложи ред по света. Онова там не може да бъде истинският и нормален бог.

— Не сте прав — отвърна Г. Х. Бонди (явно доволен, че може да си поговори с независим и опитен човек). — Уверявам ви, че той е истинският бог. Но ще ви кажа едно нещо: той е много голям.

— Така ли?

— Да. Той е безкраен. В това е цялата беда. Разбирате ли, всеки взема и си отмерва от него своите няколко метра и решава, че това е целият бог. Присвоява ей такава малка ресничка или резенче от него и си мисли, вече, че целият е негов.

— А? Аха — рече капитанът. — И го е яд на тия другите, които имат друго парче от него.

— Точно така. За да убеди сам себе си, че притежава целия бог, той трябва да убие останалите. Разбирате ли, именно защото страшно много държи на това да има целия бог и цялата истина. Затова не може да понесе някой да има друг бог и друга истина. Ако допусне това, би трябвало да признае, че притежава само няколко мизерни метра или галона, или чувала от божията истина. Разбирате ли, ако се окаже, че някой, да кажем на име Снайпърс, съвсем сериозно е убеден, че неговото трикотажно бельо е най-хубавото в света, то той би трябвало да изгори на клада Масън заедно с трикотажното бельо, което произвежда. Но що се отнася до бельото, Снайпърс не е толкова глупав; той е толкова глупав само що се отнася до английската политика или религията. Ако той вярваше, че бог е нещо толкова солидно и нужно, както трикотажното бельо, той би оставил всеки да си го набавя, както му е угодно. Но, разбирате ли, той няма достатъчно

търговско доверие в него; затова натрапва на хората Снайпърсовия бог или Снайпърсовата истина с псувни, войни и друга несолидна реклама. Аз съм търговец и разбирам какво значи конкуренцията, но това...

— Момент — прекъсна го капитан Трубъл и като се прицели, стреля в мангровия гъсталак. — Така. Мисля, че останаха с един помалко.

— Умря за вярата — отбеляза Бонди замечтано. — С насилието си му попречихте да ме изяде. Той падна за националния идеал на людоеда. В Европа, хората, откак се помнят, са се изяждали заради идеалите си. Вие сте възпитан човек, капитане, но и вие може би, бихте ме изял заради някакъв принципен въпрос на мореплаването. Аз даже и на вас вече не ви вярвам.

— Прав сте — изръмжа капитанът. — Като ви гледам, си мисля, че съм...

— Страстен антисемит, зная, зная. Няма значение, отдавна съм се покръстил. И знаете ли, капитане, какво ги е прихванало тия черни дяволи? Завчера те извадиха от морето едно японско атомно торпедо. Настаниха го ей там, под онези кокосови палми, и му се кланят. Сега те си имат свой бог. Затова трябва да ни изядат.

Откъм мангровата дъбрава се разнесе боен рев.

— Чувате ли ги? — измърмори капитанът. — В това положение бих предпочел... отново... да се явявам на изпит по геометрия...

— Ами — прошепна Бонди — не може ли да се пишем от тяхната вяра? Що се отнася до мен...

В този момент от „Папеее“ се разнесе оръдеен изстрел.

Капитанът тихо извика от радост.

## ГЛАВА XXVIII

### В СЕДЕМТЕ КОЛИБИ

И докато армиите водеха съдбоносни за световната история сражения, докато държавите се гърчеха като червени дъждовници и целият свят се превръщаше в развалини, баба Блахоушова белеше картофи в Седемте колиби, дядо Блахоуш седеше на прага и пушеше букови листа, а съседката Проузова, подпряла се на оградата, повтаряше замислено:

— Да-да.

— Е, да — оплака се след малко Блахоуш.

— Ами да — каза Блахоушица.

— Така е то — продължи Проузова.

— И каква е файдата от всичко? — попита скептично дядо Блахоуш.

— Така де — добави Блахоушица и взе нов картоф.

— Италианецът ял боя — сети се Блахоуш.

— Че от кого?

— Ами, от турчина трябва да е.

— Е, сега вече ще свърши ли войната?

— Ами. Сега ще почне прусакът.

— С нас ли ще се бие?

— Разправят, че с френците.

— Боже господи, значи скъпотия!

— Да-да.

— Е, да.

— И каква е файдата от всичко?!

— Швейцарецът писал, че било време да свърши тя.

— И аз така викам.

— Да, оня ден, такова, платих за една свещ хилядо и петстотин.

— Чуваш ли, Блахоуш, една най-проста свещ за в обората!

— Хиляда и петстотин казваш, а?

— Ми да. Голяма скъпотия бе, хора.

— Е, да.

— Ами да.

— Едно време можеше ли да си помислиш такова нещо! Хилядо и петстотин!

— За две стотачки можеше да купиш хубава свещичка.

— Така е, тетко, ама то кога беше. То и едно яйце можеше да се купи за петстотин.

— А маслото струваше само три хиляди кило.

— И то какво масло!

— А обувките бяха за осем хиляди.

— Е, да, Блахоушице, голяма евтиния беше.

— А сега...

— Да-да.

— Да беше се свършила тая война!

Настана мълчание. Стариат Блахоуш се надигна, изправи се в кръста и отиде да вдигне една сламка на двора.

— Поне да имаше някаква файда от всичко — каза той и отвинти главичката на лулата си, за да я почисти със сламката.

— Увоняла се е вече — прояви интерес Блахоушица към заниманието на дядото.

— Увоняла се е — потвърди Блахоуш. — Как няма да се е увоняла. Че то и тютюн вече не остана по света. Последното пакетче ми го донесе сина, професора, чакай, то беше май в четирсе и девета, нали?

— На Великден ще станат точно четири години.

— Е, да — каза дядо Блахоуш, — остаряеме. Много остаряеме.

— И да ти каа, съседе — подхвана Проузица, — за кво е тва сичкото сега?

— Кое ма?

— Ми това, войната.

— Кой ти знае — подхвана Блахоуш, като продухваше лулата си шумно. — Тва никой го не знае, тетко. Заради вярата кай разпраат.

— Заради коя вяра?

— Заради нашта ли, протестанцката ли, тва никой го не знае. Трябвало да има, кай, само една вяра.

— Ами нали у нас имаше само една вяра?

— Но на други места е имало друга, тетко. Получила се, кай, заповед да има само една.

— Че отде таа заповед?

— Тва никой го не знае. Имало било едни машини за вяра. Такива едни дълги котли.

— И за кво са тиа котли?

— И тва никой го не знае. Едни такива котли. Дядо господ, кай, им се явявал на хората, та да почнат да вярват. Много бяха станали вече, тетко, тия неверниците. Човек все в нещо трябва да вярва, няма кво да се прави? Те, хората, ако бяха вярвали, той, дядо господ, немаше да им се яви. Та той затва е дошъл на тоа свят, заради безбожниците, разбираш ли?

— Добре де, ами защо дойде тая отвратителна война?

— Кой ти знае? Разправят, че почнал китаеца или турчина. В тиа, котлите, кай, возели своя господ. Те били страшно набожни, тие, турците де и китайците. Та искали да вярваме заедно с тях, по тяхному.

— Че що пък точно по тяхному?

— Мда, тва никой го не знае. Ако питаш мене, аз ще ти кажа, че и прусакът започна войната. А и шведът тоже.

— Боже, Бооже — затюхка се Проузица. — И сега тая скъпотия! Хиляда и петстотин за една свещ?

— А аз ще ти кажа — твърдеше Блахоуш, — че тая война я направиха евреите, та да се напечелят. Така ще ти кажа аз.

— Време е да завали — подхвърли Блахоушова. — Картофите, ей ги какви са мънинки. Като орехи.

— И да знаете — продължи Блахоуш, — те сами си го измайсториха тоя свой дядо господ, та да има на кого да я стоварят цялата работа. Това е тяхна измишльотина. Искали са да направят война и да си имат оправдание. Така са го нагласили те сичкото.

— Кои са те тие?

— Тва го никой не знае. Ако питаш мене, те сичките са се спогодили, и с папата, и с евреите, сичките, сичките! Тие — тие — Калбураторите! — извика дядо Блахоуш извън себе си от ярост, — Де да ми са, ще им го кая направо в очите! Нема на някой му е притрябвал нов господ? На нас, по селата, ни стигаше стария. Повече не ни трябваше и беше добър, един такъв разбран и свесен. И на никой не се явяваше, поне си бяхме мирни и спокойни...

— Колко го даваш ти яйцето, Проузице?

— Две илядарки парчето.

— В Трутнов били по три.

— Аз пък казвам — продължаваше да се нервира старият Блахоуш, — че всичко това не можеше да не дойде. Хората бяха станали много лоши. То и твоя покойния мъж, Проузице, лека му пръст, той нали беше спиритист и викаше духовете, викам му аз един път на майтап: А бе, Проуза, я ми извикай назад душата, дето си я изпуснах, а той взе, че се докачи и до смъртта си не ми проговори. А пък бяхме съседи, тетко. Оня пък, Тонда Вълчек, държеше на фоксатите, тия де, изкуствените торове, и се заяждаше със секи, който не държеше за тях, ама със секи ти казвам. А моя син, професора, казва, че навсякъде е тъй. На който му хрумне нещо, иска сички да вярват в него. И не им дава мира на другите, и не им дава. Ето от кво дойде цялата тая работа.

— Ами да — реши тетка Проузица, като се прозя. — И каква е файдата от сичко.

— Ах, да — въздъхна старата Блахоушова.

— То така си върви на тоя свят — допълни Проузова.

— А пък на вас, жените, да ви дадат да дрънкате по цял ден — завърши дядо Блахоуш кисело и се потътра към вратника.

А през това време армиите водеха съдбоносни за световната история сражения и „се раждаше по-хубавото утре“, както уверяваха мислителите от всички лагери.

## ГЛАВА XXIX

### ПОСЛЕДНАТА БИТКА

През есента на 1953 година Най-голямата Война беше към края си. Нямаше армии. Окупационните войски, по-голямата част от които, откъснати от родината си, се топяха и чезнеха, както водата попива в пясък. Самозвани генерали минаваха от град на град или, по-скоро от едни съсии на други, начело на петима мъже, от които единият беше барабанчик, единият разбойник, единият ученик, единият беше човек с грамофон, а петият никой не го познаваше отблизо, и събираха налог за неопожаряване или поне се опитваха да уредят благотворителен концерт „в полза на инвалидите, вдовиците и сираците им“. Никой вече не знаеше броя на воюващите страни.

В това всеобщо, неописуемо разложение настана краят на Най-голямата Война. Настъпи така неочаквано, че и до днес си остава неизвестно къде е станало последното и т.нар. решаващо сражение. Историците много спорят по въпроса, кое състълкновение е определило края и окончателния изход от световната конфлаграция.

Някои (като Дюрих, Асбридж и особено Морони) са склонни да смятат, че това е битката при Линц. В тази доста голяма операция взеха участие шестдесет войници от различни неприятелски страни. Битката се разрази в големия салон на ресторанта „При Розата“, и то заради келнерката Хилда (всъщност — Маржена Ружичкова от Нови Биджов). Победител на полесражението остана италианецът Джузепе, който сложи ръка на Хилда; но тъй като на следния ден тя избяга с чеха Вацлав Хрушка, всъщност и тази битка си остана без победител.

Усински привежда като последно сражението при Гороховка, Льоблонд — сражението в Батиньол, Ван Гроо — онова, близо до Нюпорт, — изглежда обаче, че при тях играе решаваща роля повече локалният патриотизъм, отколкото истинските исторически съображения. С една дума, остава неизвестно къде е била последната битка на Най-голямата Война. И все пак тя може да се определи със значителна точност, като се изходи от източници, които съвпадат

поразително — става дума за цял ред пророчества, които предхождаха Най-голямата Война.

Така още от 1845 година се е запазило печатано (с готически шрифт) пророчество, че след сто години „ще настанат страшни явления и много бранни хора ще загинат във война“, но че „след сто месеца тринадесет народа ще се изправят едни срещу други под една бреза и в отчаян бой ще се посекаат“, след което щял да настане петдесетгодишен мир.

В 1893 година туркинята Вали Шьон пророкува, че „ще изминат пет пъти по една дузина години, докато настане мир по целия свят; в нея година тринадесет императора ще се срещнат в битка под брезово дръвче и след това ще настане мир, какъвто никога не е имало и няма да има“.

От 1909 година се цитира видението на някаква негърка от Масачузетс, която видяла „чудовище черно, двурого, и чудовище жълто, трирого и чудовище червено, осморого да се бият под едно дърво (брезово?) така, че кръвта им опръскала целия свят“. — Любопитното е, че броят на рогата е тринадесет, очевидно за означаване на тринадесетте народа.

През 1920 година реверендисимус<sup>[1]</sup> Арнолд пророкувал, че „ще настъпи деветгодишна война, която ще обхване целия свят. Един велик император ще загине в тази война, три големи империи ще се разпаднат, деветдесет и девет столици ще бъдат превърнати в съсии и че последната битка в тази война ще бъде и последната битка на века.“

От същата година е и „видението на Джонатан“ (отпечатано в Стокхолм): „Война и мор ще изтребят деветдесет и девет земи, деветдесет и девет империи ще залязат и отново ще се въздигнат; последната битка ще трае деветдесет и девет дни и ще бъде толкова кръвопролитна, че всички победители ще се съберат под сянката на брезово дръвче.“

В едно народно пророчество от 1923 година в Германия, се говори за битка на Брезово поле (Биркенфелд).

Народният представител Бубник през 1924 година в разискванията по бюджета казва: „...и няма да стане по-добре, докато, дори и само един войник остане под брезата<sup>[2]</sup>“.



От периода между 1845–1944 година са се запазили до днес повече от двеста подобни пророчески документа; в четиридесет и осем от тях се среща числото „тринадесет“, в седемдесет — брезово дръвче; в петнайсет — просто „дърво“. Би могло да се заключи следователно, че последната битка се е разразила някъде близо до брезово дръвче; кой е воювал там, не се знае, но от всички участващи армии са останали тринадесет души, които след боя явно са легнали на сянка под брезата. С този миг е завършила и Най-голямата Война.

Възможно е обаче, „брезата“ тук да е просто символ, вместо селищните имена Бриезани, Бриезенец, Брезохрад, Брезини (24 на брой в Чехия), Брезина (13 на брой), Брезновес, Брезинка (4), Брезинки, Брезини (3), Брезка (4), дори и Брезко, Брезна (2), Брезници (5), Брезник, Брезно (10), Брезова (II), Брезна (2), Брезници (5), Брезови гори, Брезовици (6), Брезовик, Брезовки, Брежани (9) и дори Брезолупи. Могат да се споменат и немските Бирк, Биркенберг, –фелд, –хайд, –хамер, Биркихт и т.н., или английските Биркенхед, Биркенхейм, Бирч и под., или френските Буленвилъ, Буле и т.н. С това броят на градовете, селата и местностите, където правдоподобно се е разиграла последната битка, се ограничава до няколко хиляди (докато оставаме в рамките на Европа, която безсъмнено може преди всичко да претендира за правото над Последната Битка) и с подробни научни проучвания поне ще може да се установи къде е станало това, след като вече е почти невъзможно да се докаже кой е бил победителят.

Но може би наистина — тази представа е съблазнителна — близо до мястото на последното действие на световната трагедия е имало стройна, сребърна брезичка; може би над бойното поле е пля чучулига и бяла пеперуда е пърхала над загрубелите бойци. И ето, вече почти няма кого да убиваш; денят е горещ, октомврийски, а героите един след друг, като отиват настрана и обръщат гръб на бойното поле, се облекчават и копнеещи за мир, отиват да полегнат в сянката на брезичката. На края там се събират налягали тринадесетте преживели Последната Битка. Един отпуска уморената си глава върху обувката на съседа си, друг я слага на задника му, без да му пречи неговото (има пред вид на войника) дишане. Тринайсетте последни войници на света спят под едничка брезичка.

Привечер те се събуждат, поглеждат се с недоверие и посягат към оръжията. И тогава един от тях — историята никога няма да научи

името му — казва:

— По дяволите, момчета, хайде стига толкова.

— Май че си прав — казва друг с облекчение, като оставя настрана оръжието си.

— Щом е така, дай парче сланинка, говедо — обажда се трети почти нежно.

Четвъртият:

— Ей, момчета, страшно ми се пуши; някой няма ли...?

— Хайде, файром, момчета — обажда се петият. — Играта свърши.

— Аз ще ти дам една спортка<sup>[3]</sup> — казва шестият, — ама ти ми дай парче хляб.

— У дома, представяте ли си, отиваме си у дома! — казва седмият.

— Твойта чака ли те? — обажда се осмият.

— Господи, та аз вече шест години не съм лягал в легло като хората — твърди деветият.

— Голяма идиотщина беше тая работа, момчета — казва десетият и плюва.

— Ами да — казва единадесетият. — Но сега вече край.

— Край — повтаря дванадесетият. — Да не сме луди. Хайде, момчета, отиваме си в къщи!

— Ех, че е хубаво, че всичко свърши — добавя тринадесетият и се обръща на другата си страна.

Ей така някак си можем да си представим края на Най-голямата Война.

---

[1] Лат.: Обръщение към висш католически сановник — Най-достойни! Б.пр. ↑

[2] В чешкия войнишки жаргон „бреза“ означава „пушка“, „под брезата“ означава „с пушка в ръка“ или „с пушка на рамо“. Б.пр. ↑

[3] Вид чешки цигари. Б.пр. ↑

## ГЛАВА XXX

### КРАЙ НА ВСИЧКО

Изминаха много години. В кръчмата „При Дамохорските“ седи машинистът Брих, понастоящем собственик на железарска работилница, и чете „Лидове новини“.

— Ей сега ще стане итърницата<sup>[1]</sup> — съобщава кръчмарят, като излиза от кухнята. Я гледай ти, та това е Ян Биндер, някогашният собственик на въртележката; напълнял е и не носи вече раирана фланелка, но си е той.

— Има време — казва бавно Брих. — Отец Йошт още го няма. Редакторът Рейзек също не е дошъл още.

— А... как е Кузенда? — пита Биндер.

— Ами, нали знаете. Болнав е нещо. Той, господин Биндер, е един мно-о-ого добър човек.

— Вярно — съгласява се кръчмарят. — Такова... господин Брих... да вземете да му занесете от мое име малко итърничка. Хубави станаха итърниците, господин Брих, и ако не ви затруднява...

— С най-голямо удоволствие, господин Биндер, разбира се, че ще се зарадва, дето не сте го забравили. Разбира се, с най-голямо удоволствие.

— Благослови господи — чу се бодър глас откъм вратата и отец Йошт, зачервен и свеж от студа, окачи шапката и палтото си на закачалката.

— Добър вечер, отче — отвърна Брих. — Чакаме ви, чакаме ви.

Радостен, отец Йошт издаде закръглените си устни напред и заразтрива премръзналите си ръце.

— Е, какво ново във вестника, майсторе, какво пише днес?

— Тъкмо чета, че „Президентът на републиката е назначил младия учен, частния доцент д-р Блахоуш за извънреден професор.“ Спомняте ли си, отче, това е същият Блахоуш, дето писа тогава за Кузенда.

— Аха, аха — рече отец Йошт, като почистваше очилата си. — Ясно, неверник. Всички в университета са безбожници. И вие, Брих, сте такъв.

— Е, отчето ще се застъпи за нас — обади се Биндер. — Ние ще му потрябваме на небето, нали някой ще трябва да му припява и там. Две и една, нали, отче?

— Точно така. Две и една.

Биндер отвори кухненската врата и извика:

— Две итърници и една кърпавица.

— Бървечер — изръмжа редакторът Рейзек, като влизаше. — Студено бе, хора.

— Добър ви вечер — изчурулика Биндер. — Ето, това е вече хубава компания.

— Е, какво ново? — попита бодро отец Йошт. — Какво има в редакцията? Мда, на млади години и аз пописвах във вестниците.

— Той, Блахоуш, и за мене беше споменал тогава във вестника — каза Брих. — Пазя я някъде изрезката. Да-да, къде останаха тия времена.

— Една вечеря — обади се Рейзек.

Биндер и дъщеря му вече носеха итърниците и ги сложиха на масата; те още цвърчаха, потънали в пяна от мазни мехурчета, излегнали се в киселото зеле, като турски одалиски сред възглавници. Отец Йошт силно измляска и разряза първата красавица.

— Бива си я — каза след малко Брих.

— Мм — проговори след доста време Рейзек.

— Биндер, ама хубаво сте ги докарали — каза с одобрение отчето.

Настана благодарна и съсредоточена тишина.

— Бахарчец — присъедини се към одобрителните възгласи Брих. — Много обичам миризмата.

— Но не трябва да се прекалява.

— Не, точно колкото трябва.

— А кожичките трябва да хрускат.

— Мм.

Отново продължителна пауза.

— А зелцето да бъде съвсем бяло.

— В Моравия — обади се Брих — правят зелето на каша. Бил съм там като калфа. Направо тече.

— Я гледай — учуди се отец Йошт. — Нали зелето трябва да се изцеди. Какви ми ги разправяте, така даже не може да се яде.

— Така е, и все пак го ядат. С лъжици го ядат.

— Ужас — смая се отчето. — Чудни хора. Нали на зелето трябва да му се сложи само мазнинка, нали, господин Биндер? Просто не мога да разбера, как може да го приготвят някъде другояче.

— Знаете ли — рече Брих замислен. — Тя тая работа трябва да е като оная с вярата. Човек също не може да разбере как хората могат да вярват в друго нещо.

— Стига, моля ви се — възрази енергично отец Йошт. — По-скоро съм готов да повярвам в Мохамеда, отколкото да ям друго зеле. Та то е съвсем ясно, че на зелето само мазнинка му трябва.

— А за вярата не е ли съвсем ясно?

— За нашата вяра, разбира се — заяви категорично отчето, — но за другите не.

— Значи стигнахме дотам, където бяхме преди войната — въздъхна Брих.

— Хората си остават винаги там, където са били — обади се Биндер. — Точно така го казва и Кузенда. Биндер, казва ми той, никоя истина не може да се извоюва. Знаеш ли, Биндер, казва, нашият Господ от дълбачката не беше толкова лош, и твоят от въртележката не беше лош, а виждаш ли, въпреки всичко ги няма вече. Всеки си вярва във своя отличен дядо Господ, но не вярва на другия човек, че и той може да вярва в нещо добро. Хората най-напред трябва да вярват в хората, а останалото вече самичко ще си дойде. Така го казва Кузенда.

— Ами да — изказа се Брих. — Човек, примерно, може да си мисли, че другата вяра е лоша вяра, но не бива да си мисли, че този, който я изповядва, е лош и прост, и измамен човек. Така е в политиката и във всичко.

— И затова толкова хора се мразеха и изпобиха — обади се отец Йошт. — В колкото по-голямо нещо вярва някой, толкова по-яростно презира другите, които не вярват в него. А всъщност най-голямата вяра би било да се вярва в хората.

— Господин Биндер — рече отец Йошт замислено, — я вземете да ми направите за утре от онова, моравското зеле. Ще взема да го

опитам.

— Зелето трябва само малко да се позапържи и задуши. И с колбаса не е лошо. Всяка вяра и всяка истина си има нещо хубаво, та дори да е само това, че другият си я обича.

Някой отвън отвори вратата и влезе стражарят, старши подофицерът Хрушка. Беше премръзнал и поиска чаша ром.

— А, вие ли сте, господин старши — обърна се към него Брих.  
— Е, как е, откъде идете?

— Ами от Жижков — отговори стражарят и засмъква огромните си ръкавици — Имаше хайка.

— И какво хванахте?

— Ами, двама скитници. И няколко безпризорни. А в дом номер 1006 в мазето открихме една бърлога.

— Каква бърлога? — попита Рейзек.

— Карбураторна, господин редактор. Намерихме един такъв, мъничък Карбуратор, от стара моторетка отпреди войната. И разна измет ходи там да прави оргии.

— Какви са тия оргии?

— Ами, безобразия. Четат молитви там и пеят, имат видения, пророкуват, правят чудеса и такива ми ти работи.

— Не се ли разрешава?

— Не, забранено е от полицията. Това е също като ония — дупките, знаете ли, дето пушат опиум. Имаше една в Стария град. Разкрили сме досега седем такива карбураторни леговища. Една паплач ходи там! Хора без покрив над главата си, курви и разни индивиди. Затова е забранено. Трябва да се спазва реда.

— Много ли такива дупки има?

— Няма вече. Мисля, че това беше последният Карбуратор.

---

[1] Особен вид колбас за варене и печене от свинско месо и черен дроб. Б.пр. ↑

**Издание:**

Карел Чапек. Фабрика за Абсолют

Роман

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1981

Библиотека „Галактика“, №25

Преводачи: Светомир и Ясен Иванчеви

Редактор: Гергана Калчева-Донева

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Рисунка на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректор: Паунка Камбурова

Чешка, I издание

Дадена за набор на 30.I.1981 г. Подписана за печат на 7.IV.1981 г.

Излязла от печат месец април 1981 г. Формат 32/70×100 Изд.

№1442

Цена 1,50 лв. Печ. коли 13,50. Изд. коли 8,74. УИК 8,62

Страници: 216. ЕКП 95364 21331/5544–17–81

08 Книгоиздателство „Г. Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Балкан“ — София

Ч 885

© Karel Čapek. Továrna na absolutno

Aventinum, Praha, 1926

© Светомир Иванчев, преводач, 1981

© Ясен Иванчев, преводач, 1981

© Текла Алексиева, рисунка на корицата, 1981

c/o Jusautor, Sofia

# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.